

Kohila vald jättis Rail Balticu maakonna-planeeringu kooskõlastamata

Lk 4

Koduloolane

Lisaleht on pühendatud tervenisti Rapla vallale: meenutame Rapla valla kujunemise lugu ja avaldame Viivika Väljaotsa uurimuse Rapla Lastepargist.

Lk 15-18

Rapla maakonna kultuuripärl on Jaak Karp

Lk 12-13

SEMINARI- JA PEORUUMID * SAUN * MAJUTUS

PURKU KESKUS

TÄPSEM INFO JA BRONEERIMINE: WWW.PURKUKESKUS.EE

Avis Rapla mängija Will Artino sai "kinga" Lk 4

RAPLAMAA Sõnumid

KOLMAPÄEV, 3. veebruar 2016 Nr. 5 (2911)

Sõltumatu nädalaleht | www.sonumid.ee | Hind 1,85 €

Märjamaa noortekeskus sai oma maja

Märjamaal on üks vana maja alevi keskel saanud uue alguse. 1913. aastal ehitatud hoone teenis palju aastaid koolimajana, 2006. aasta kevadel oli siin viimati koolisöökla. Mullu aprillis lammutati vana maja maha, nüüd on endise välisilmega hoone taas noorte päralt - 29. jaanuaril avati pidulikult Märjamaa valla noortekeskuse maja.

Lk 32

Märjamaa vallavolikogu esimees Urmas Kristal võib rahul olla, sest hoone ehitamine kujunes vallale algsest palju soodsamaks

Foto: Siim Solman

Juhtkiri

Meil oleks elamisega justkui hirmus kiire

Meil on elamisega justkui väga kiire. Valitsus nagu teaks, et ees ootab midagi kohutavat ja sellepärast tuleb toimetada kähku ning pikemalt kaalumata. Pole oluline, mis pärast saab.

Isegi planeeringuid, mis peaksid tulevikku vaatama, on hakatud taanduvaks arenguks nimetama. Kui sellele mingeid paralleele otsida, siis meenub esimesena sõdades paanilist taandumist põhjendav „rindejoone õgvendamine“. Kas keegi julgeks otse välja öelda, kelle või mille eest me niimoodi taandume ja kui kaua või kui kaugele see taganemine kestab? Kas seni, kuni kõik eestlased on kogunenud Tallinna müüride alla ja nendest vabaks jäänud maal on metsad kiirkorras kateldes aetud, lubjakivilademed killustikuks jahvatatud ning koos kruusa ja liivaga Tallinna alt kuni Läti piirini Rail Balticu nimelisse valli kuhjatud?

Tegelikult tuleb seegi meelde sõja jalust ja vaenlase eest ummisjalu põgenemist. Elu võimalikkuse hävitamist nimetatakse sõjalist terminit kasutades „põletatud maa taktikaks“.

Loomulikult on eelnev Eesti tegelikkuse utreeritud käsitus, kuigi just see võiks kuidagi seletada igal alal hoogustunud tsentraliseerimist, omavalitsuslikku süsteemi halvava reformi „ennetähtaegset“ läbiviimist; aga ka absoluutset huvipuudust riigi majandusliku käekäigu ja inimeste tegeliku elujärje vastu. Kui siia lisada veel metsade katlasse ajamise jutt, mis on isegi rohkem kui tõsine, ja paekivikaevandajate rünnakud keskkonnakaitsealade suunal ning liita siis veel kogu valitsuskoalitsiooni tuim ükskõiksus tagajärgede suhtes, jääb ju mulje, et meil ei ole enam tulevikku ja sellepärast tulebki praegu elamisega kiirustada.

Muidugi võib sellel kaosel olla ka palju lihtsam seletus, mis ei kõla ehk nii heroiliselt, aga on tõesem. Põhjus on ehk hoopis selles, et meie väga noor ja väga napi elukogemusega valitsus koos sama vanade ning sama kogemamatute nõunike armeega on riigijuhtimisega lihtsalt kimpu jäänud ja pole kedagi, kes neid nõustada võiks. Mitte selles mõttes, et ei ole kedagi, kes oskaks öelda, kuidas peab, vaid selles tähenduses, et poisid ei taha oma häda tunnistada.

Lastega on vahel nii, et endast vanemate nõuandeid ei võeta lihtsalt põhimõtte pärast kuulda.

Kui see peaks nii olema, ilmselt ju ongi, siis vastutavad tagajärgede eest lõpuks ikka need, kes teadsid, kuhu „taanduv areng“ välja viib. Või ootavad nad tõega uut Pätsi, kes presidendi ja peaministri ametid ühendaks, parteid laiali saadaks ja... Kas me tõesti just seda väärimegi?

Ajaleht 26 aastat tagasi

Vastuhakk polikliinikus

Ühistöö 8. veebruaril 1990: „Esmaspäeva (5. veebruari) hommikul keeldusid Rapla polikliiniku tohtrid sõjakomissariaadi poolt kohale toodud Nõukogude armeesse kutsutavaid läbi vaatamast. Peaarst Tiit Kadastik andis ajalehele napi selgituse: „Nii toimides toetusime maakonna volikogu otsusele, kus on öeldud, et tühistatakse rajooni täitevkomitee senised otsused, millega on asutustele, ettevõtetele ja organisatsioonidele tehtud kohustuslikuks NSV Liidu relvajõududesse kutsumisele kaasaitamine.“

Kutsealused reageerisid komisjoni ärajäämisele rõõmurõkatusega, neid saatnud ohvitserid vaoshoitud alistumisega. Ometi oli tunda, et asjade niisuguse käiguga päriselt ei lepta.

Paar tundi hiljem oodati haiglas, maakonnavalitsuses ja ajalehes teateid Võrust, Valgast, Kuressaarest

ja Tallinnast, kus hommikul samasugused komisjonid kokku tulid. Paraku selgus, et Rapla oli oma protestiga üksi jäänud...“

Ju siis mujal ei jätkunud veel vastuhakuks meelekindlust, kuigi oli lubatud ühiselt välja astuda.

Ado Tuuga sai Eesti raha kujundamise konkursil II koha

Katke Ühistöös ilmunud intervjuust: „Miks valisid just Koidula, Tammsaare ja Jakobsoni?”

Tuuga: Konkursi tingimustes oli ette antud, et (raha) ühel poolel peab olema eesti kultuuri suurmehe (naise) portree, teisel arhitektuurimälestis või looduse motiiv. See sulgudes olnud „naine“ viis mu mõtte kohe Koidula peale. Tammsaare oli kuidagi iseenesestmõistetav. Ja Jakobsoni valisin tema tegevuse pärast eesti kooli ja põllumajanduse arendamise heaks.“

Südamelt ära

Rõõm inimestest

Stina Andok

Kui ma mõned aastad tagasi tegin selle ebapopulaarse otsuse ja kolisin tagasi oma väiksesse ja vaiksesse kodulinna Raplasse, teadsin sisimas, et otsus on õige. Võin nüüd tõdeda, et see teadmine saadab mind praegugi.

Samal ajal pean aga tunnistama, et olin siia kolimise ajal sama veendunud kui teisedki selles, et Raplas ei toimu just väga palju. Suured üritused on korvpallimängud ja missivalimised, muust ei olnud keegi väljaspool Raplat elav inimene kuulnudki. Aga ega ma suuri sündmusi ja igapäevast seiklust oma ellu siis ei otsinudki. Rapla on lihtsalt üks südamele väga armas paik.

Olles siin nüüd jälle natukene aega elanud, end sisse seadnud ajakirjaniku ametis ja perekonnagi loonud, tunnen sidet kodukohaga veelgi enam. Just tänu oma tööle on mul olnud suurepärane võimalus olla tunnistajaks, et Raplas tegelikult toimub küll. Eks oleneb ka sellest, mida keegi oma ellu otsib ja mis põnevust pakub, aga päris nii küll

öelda ei saa, et mitte midagi ei toimu.

Hiljuti avas Raplas oma keraamika meistrikoja Tae-vaniMaani üks imearmas noor naine, natukene enne seda avasid samuti noored ja tegusad neid Loomeruumi, veel mõni aeg enne seda avasid noored maailma näinud mehed Kehtnas oma restorani Eastern Outback. Seega Raplamaal ikkagi toimub ka midagi, tegelikult kogu aeg toimub. Pange tähele, et selle nimekirja mõnusatest ajaveetmiskohtadest moodustasid meile just noored ja värsked tegijad.

Lisaks saan omast kogemusest kiita veel Rapla Elujõu keskust, mis pakub vägagi põnevaid kogemusi ja elamusi, ning ka näiteks Märjamaa kino. Uskumatult paljud kohalikud ei tea veel,

Just tänu oma tööle on mul olnud suurepärane võimalus olla tunnistajaks, et Raplas tegelikult toimub küll.

et Märjamaal on üks tõeline kinosaal koos kõigi mugavuste ja hüvedega.

Olgu mis on, kõik see ei tähendaks midagi, kui ei oleks neid inimesi. Kõik need asutused, mida ma mainisin, on kellegi loodud. Saan isikliku kokkupuute põhjal öelda, et need asutused on sündinud

siirast armastusest. Need inimesed tegutsevad, sest nendes põleb leek, mis neid kannustab.

Juba üksiti sellepärast, et nende inimestega kokku puutuda, ma lähen ja külastan ning saan järjekordse elamuse osaliseks. Ma ei tunne indu keraamikaga tegeleda ega ole ma inimene, kes võtaks osa näiteringist ega ole mul ka võimalust kositada end igal öhtul restoraniroaga. Ometi ma tahan jälle kõiki neid inimesi kohata, kes just neid teenuseid pakuvad, sest ma tunnen, et nad on erilised.

Nendes on see julgus täita oma unistused ja nad on tõeliselt õnnelikud. See kiirgab neist igasse suunda ja täidab õnnetundega ka minu. Nende puhas rõõm südameasjaga tegelemisest väljendubki kõige selgemalt selles, kuidas nad ümbritsevate inimestega suhtlevad. Mitte keegi ei jää nende soojast naerutusest puudutama-

ta.

Mul on tõeliselt hea meel, et nad on just minu kodukanti end sisse seadnud, et nad rikastavad meie kultuuriruumi enda kohalolekuga, et mul on võimalus minna ja osa saada. Aitäh!

Tekst ja foto: Siim Solman

Päevapilt

Rapla maavanem Tõnis Blank on olnud alati hea huumorimeelega mees. Nii juhtuski, et Märjamaa noortekeskuse avamisel võttis härra maavanem oma toolilt pisut naljaka väljanägemisega tühjaks vajunud õhupalli ja lisas muheda muigega: “Noorte värk!”

Küsitlus

Kuidas kaitsete end gripi eest?

Kelsi, õpilane: Pesen käsi, süüa vitamiinirohket toitu, panen end soojalt riidesse.

Heli, massöör: Ei kaitsegi. Vahel ikka tuleb, põen läbi ja korras.

Anu, lasteaiaõpetaja: Kunagi ammu sain tasuta gripivaktsiini ja pärast seda jäin haigeks. Nüüd enam ei ole vaktsineerinud ja ei ole haige ka olnud. Töötan lasteaias, seal peab tugev tervis olemas.

Laura, kodune ema: Pesen käsi, väldin ujulaid. Mõtlen selle peale küll.

Jüri, pensionär: Ei ole vähemalt paarkümmend aastat gripis olnud. Ei tee midagi.

Heldur, valvur: Ei tee midagi. Siia maani pole jäänud.

Urve, töötu: Ega eriti midagi ei teegi. Kui see viirus tuleb, siis pääsu ikka ei ole. Käin mütsi ja salliga, pesen tihti käsi.

Küsis Stina Andok
Pildistas Siim Solman

Järvakandi arutab haldusreformi teemat täna

Siim Jõgis

Järvakandi vallavolikogu arutab tänasel istungil haldusreformiga seotud küsimusi.

Volikogu aseesimees Katrin Anto ütles, et lõplikke otsuseid selle kohta oodata ei ole, kellega on Järvakandi valmis läbirääkimisi alustama. Öhus on mitu varianti, sest oma ettepaneku on Järvakandi saanud näiteks Raplalt. Ise tehti detsembri lõpus ettepanek Kehtna, Raikküla ja Kärü vallale. Senine volikogu esimees Marko Matson ütles, et see on Järvakandi jaoks praegu kõige elujõulisem plaan ning nende ettepanekule oodatakse vastuseid. Samas ütles Matson, et haldusreformi käigus ei pea praegused valdade piirid tingimata alles jääma ning liitumised võivad toimuda ka külade või piirkondade kaupa.

Kõik volikogu liikmed siiski ei ole nõus alustama läbirääkimisi Kehtna, Raikküla ja Käruga. Enno Alliksaar lubas kolmapäevasel koosolekul sisse anda protesti, kuid möönis, et volikogu ei pruugi tema seisukohtadega kaasa tulla. Alliksaare hinnangul peaks Järvakandi liitumisläbirääkimiste pidamiseks vaatama pigem Vändra poole. Ühe argumentina tõi ta välja selle, et seal on kolm tööstusalevit, millest Järvakandile võiks kasu olla.

Alliksaar rääkis, et ametlikku ettepanekut Järvakandi Vändralt saanud ei ole, kuid tema teada on sealtpoolt märku antud, et uks on lahti. Marko Matson arvas siiski, et tema hinnangul ei ole see reaalne plaan. „Minu jaoks ei ole ühinemine Vändraga enam teema,” ütles Matson.

Kärü vald on kuumim pruut

Katri Reinsalu

Haldusreform ja valdadevahelised ettepanekud ühinemisläbirääkimiste alustamiseks on muutumas aina aktuaalsemaks. Maakonna kuumim pruut on kahtlemata Kärü vald, sest tänase seisuga on Kärule maakonnas tehtud kolm ettepanekut ja üks väljastpoolt.

Käruga soovivad ühineda nii Rapla, Kehtna kui ka Järvakandi vald. Eelmisel vallavolikogu istungil veel otsuseid langetama ei hakatud. „28. jaanuari Kärü vallavolikogu istungil said volinikud ülevaate maakonna haldusterritoriaalse reformi hetkeisust,“ vahendas volikogu esimees Paul Sepp. Ta lisas, et teoreetiliselt on kõik variandid võimalikud.

Päev pärast volikogu istungit lisandus lauale veel Türi valla ettepanek alustada ühinemiskõnelusi. Vastused laual olevatele ettepanekutele antakse veebruarikuu volikogu istungil, ütles Sepp.

Kohila näeb Rapla vallaga ühinemises pidurit

Vivika Veski

Kohila vallavolikogu lükkas tagasi Rapla vallavolikogu kutse alustada ühinemisläbirääkimisi. Kohila hinnangul sattuks suurvallas ohtu Kohila gümnaasiumi, kuid ka tervisekeskuse tulevik.

Rapla vald tegi novembris seitsmele Raplamaa vallale ettepaneku alustada ühinemisläbirääkimisi, et moodustada senise kaheksa valla asemel üks suur. Raplamaalt jäid kutsesest ilma vaid Märjamaa ja Vigala.

Kohila volikogu arutas ettepanekut eelmisel nädalal peetud istungil. 15 volikogu liiget pooldas Rapla ettepanekust keeldumist, vastu olid kaks ja üks jäi erapooletuks.

Kohila vald ise tegi eelmise aasta mais ettepaneku Juuru ja Kaiu vallale alustada ühinemisläbirääkimisi. Juuru ja Kaiu on nüüdseks läbirääkimisettepanekule jah öelnud.

Kohila vallavolikogu esimees Jüri Vallsalu tõi ka

välja, et Kohila vallal otsest vajadust kellegagi liituda pole, kuna valitsus on kehtestanud vallaelanike arvu alampiiriks 5000, Kohila vallas on praegu ligi 6900 elanikku.

„Meie valla üks motivaatoritest liitumiseks on gümnaasiumi säilimise kindlustamine. Juuru ja Kaiu vallaga liitumisest võiks olla meie gümnaasiumi säilimisele tuge, Raplaga liitumine seaks aga gümnaasiumi tuleviku suure kahtluse alla. Sarnast motivatsiooni võiks välja tuua ka näiteks Kohila tervisekeskuse arendamise puhul. See tähendab, et nii mõnegi teenuse pakkumises oleme Raplaga võistlejad, Juuruga ja Kaiuga mitte,“ avas Vallsalu otsustamise tagamaid.

Kohila vallavolikogu eelarvekomisjoni esimees Allar Haljasorg ütles, et komisjoni enamus toetas seisukohta, et Kohila ei alusta Rapla vallaga konsultatsioone, vaid üks liige toetas läbirääkimiste alustamist.

Kohila vallavanem Heiki Hepner lisas, et kui Kohila oleks pidanud läbirääkimisi Raplaga otstarbekaks, oleksid nad sellekohase ettepaneku Raplale teinud juba siis, kui

tegid Juurule ja Kaiule.

„Pidasime nõu ja leidsime, et meie jaoks on strateegiliselt õige valik Juuru ja Kaiu ja ei ole mõtet niisama pidada läbirääkimisi, kui juba teame, et me ei võta neid tõsiselt,“ sõnas Hepner.

Volikogu liige Margus Miller tõi aga vastuväiteks, et nad ei otsusta praegu, kas liituda Raplaga, vaid kas asuda läbirääkimistesse. Ta kinnitas, et praeguse info põhjal arvab ta ka ise, et on mõistlik Raplaga pigem mitte liituda.

„Aga ma ei arva ka, et teadaoleva info põhjal Juuruga liitumine oleks väga hea mõte, aga sellelegi vaatamata hääletasin selle poolt, sest arvan, et on mõistlik analüüsida neid võimalusi, et teha pärast teadlik otsus kogutud info põhjal,“ rääkis Miller.

„Sellegipärast arvan ka, et võiks läbirääkimiste ettepanekule öelda jah, et koguda ühise laua taga andmeid ja tulla tagasi kuu-kahe-kolme pärast, kui info on olemas ja saame teha teadliku otsuse. Mitte et saaksime teha Kohila vallale ühe läbi aegade kõige olulisema otsuse selle põhjal, mis meile praegu tundub. Olen keeldumise eelnõu vastu.“

Kaiu vastas kõigile kolmele ettepanekule jaatavalt

Mariliis Vest

Kaiu valla volikogu selle aasta esimesel istungil vajas teiste teemade kõrval otsustamist haldusreformi eelnõu. Vastus tuli anda Kehtnale, Raplale ning Kohilale.

Laual oli kaks eelnõu, millest esimene käsitles kõigile kolmele ühinemisläbirääkimiste ettepaneku tegijale – Kohilale, Raplale ja Kehtnale, jah-ütlemist. Kaiu vallavolikogu esimehe Sulev Viironi sõnul oli aga eelnõule laekunud vallavalitsuse arvamus, milles tehti ettepanek Kehtnaga läbirääkimiste alustamisest keelduda. Vastavalt sellele oli laual ka teine eelnõu, millega oleks Kehtnale läbirääkimiste osas ei öeldud.

Üheksaliikmelisest volikogust oli hääletamise hetkel kohal kuus liiget, kes otsustasid ühehäälselt, et võetakse vastu kõik ühinemisläbirääkimiste

ettepanekud. Sellega langes teine eelnõu menetlusest välja.

„Volikogu leidis pärast lühikest arutelu, et peaksime ikkagi kõigiga läbi rääkima. Oleme haldusreformi teemat arutanud peaaegu igal volikogu istungil viimase poole aasta jooksul, seega ei vajanud me otsuse tegemisel enam pikka mõtlemisaega,“ selgitas Viiron.

Volikogu esimehe sõnul on paljud Kaiu valla elanikud avaldanud arvamust, et Kaiu vald peaks ikkagi jätkama Rapla maakonnas ja liituma Raplamaa valdadega. Seetõttu oodatakse ära, millised on ettepanekute tegijate ja liitumisprotsessis osalevate valdade arvamus ja otsused.

Viironi sõnul on Kaiu vald läbirääkimistele minnes seadnud esmaseks tingimuseks selle, et kohapeal (Kaiu vallas) ei jää elu toppama, vaid areneb. „Loomulikult oleme mõelnud tulevikule,“ lisas ta. Kindlaid eelistusi kolme ettepaneku teinud valla osas ei ole ning Viiron kinnitas, et praegu võetakse kõiki pooli võrdsena.

Juuru alustab läbirääkimisi kolme vallaga

Siim Jõgis

Juuru vallavolikogu otsustas neljapäeval, 28. jaanuaril toimunud istungil, et vastatakse jaatavalt kõigile kolmele ettepanekule ühinemisläbirääkimiste alustamiseks seoses haldusreformiga. Need ettepanekud tulid kolmelt Juuru naabrilt Rapla, Kohila ja Kehtna vallalt.

Vastavasisulisel teatel saatis Juuru nimetatud valdadele esmaspäeval. Juuru vallavolikogu esimees Sirje Endre ütles, et esialgu istutakse iga ettepaneku teinud vallaga eraldi laua taha ning arutatakse läbi ühised võimalused. „Oma eelistusi me praegu välja ei ütle,“ sõnas ta. Esialgu on esimehe sõnul plaan ettepanekud ära kuulata ning siis need volikogus ja oma kogukonnaga läbi arutada. „Juuru valla esindus on saanud volikogult volituse kuulata esialgu ainult ära, mida üks või teine vald meile nendel kohtumistel pakub ja

mis on nende ootused,“ ütles Endre.

Läbirääkimisteks on Juuru vald kokku pannud oma esinduse, kuhu kuulub kolm volikogu ning kaks vallavalitsuse liiget. Endre sõnul ei ole oodata, et läbirääkimised saaksid alguse juba veebruaris. Pigem on need plaanitud märtsi esimesse poole. Kolmele vallale saadetud kirjas on märgitud, et Juuru vallavolikogu tahe on igal võimalikul moel kaasa aidata, et valitsuse kavandatav haldusreform ei tooks kaasa võõrandumise süvenemist maal ja maapiirkondade tüh-jaksrännet, vaid viiks Eesti elu edasi.

„Kindlasti peame mõistlikuks saada teie kui meie hea naabriga kokku, et rääkida ühistest võimalustest ja ka probleemidest haldusreformi teemal. On väga oluline, et vajalikud teenused püsiksid inimestele lähedal ja oleksid oma sisult abistavad ja inimväärsed,“ on dokumendis kirjas.

KÄES ON SAEVAHETUSKUU!

KUBATUUR SAEB HINDA

**TOO OMA VANA SAAG VÕI
VÕSALÕIKUR KAUPLUSESSE, SAAD UUE
KUBATUURI VÕRRA SOODSAMALT!**

Oma soodustus arvuta näiteks nii:
Saag 435 II = 40,9 cm³ = 40,90 € soodsamalt
Saag 560XP = 59,8 cm³ = 59,80 € soodsamalt

Pakkumine kehtib kõikidele Husqvarna bensiinimootoriga saagidele, 500-seeria võsaloikuritele ja mudelile 345FR.

**KIIVRID
-10%
SOODSAMALT**

CLASSIC, FUNCTIONAL, TECHNICAL

**KÕIK
TURVARIIDED
JA NAHKSAAPAD
-10%
SOODSAMALT**

CLASSIC, FUNCTIONAL, TECHNICAL, TECHNICAL

Pakkumised kehtivad kuni 8. märtsini 2016.a.

Husqvarna
TEGUDEKS LOODUD

www.husqvarna.ee

Avis Rapla ja Will Artino lõpetasid kahepoolset lepingu

Siim Jõgis

Will Artino karjäär Avis Rapla meeskonnas jäi poolikuks, sest mängija ja klubi lõpetasid kahepoolset lepingu. Meeskonna mäenedžer Jaak Karp ütles, et põhjus ei olnud ainult selles, mis juhtus Will Artino ja Aivar Kuusmaa vahel laupäevases mängus Valga vastu, kui peatreener saatis mängija enne lõpuvilet riietusruumi.

“Meie saime aru ja ta ise sai aru, et ta ei ole valmis vastama nendele nõudmistele, mida Avis Rapla oma mängijatele seab,” ütles Karp. Nii Artino kui ka juba varem klubist lahkunud Domagoj Bubalo asendamiseks on klubil uued mängijad silmapiiril.

“Kuna viimase minuti äraütlemisi on olnud palju, siis nimedest veel rääkida ei taha,” ütles Karp. Ideaalne variant on tema sõnul see, et enne laupäevast kohtumist Tallinna Kalevi vastu on meeskonnaga liitunud kaks mängijat. Natuke kehvem variant oleks ühe mängija liitumine.

Will Artino liitus Avis Rapla eelmise aasta septembris.

Politseiteated

Järvakandi vald

29. jaanuaril kell 20.40 löödi Järvakandi alevis korteris omavahelise tüli käigus 25-aastast naist. Teo arvatav toimepanija on politseile teada.

Rapla vald

26. jaanuaril löödi Alu alevis korteris omavahelise tüli käigus 55-aastast naist. Teo arvatav toimepanija on politseile teada.

Politsei- ja piirivalveamet

Päästeteated

Kohila vald

28. jaanuaril kell 23.43 said päästjad väljakutse Vilivere külla, kus oli puu vajunud sõiduteele ja elektriliinidele. Päästjad vabastasid tee ja elektriliinid.

29. jaanuaril kell 18.44 said päästjad väljakutse Hageri külla, kus oli vanas laudas tulekahju. Sündmuskohal selgus, et põles umbes 30-ruutmeetrit lõhe. Päästjad kustutasid põlengu ja tegid omanikule selgitustööd.

31. jaanuaril kell 2.34 teatati häirekeskusele, et Angerja külas oli sõiduauto kraavi sõitnud. Päästjad eemaldasid sõidukil süttimisohu.

Märjamaa vald

30. jaanuaril kell 3.31 teatati häirekeskusele, et Konuvere külas oli sõiduauto teelt välja sõitnud. Päästjad likvideerisid sõidukil süttimisohu.

Lääne päästkeskus

Kohila vald jättis Rail Balticu maakonnaplaneeringu kooskõlastamata

Vivika Veski

Kohila vallavolikogu lükkas üksmeelselt tagasi Rail Balticu maakonnaplaneeringu, kuna leidis, et seal välja pakutud trassivariant läheb vastuollu Kohila valla ja vallarahva huvidega.

Kohila vallavolikogu on juba varem väljendanud seisukohta, et Kohila alevi ja Prilimäe aleviku vahelt kulgev trassivariant neile ei sobi, kuna see eraldab Kohila alevi laienemiseks ettenähtud ala praegusest alevist.

Lisaks toodi 26. jaanuaril peetud volikogu istungil esile veel rida põhjusi, miks planeeringut mitte kooskõlastada. Näiteks läbib pakutud trassikoridor pikalt mitmeid detailplaneeringuid, mida on

hakatud hoonestama ja kus täna elab arvestatav hulk elanikke. Samuti muutub Kohila valla juhtide hinnangul ebaratsionaalseks teedelahendus, kuna trassikoridor lõikab plaanitavat kahetasandilist maanteeristmikku, mis peab ühendama Tallinna-Rapla-Türi riigimaantee niinimetatud Uue-Kohila piirkonnaga, Urge-Vaida maanteega ja Kohila tööstusala juurdepääsuks rajatud uue teega.

Kohila valla keskkonnanõunik Made Saadve tõi istungil peetud ettekandes välja ka, et Kohila valla esitatud alternatiivsed trassialternatiivid on jäetud piisava põhjendusega kõrvale. Kohila vallavalitsus esitas 11. septembril 2015 Rail Balticu maakonnaplaneeringute keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) aruande eelnõu maakonnaplaneeringute etapile oma ettepanekud, millest kaalukam osa on jäetud arvestamata. Näiteks ei ole Saadve sõnul arvesse võetud Kohila vallavalitsuse ettepanekut hinnata

raudteetrassist mõjutatud hooneid mitte ainult nende kvantitatiivse väärtuse järgi ehk hooneid kokku lugedes, vaid vaadata ka seda, kas tegu on elamiskõlbliku või -kõlbmatu hoonega, suvila või elamuga.

Saadve tõi välja ka, et maakonnaplaneeringus ei ole müra modelleerimise andmeid. Arvesse ei ole võetud teineteise kõrvale jääva maantee ja raudtee koosmõju mitmesuguseid aspekte. Näiteks müra koosmõju ja ka seda, et suurulukid jäävad kahe joonobjekti vahele lõksu.

„Kuna vahemaa kahe objekti vahel on väga väike, puudub niinimetatud kogumisala, mis suunaks ulukid ökoduktile. Leevendavad meetmed tuleb kavandada nii, et välistatud on suurulukite sattumine maanteele ja samas oleks tagatud nende ülepääs maanteest,” kirjeldas Saadve.

Hindamata on jäänud raudtee süvendisse viimise alternatiiv, nimetas Saadve.

„Ei ole arvestatud Kohila vallavalitsuse nõudega visuaalse reostuse leevendamiseks raudteetrassi projekteerimiseks allapoole maapinda, et teedega oleks võimalik raudteest üle minna enam-vähem hetkel välja kujunenud kõrgusjoonel. Viaduktid muutuvad negatiivseks osaks Kohila alevi siluetis,” kirjeldas Saadve.

Rail Balticu ajutise komisjoni esimees Allar Haljasorg täiendas, et jätkuvalt on väga kriitiline koht Mälvivere küla. „Ka seal on tehtud mitmeid ettepanekuid, aga jätkuvalt pole selget lahendust, kuidas need mõistlikult ja inimesi arvestades ellu viiakse,” sõnas Haljasorg.

Kohila vallavolikogu maakomisjoni esimees Hillar Kalmet ütles, et tema on Rail Balticu trassi vastu ka sellepärast, et ta on näinud, kuidas riik ei suuda kaht aastatki ette mõelda ja käib riigi raha loopimine siia ja sinna. Ta tõi selle näiteks, et Tallinnast Kohilani planeeriti

neljarealist maanteed, kulu-tades sellele sadu tuhandeid eurosid. „Praegune maanteeameti peadirektor ütleb, et see oli eelmiste peadirektorite suurushullustus. Räägitakse äärmisel juhul kolmerealisest teest,” sõnas Kalmet.

Haljasorg tõdes ka, et kuna muutus planeerimiseadus, ei peagi volikogu seisukohta Rail Balticu maakonnaplaneeringu suhtes enam arvesse võtma. „Mis on kahetsusväärne ja annab projekti elluviijatele vabad käed,” lausus Haljasorg.

Kohila vallavanema Heiki Hepneri hinnangul tuleks planeering lõpuni viia vana planeerimiseaduse järgi, kuna alustati selle järgi. Hepner lisas, et maavanem saab planeeringu kinnitada alles pärast seda, kui keskkonnaminister on KSH heaks kiitnud.

Ta märkis ka, et kui kooskõlastusi ei tule ja vained jäävad sisse, läheb planeering siseministeeriumisse järelevalvesse.

Tuleohutus on vaid kättevõtmise kaugusel

Tiiu Varik,

Lääne päästkeskuse tuleohutuskontrolli büroo peainspektor Raplamaal

Eelmise aasta novembri keskpaigas tuli Rapla päästekomandosse murelik korstnapühkija, kel oli näpu vahel ettepanek ühe Järvakandis oleva korteri kohta. Vestluses korstnapühkijaga saime informatsiooni, et tegemist on üheksa korteriga elamuga, ühes neist elab pensionärist meesterahvas, kellel on korteris halvas seisukorras pliit.

Pliidi ümbrus olevat täis igasuguseid esemeid ja korralik juurdepääs sellele puudub, sellepärast ta ei saanud pliiti puhastada ega ka korralikult üle vaadata. Korstnapühkija otsustas pliidi kütmise keelata.

Esimest korda seda korterit külastades tervitasid meid ukse peal klähvides kaks väikest koera, kes pärast meie sisseastumist kiiresti teise tuppa pagesid. Korteri liikumiseks väga palju ruumi polnud, sest korter oli täis vanakraami ja prahti. Kõndimiseks oli vaid kitsas rada. Korteri peremees oli meiega viisakas ja tundus,

et ta juba teadis, miks me seal oleme. Sujuvalt viisin jutu suitsuanduri peale, sest nägin, et ühetoalises korteris asus suitsuandur õhus, pesunööri meenutava traadi küljes. Sellele vaatepildile oli peremehel lihtne põhjendus – ta lihtsalt ei ulatu suitsuandurit lakke panema ja sellega seal edaspidi toimetama.

Hea uudis oli see, et korteris ei suitsetata ega tarbita alkoholi. Kuna meil endal seekord suitsuandurit kaasas polnud, tulid järgmisel päeval Järvakandi päästjad ning paigaldasid korterisse pikenusjuhtmega suitsuanduri.

Kui takistusrada pliidini oli

läbitud, nägin, et pliidiraud oli mitmest kohast pragunenud ning praeahju sees olid augud ja sellel puudus uks. Lisaks kuivatas korteriomanik pliidi peal kütteklotse. Soojad kütteklotsid korjasime kohe pliidilt. Kahjuks tuli meilgi kohapeal kinnitada korstnapühkija sõnu ja pliidi kütmine keelata. Mehe nagu oli sellest morn, sest pliit olevat tema ainuke soojaallikas, lisaks sellele teeb ta selle ka süüa. Soovitasime tal abi saamiseks viivitamatult pöörduda kohaliku omavalitsuse poole. Omaltpoolt edastasime ka kirjaliku teavituse valla sotsiaaltöötajale.

Jõulude ajal, enne esimest järelkontrolli, sõitsid Järvakandi päästjad kaks korda samale aadressile väljakutsele. Häirekeskusele helistas murelik sama kortermaja elanik, teavitades, et naaber on hakanud jälle katkist küttekollet kasutama. Mõlemal korral lahenes olukord sellega, et päästjad kustutasid pliidi all tule.

Kui aeg jõudis järelkontrollini, selgus, et päästjate viimased kohalkäigud olid korteriomaniku tõsiselt te-

gutsema pannud. Korterrisse olid ilmunud infrapuna gaasikamin ja söögi tegemiseks gaasipliit. Peremees ütles, et ta olevat üritanud leida pliidile ka uut rauda, mida aga kohalikust kaubandusest leida ei olnud võimalik ja mujalt otsimine oli raskendatud.

Mees käis oma murega ka vallas, kuid seal selgus, et toetust pliidi korrastamiseks pole võimalik saada. Pärast seda tegime vallale ametliku märgukirja korteris valitseva olukorra kohta ja teavitasime neid, et korteri omanik ei pruugi kütteseadme korrastamisega ise toime tulla.

Päev enne vana aasta lõppu saime Järvakandi vallavanemalt kinnituse, et uue aasta alguses püüavad nad aidata katkise pliidi parandamisel. Nii juhtuski, et uue aasta esimestel päevadel sai küttekolle valla abiga korda tehtud. Pärast seda pidid päästjad veel kord sinna kohale sõitma, kuna murelik naaber kutsus. Seekord aga tuvastasid nad sündmuskohal, et pliit on korda tehtud ja vaatamata korstnapühkija akti puudumisele otsest ohtu polnud.

Kuna õues oli rohkem kui kaksikümmend külmakraadi, võtsime samal päeval ühendust tuttava korstnapühkijaga, kes on meid ka varem sarnastes olukordades aidanud. Rääkisime talle mure ära ja juba järgmisel päeval sõitsime koos uut järelkontrolli tegema.

Kohapeal tervitasid meid jälle kõigepealt kaks väikest koera, kuid mitte enam klähvides, vaid juba tuttavlikult saba liputades. Õnneks sai parandatud pliit korstnapühkijalt heakskiidu. Nädalavahetusel pühkis ta küttesüsteemi üle ja mõne päeva pärast oli ka korstnapühkimise akt päästeametile esitatud.

Järvakandis on nüüd üks kodu juures, kus tänu kohalikule omavalitsusele ja kiirelt reageerinud korstnapühkijale köetakse tuleohutu küttekoldega. Soovime kõigile südamele panna, et kui teiegi teate abivajajaid või murette oma ohutuse pärast, andke meile sellest kiiresti teada. Üheskoos leiame ikka tuleohutusprobleemile lahenduse ja teeme igapäevase kaasabil Eesti turvalisemaks!

Raplas enam kromosoomriski hindamiseks rasedatele ultraheliuuringut ei tehta

Stina Andok

Esmakordselt on Eesti Naistearstide Selts loomas eestikeelset konkreetsete nõuannetega juhendit rasedusaegsetele ultraheliuuringutele. Juhend on peaaegu valmis ja peamised sellega kaasnevad muudatused puudutavad just sünnieelset diagnostikat.

Üks peamisi muudatusi, mis juhendiga kaasneb, on seotud loote kromosoomhaiguste sõeluuringutega. 2008. aastal alustati Eestis esimese trimestri kromosoomhaiguste sõeluuringut, mis koosneb kahest osast. Esimene on vereproov ja teine ultraheli uuring, kus määratakse loote kuklavolt. Selle uuringu abil tehakse kindlaks kromosoomhaiguste risk.

Enne uue juhendi tutvustamist oli Eestis kasutusel sõltuvusskriiningu mudel. Siiani oli kõigil rasedatel võimalus lasta teha esimese trimestri ultraheliskriining ja alates teatud riskitasemest pakuti rasedale veel lisaks nn kolmiktesti, mis sellest aastast on ka haigekassa rahastatavate

uuringute nimekirjas. Nüüdsest on kõrgriski piiri nihutatud selliselt, et see jääks samale tasemele, mis on kehtiv enamikus teistes riikides. Lisaks on arstidel senisest enam vaja hinnata ultraheli kestel loote arenguga seonduvaid n-ö markereid.

Tulenevalt uuest juhendist on muutunud ka esimese trimestri ultraheliuuringu läbiviijale esitatavad nõudmised. Kuni selle aastani ei olnud eraldi litsentsi arstidel ultraheliuuringu läbiviimiseks vaja. Sellest aastast ei ole ilma litsentsita aga ultraheli tegemine enam lubatud. Litsentsi saamiseks tuleb arstil pöörduda Londoni lootemeditsiini sihtasutusse.

Rapla haigla naistearstidel nime- tatud litsents puudub ja seetõttu suunatakse nende juures arvel olevad rasedad kuklavoldi mõõtmiseks vajalikku ultrahelisse Tallinna haiglasse. Rapla haigla naistearsti Ineta Pruusi sõnul võib ta loote kuklavolti küll ise mõõta, kuid tema mõõtmine ei lähe n-ö arvesse, kuna tal puudub litsents. Seniajani litsentsi nõuet ei olnud ja ultraheliuuringuid tehti ka Raplas.

Tsentralseerimine tagab paremad võimalused

„Kuna esimese trimestri kombineeritud sõeluuringu avastamise määr on palju suurem, pakuti välja, et kõigile naistele peaks võimaldama saada seda uuringut,“ selgitab Pruus, miks uus süsteem rasedatele kasulik on. Kuigi Pruus rõhutab, et ka siinsetele arstidele ei meeldi, et naine peab mitu korda Tallinnas käima, nendib ta, et hetkel on see parim, mis nad pakkuda suudavad.

„Paraku praegu ei ole meil võimalik siin seda uuringut teha. Selleks on vaja teatud tingimusi, väljaõpet ja kokkuleppeid laboritega,“ selgitab

Pruus. Need laborid, kelle teenuseid Rapla haigla on senimaani kasutanud, ei ole suutelised kõikidega koostööd tegema.

„Praegu on kompamise aeg. Me katsume leida kõige paremad võimalused, kuidas oma naisi aidata,“ ütleb Pruus. Loote ultraheliuuringud on vabatahtlik võimalus. Kohustust neid tegema minna ei ole. „On ka naisi, kes keelduvad. Uuringud on võimalus, mitte kohustus. Meie kohus on aga pakkuda kõige paremat varianti,“ ütleb Pruus.

Eesti Naistearstide Seltsi juhatuse liige ja Ida-Tallinna Keskhaigla naistearst Konstantin Ridnõi on Postimehes avaldatud artiklis öelnud, et tema hinnangul võiksid raseduse võtmeskriiningud olla tsentralseeritud, sest suuremates keskustes tekib arstidel suurem kogemus ja tagatud on ka paremad tehnilised võimalused. Kui suur kogemus ja missugune varustus ultraheli tegijal peavad olema, peab Ridnõi sõnul hindama ultraheli tegija ise.

Raplas tegutseva erapolikliiniku Praxis naistearst Mare Pruks samuti

vajalikku litsentsi ei oma ning ka tema juures arvel olevad rasedad suunatakse Tallinnasse ultraheliuuringusse.

„Toetan samuti Eesti Naistearstide Liidu juhendis mainitud tsentralseerimise põhimõtet,“ ütleb Pruks. Ta usub, et tegu on positiivse edasiminekuga ja teenuse kvaliteet paraneb.

Loote anatoomia ultraheliuuring säilib

Rapla haigla naistearst Ineta Pruus ei välista, et tulevikus, kui on olemas sobiv aparatuur ja koostöö laboritega, võiks ka Raplas esimese trimestri kromosoomhaiguste sõeluuringut läbi viia.

Teise trimestri ultraheliuuringut loote anatoomia hindamiseks on Rapla arstid Pruusi sõnul kogu aeg teinud ja teevad ka edaspidi. Uue juhendi järgi on suurenenud veidi nõudmised ka selle uuringu suhtes, aga seda suudavad ka Rapla haigla arstid järgida. Kuigi juhendil on vaid soovituslik jõud, juhenduvad Rapla naistearstid sellest oma igapäevases töös.

TELEVISIOON JA KODUINTERNET ASUKOHAST OLENEMATA

Piiramatu mahuga koduinternet ja televisioon jõuavad nüüd Sinuni ka sinna, kuhu kaabel ei ulatu

Televisioon ja koduinternet alates

21 €/kuu

Telia

Lisainfo ja tingimused telia.ee

Välispäritolu laps vajab hariduses eelkõige turvalist keskkonda

Katri Reinsalu

Rapla Vesiroosi gümnaasiumis korraldati koostööseminar „Laps on laps“ teemal, mida hakata koolis või lasteaias peale välispäritolu lastega.

Aina enam ja enam puutuvad ka Raplamaa koolid ja lasteaiad kokku lastega, kelle kodune keel ei pruugi olla eesti keel. Vene rahvusest õpilaste kõrval tuleb leida häid lahendusi ka näiteks Prantsusmaa, Soome või Itaalia laste jaoks.

Laps vajab turvalist keskkonda

Päeva avas Õpetajate Ühenduste Koostöökoja juhatuse esimees Krista Saadoja. Ta rääkis, et õpetajate seas on levinud mõte, et vanamoodi enam ei saa, aga uut moodi ei oska. Koostööseminar oligi võimalus leida lahendusi, kuidas uues olukorras edasi minna.

Esimesena sõna saanud Ave Härsing SA Innove Keelekümbluskeskusest rääkis, et siiani on pikk kogemus venekeelsete laste õpetamisel. Viimastel aastatel on kokku puutunud aga aina enam muude võõrkeeltega.

Põhiseaduse § 37 ütleb, et igaühel on õigus saada eestikeelset õpetust. Härsing toonitas, et kõikide lastega töötavate inimeste lähteseisukoht ja südameasi peab seega olema mõte „laps on laps“. Iga Eesti koolis või lasteaias õppiva lapse haridusega tuleb tegeleda.

Härsing soovitas haridus-

asutustel end enne välispäritolu lapse saabumist tema taustaga võimalikult põhjalikult kurssi viia ning enne erinevate mõistete kasutamist need endale ka selgeks teha. Hariduskorralduse seisukohast ei ole aga suurt vahet, kust laps konkreetselt tulnud on. Ainuke erand on sõjatsoonist tulnud lapsed, kes võivad muuhulgas ka psühholoogilist tuge vajada. Selliste lastega aga praegu veel väga kokku puutunud ei ole.

Tuge kohanemiseks võivad vajada perekonnad, kes on välismaalt Eestisse rännanud, aga ka Eestis elavad perekonnad, kus kodune keel ei pruugi olla eesti keel, näiteks segaabiellude puhul. Samuti võivad tuge vajada Eesti perekonnad, kes on mõnda aega Eestist eemal elanud ja nüüd tagasi tulnud.

Alguses said õpetajad välispäritolu lastega kuidagi ise hakkama. Ühel hetkel hakkas aga ka riik neid toetama. Härsing tutvustaski maakonna haridustöötajatele erinevaid toetusvõimalusi. Näiteks haridus- ja teadusministeerium toetab Innove kaudu õpilaste keeleõppe finantseerimist. Kuni kahe õpilase kohta on see 1000 € aastas. Suurema hulga puhul muutub toetus õpilaspõhiseks ning on 400 € õpilase kohta.

Oma kogemusi jagas Eestis elav ameeriklane Parry Alan Jahnke, kes õpetab Rocca al Mare koolis inglise keelt ja bioloogiat inglise keeles.

Foto: SIIM SOLMAN

Veel rääkis Härsing muudatustest õppeajas, õppesisus, õppeprotsessis ja õppekeskkonnas, mida põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse alusel teha saab. Õpilastele saab koostada individuaalse õppekava. Lapsevanem võib taotleda näiteks B-võõrkeelest loobumist ning selle arvelt eesti keele tunde suurendada. Palju erisusi kohaldub ka eksamite ja tasemetööde sooritamisele. Muuhulgas on näiteks põhikooli matemaatika lõpueksam võimalik sooritada mõnes muus keeles.

Õppetundidest, mis aastate jooksul kogetud on, pidas Härsing kõige olulisemaks luua lapse ümber turvaline keskkond. Tuleb mõista, et see väike süütu inimene on täiesti uues keskkonnas ja ei saa aru, mis tema ümber toimub. Kui koolis või lasteaias on aga loodud soodsad tingimused, siis tuleb esimene läbimurre umbes nelja kuu pärast. Laps hakkab hoomama, mis tema ümber toimub. Poole aastaga

hakkab ta suhtlema ning aasta pärast on juba mõttega õppe-tegevuses kaasas. Seejuures ei tasu unustada, et iga laps on erinev. Härsing toonitas, et tõlkel rajanev õpetamine ei ole tulemuslik, keel tuleks õppimise asemel omandada.

Lisaks Härsingule jagas oma kogemusi Eestis elav ameeriklane Parry Alan Jahnke. Ta rääkis oma esimestest kogemustest Eestit külastades ning hiljem siia kolides. Jahnke õpetab Rocca al Mare koolis inglise keelt ja bioloogiat inglise keeles.

Tallinna Lilleküla gümnaasiumi kogemusest uussisse-rändajate õpetamisel rääkis õppealajuhataja Anu Luure. Sel õppeaastal on koolis 93 õpilast, kelle kodune keel ei ole eesti keel, neist vaid 32 on venekeelsetest perekondadest. Praegu õpib koolis lapsi Jemenist, Hispaaniast, USA-st, Lätist, Soomest, Norrast, Iirimaa, Šveitsist, Saksamaalt, Islandilt, Sri Lankalt, Jaapanist, Pakistanist, Egiptusest

ja Lõuna-Aafrikast.

Kooli kogemus uussisse-rändajatega sai alguse 2003. aastal, kui kooli soovis tulla viis õpilast Itaaliast. Ka Luure tõi välja, et oluline on perekonnaga põhjalikult vestelda. Selle käigus saab tutvustada haridussüsteemi ning panna paika ootused ja perspektiivid. Iga õpetaja peaks end lapse taustaga kurssi viima, mille käigus tulevad välja ka lapse kultuurilised erinevused. Ka tema ütles, et mida paremini õpilane end tunneb, seda kiiremini areneb ka keel.

Lasteaiatöö korraldamisest rääkisid Vindi lasteaia õpetaja ja keelekümbluskoolitaja Hedi Minlibajeva ja direktor Nonna Meltsas. Päeva lõpus said kohalolijad võtta osa rühmatööst.

Tuleb lihtsalt kohaneda

Kohe seminaripäeva alguses selgub, et ka Raplamaa lasteaedades ja koolides on lapsi, kelle kodune keel ei ole eesti keel. Üks sellistest

lasteaedadest on Sipa-Laukna lasteaed. Seal käib kaks last Soome perekonnast. Lisaks on veel lasteaias ühe Eesti päritolu, kuid täiesti venekeelse perekonna laps.

Lasteaia direktor Katrin Jaik ütles, et probleeme kui selliseid tegelikult ei ole olnud. Olukord on lihtsalt uus ja õpetajatel tuleb oma tööd varasemast veidi teisiti korraldada. Ükski neist lastest ei rääkinud lasteaeda tulles üldse eesti keelt. Soome perekond on uussisserändajad, kellel puudus varasem kokkupuude eesti keelega. Jaik tunnistas, et alguses oli infovahetus lapsevanematega keeruline ja tuli palju tõlkimistööd teha. Olukorda lihtsustas asjaolu, et direktor ise valdab soome keelt. Nüüd saavad aga õpetajad ja lapsevanemad kenasti omavahel hakkama ja kõik asjad saavad aetud.

Kuna välispäritolu laps tähendab kahtlemata õpetaja jaoks lisatööd, võib see kohati vastumeelsust tekitada. Jaik kinnitas, et nende lasteaias ta seda täheldanud ei ole. Kõik õpetajad on lapsed hästi vastu võtnud ja suhtuvad väljakutsesse kui uude kogemusse. Jaik ise usub, et nii personali kui ka teiste laste jaoks on kogemus, et maailm ongi kirju, väga kasvataja ja arendav. Mida varem see kogemus omandatakse, seda parem.

Kuigi seminar keskendus pigem koolile, oli see Jaiki sõnul siiski väga kasulik. „Saime kindlustunde, et oleme õigel teel“, ütles ta. Kaasa tuli teadmine, et vaist on olnud õige ja lasteaias ongi põhiline täiskeelekümblus. Niimoodi hakkavad lapsed ka kiiresti aru saama, mis nende ümber toimub.

Jaik tõi välja, et lasteaedade peamine erinevus koolidega ongi õpetajate hariduses. Koolides õpetatakse võõrkeelt nagunii. Lasteaiaõpetajatele aga alusharidusainete kõrval keele õpetamist ei õpetata. See võibki lasteaiaõpetaja teiskeelse lapsega raskesse olukorda panna. Jaik on aga optimistlik ja leiab, et välispäritolu laps on erisus, millega tuleb lihtsalt kohaneda.

Psühhiaatria päevaravi Raplamaa haiglas

Toetatud tekst

PSÜHHIAATRIA PÄEVARAVISSE suunab patsiendi psühhiaater oma saatekirjaga. Reeglina vajavad need patsiendid mitme spetsialisti konsultatsiooni ja nõustamist. Psühhiaatria päevaravis nõustavad haigeid psühhiaater, kliiniline psühholoog, vaimse tervise öde. Olenevalt patsiendi diagnoosist ja probleemidest kaasame ravimeeskonda sotsiaaltöötaja, tegevusterapeudi, füsioterapeudi, sisearsti või muu eriala arsti.

Psühhiaatria päevaravisse saavad tulla - ägeda psühhiaatrilise diagnoosiga patsiendid, kellele on vaja koostada raviplaan ning leida ravivõimalused psühhiaatria päevaravi raames;

- kroonilise psühhiaatrilise probleemiga haiged, kelle senine ravi vajab ümberhindamist, täiendamist ning kelle ravisoostumust on võimalik kinnitada päevaravis;

- patsiendid, kelle igapäevane toimetulek on raskendatud ning kes vajavad psühhiaatri konsultatsiooni ja hinnangut puude- või töövõime protsendi hindamiseks.

Vastavalt vajadusele saame psühhiaatria päevaravis läbi viia enamalt ühesuguste probleemidega patsientide grupinõustamist. Pereprobleemide korral osaleb päevaravis kogu pere.

Olenevalt haige diagnoosist ja kaebustest, kor-

raldame sisearsti või neuroloogi konsultatsiooni, teeme analüüsid ja uuringud. Füsioterapeut saab nõu anda, kuidas tulla toime psühhiaatrilise haiguse või muu diagnoosiga kaasuvate lihaspingetega. Milline on konkreetse patsiendi vajadus konsultatsiooni või ravimeetodi järele, otsustab ravimeeskond. Kui haige diagnoos ja seisund nõuavad jälgimist, korduvaid nõustamisi ja raviotsuste, tuleb patsient päevaravile mitmel järjestikusel päeval või vastavalt määratud sagedusele.

Psühhiaatria päevaravil viibib patsient, arvestades kõiki eelnevaid tegevusi, igal ravipäeval

vähemalt 4 tundi. Sellesse aega mahub ka lõunasöök. Haigel on päevaraviks olemas voodikoht. Üleriided saab jätta polikliiniku garderoobi.

Üldjuhul leiab patsient päevaravile tulekuks transpordiviisi ise, aga kui transport saab takistuseks, palun andke sellest teada ja haigla leiab võimaluse aidata.

Raplamaa haigla korraldab psühhiaatria päevaravi haigla uuema osa III korrusel ja patsienti saadab erinevate spetsialistide juurde vaimse tervise öde.

Täiendav info 489 0701.

Sooduspakkumised 01.veebruar-29.veebruar 2016

või kuni kaupa jätkub Tule! Tutvu! Üllatu!

Kevade Valga mnt 3 Tõrua
Loolet Jakobsoni 11 Viljandi
Kaare Suur-Kaare 68 Viljandi
Suure-Jaani Lembitu 48 S-Jaani
Nooruse Rapiina mnt 1 Võru
Pille Kooli tee 2 Väänela
Osula pood Sõmerpalu vald Osula
Ostumarhet Vabriku 11 Põlva
Eeden Weizenbergi 21 Kanepi
A-Market Valga mnt 7 Elva
Harala Oja 12 Nõo
Hauva pood Võru mnt 3 Kambja
Karlava pood Võru 47a Tartu
Tabivere Tuuliku 8 Tabivere
Luuva pood Palamuse vald Luua
Rüütli Lõssi 11 Põltsamaa
Keshuse Ala 1 Jõgeva
Piiri Piiri 7 Jõgeva
Torma Tartu mnt 7 Torma
Pere pood Aivurme vald Ulvi
Maali pood Pärnu 11 Aivurme
Aivurme pood Rakvere tänav 1 Aivurme

Jonasa pood Kure 3a Paide
Mäeküla pood Paide vald Mäeküla
Koeru Jaani tee 2 Koeru
Mesilane Faehlmanni 15 Rakke
Tamsalu KM Raudtee 5 Tamsalu
Vajangu Tamsalu vald Vajangu
Kiitsi pood Pihk 2 Kiitsi
Trilgi pood V-Maaria vald Trilgi
Aravete Pihk mnt 16 Aravete
Ambia Pihk 16 Ambia
Lehtse Pihk 14a Lehtse
Karli Pihk mnt 8 Aegviidu
Tapa KM 1.Mai pst 3 Tapa
Kasehe Ülesõidu 8 Tapa
Vohnja pood Kadriina vald Vohnja
Kadriina pood Nooruse 1 Kadriina
Nord Tallinna 68 Rakvere
Mõisa pood Rodevõlle küla Näpi
Roobika pood Saku vald
Loo pood Kaare tee 2 Loo
Kostivere pood Mõisa tee 3 Kostivere

Nurga pood Kussalu tee 39 Kussalu
Loksa pood Posti 2a Loksa
Keshuse Mere 67 Võsu
Ulvi Rägavere vald Ulvi
Õ pood Kunda tee 4 Viru-Nigula
Tallia Pihk 10a Toila
Mäetaguse Kooli 7 Mäetaguse
Isaku pood Tartu mnt 46 Isaku
Mustvee pood Tartu 7 Mustvee
Rae Rila mnt 271 a Pärnu
Järvehandi pood Pargi 1 Järvehandi
Purru pood Kaikula Purru
Tammepood Tamme küla
Lelle pood Lelle alevik
Kaarepere pood Kaarepere alevik
Karmari pood Kooli tn.6a Rapla
Ristiku Tallinna mnt 45 Rapla
Alu Rapla 3 Alu
Raguli Viljandi mnt 24 Raguli
Rita Märjamaa vald Varbola
Riisipere pood Metsa 2 Riisipere
Märjamaa pood Pärnu mnt 31A Märjamaa

partner: Georgi Pihk 16 V-Maaria

meie

toidukaubad

12 maakonnas, üle 60 kaupluse

RRLektus AS, Kauba 3, Tapa 45106

tel. 32 50 960 meie@meietoidukaubad.ee

Tähtsimeid tooteid ei ole kõikides ühesustes saadaval!

0.55 0.59 0.49 0.75
0.33 0.40 0.35 0.45

-40% -32% -29% -40%

Perenaise sai 320g (1,03 kg)
Õnne sepi 300g (1,33 kg)
Must vormileib 280g (1,25 kg)
Must vormik 240g (1,88 kg) Eesti Pagar

2.29 2.79 8.90 2.19
1.49 1.59 4.79 1.29

-35% -43% -46% -41%

Hernesupikogu kg, Nimeta keeduvorst kg
Rakvere suitsusink kg
Rakvere suitsusardell 500g (2,58 kg) RLK

2.59 3.59 5.99 4.39
1.99 1.99 1.99 1.99

-23% -38% -27%

Õllepunnid sinepiga 500g (3,98 kg)
T/S Moskva 300g (0,63 kg)
P/S Juustu kg Rannarootsi LT

3.39 4.99 8.49 2.29
2.59 3.69 5.99 1.59

-24% -26% -29% -31%

Suitsutatud esikoot kg, Suitsupök kg, Maasink kg
Suitsutatud Doktorivorst 400g (3,98 kg) Nõo LT

4.59 3.39 8.59 0.99
2.99 2.59 5.99 0.75

-35% -24% -30% -24%

Lastevorst kg, K/V Juustuga suitsutatud 600g (4,34 kg)
Tahudud +
Pastet suitsupekoniga 150g (5,00 kg) * Saaremaa LT

1.59 2.79 3.69 5.99
2.79 3.69 3.79

-24% -26% -37%

Kohv Jacobs Good Morning 250g (6,36 kg)
Kohv Aromi Mokka 450g (6,20 kg)
Kohv President 500g (7,38 kg)
Kohv Jacobs Krönung 500g (7,58 kg)

1.20 1.79 1.59 1.59
0.79 1.10 0.70 1.10

-28% -39% -36% -31%

Getilise keefir 2,5% 1l, Kodujuust 5% 300g (2,89 kg)
Kohupiimakreem 300g (2,33 kg) 2 sorti
Jogurt kirsi-kaneeli 1kg
Jogurt viiriku-creme brulee 1kg Valio

1.99 1.20 1.79 2.20 2.49
1.10 0.79 1.10 1.49 1.79

-45% -34% -39% -32% -28%

Alma Eesti või 250g (4,40 kg) Valio
Margariin Delma talvivalmistatuna 400g (2,98 kg)
Rapsiõli Grace 1l, Oliiviõli küpsetusõli 1l
Oliiviõli Rapsiõli ja oliiviõli segu 5% 1l *

1.49 3.29 3.39 2.49
0.99 1.99 1.99 1.99

-34% -40% -41% -33%

Welli poolsuitsuvorst 350g (2,83 kg) Atria
Valla ihapall 1kg RLK
Rakvere suitsusinkiga 350g (5,69 kg) RLK
T/S Maasuitsuvorst 250g (7,96 kg) Nõo LT

1.29 1.29 1.29 1.29
0.79 1.49 1.59

-34% -42% -31%

Hautatud sealiha 240g (3,29 kg)
Hautatud veiseliha 240g (3,29 kg)
Pehmeid suitsuliha 700g (2,13 kg)
Paneeritud kala filee juustuga 220g (7,23 kg) *

1.29 1.29 1.29 1.29
0.99 1.29 1.79 1.59

-23% -24% -22% -38%

MINI Skumbria õli 240g (4,13 kg)
Virsuiklin Saaremaa 240g (5,38 kg) Kõpuu Grant
Pruetud rüümed tomatikastmes 430g (4,40 kg) * Viru Rand
Heeringaliha Columbus 240g (4,13 kg) Viikina

0.49 0.89 0.95
0.35 0.55 0.55

-29% -38% -42%

Ideal sarveke 400g, spiraal 400g (0,88 kg)
Makaron Tartu Mill sarveke 500g (1,10 kg)
Makaron Tartu Mill mudilid 500g (1,10 kg) *

1.29 1.20 1.45 1.69 1.95
0.59 0.89 0.79 1.10 0.99

-54% -26% -31% -30% -36%

Leivapruet Tartu Mill 500g (1,07 kg) *

2.29 1.29 1.29 1.29 1.29
1.69 0.59 0.99 0.99 3.49

-26% -37% -21% -41% -30%

Jõhvikarull 300g (5,63 kg) Eesti Pagar
Jäätis Onu Eskimo 66g (7,98 kg) 2 sorti
Bettir sokolaadid 500g (3,99 kg)
Frutisokolaadid 500g (3,99 kg) *

0.65 1.29 1.29 1.29 1.29
0.49 1.09 0.99 1.09 1.49

-25% -20% -29% -25%

Snickers metsapähkliga 49g (1,00 kg)
Karamellikarull 49g (1,00 kg)
Frutisokolaadid 500g (3,99 kg) *

2.49 0.49 1.29 1.29 1.29
0.49 0.49 0.99 0.99 0.99

-17% -24% -29% -25%

Komplekt Truffel
Valvut Kooli 150g (4,09 kg) 2 sorti
Marmariin Marmariin 150g (4,09 kg) 2 sorti
Tomaatipasta Gustodoro 500g (0,98 kg) *

3.49 1.29 1.29 1.29 1.29
2.99 0.69 0.99 2.19 1.10

-25% -37% -45% -33% -37%

Suurel Listerine Zero 250ml (11,00 l) *

1.29 1.29 1.29 1.29 1.29
0.99 0.99 1.49 0.89 2.49

-41% -46% -38% -31% -38%

Zewa salvrätikud Family 90x (0,01 tk)
Zewa Easy lehtvärk 120x (0,01 tk) *

0.75 2.29 4.79 11.99
0.75 2.29 4.79 11.99

-29% -38% -42%

Hete õlu Saku Rook 5,3% 0,5l (1,30 l)
Hete õlu Saku PõhjaPõlv 5,3% 0,5l (1,30 l)
Hete õlu Karl Friedrich 5,3% 0,5l (1,30 l)
Hete õlu Saku Kuld 5,3% 0,5l (1,30 l) *

0.79 0.65 0.79 0.85 3.99
0.79 0.65 0.79 0.85 3.99

-40% -54% -39% -14% -21%

Silber Eussen Delice de Poire 2,5% 0,33l (2,39 l) *

0.65 1.49 1.49 1.49 1.49
0.65 0.69 0.79 2.39 1.10

-40% -54% -39% -14% -21%

Aura õuna-mustikajook 1l
Marti Natur Viikina 1,5l (0,41 l)
Cido Kiikivijalmski 1l * Granatõuna- ja
Apelsin-Ananass Porgand vitamiinijook 1,5l (0,73 l) *

0.49 0.49 1.29 1.29 1.29
0.32 0.69 0.99 0.99 0.99

-35% -30% -29% -38%

Mineraalvesi Vytutas 0,5l (0,41 l)
Astra Fruit Sidrun 1,5l (0,41 l)
Nestle Sidrun 1,5l (0,41 l)
Limonadimaiteline sidrun 0,75l (1,32 l) *

0.75 0.79 1.15 0.69
0.75 0.79 1.15 0.69

-22% -20% -23%

Valge Klaar 1,5l (0,41 l), Pepsi Cola 1l
Fanta apelsini 1l (0,41 l)
Alk.vaba õlu Lemon Clausthaler 0,33l (2,09 l) *

1.19 0.89 0.79 0.99
1.19 0.89 0.79 0.99

-30% -25% -34% -34%

Maapähkel röstitud, soolatud 175g Estrella (6,80 kg)
Leivake hapukoore-sibula 120g Bon Chance (7,42 kg)
Kartulilõikuriga Pitsat suitsupekoniga 150g (5,37 kg)
Lay's sibul 150g (6,60 kg)

1.19 1.19 1.19 1.19 1.19
1.19 1.19 1.19 1.19 1.19

-60% -55% -38% -38%

Duiguet Dove Deeply Nourishing 300ml (3,99 l)
Duiguet Dove Coconut Milk 200ml (5,99 l)
Ariel pesuvahustid 400g (0,31 tk) *

0.65 0.79 4.69
0.65 0.79 4.69

-29% -38% -42%

Hete õlu Pilsener 4,2% 0,5l (1,30 l)
A.Le.Coq Saaremaa Tullik 4,7% 0,5l (1,30 l)
Hete õlu A.Le.Coq Premium 4,7% 0,5l (1,30 l) *

1.85 3.79 6.99 5.50 2.69
1.85 3.79 6.99 5.50 2.69

-40% -54% -39% -14% -21%

Gaasitud puuviljaväin Sveshko Zolotye 0,75l (2,47 l)
Kvaliteetvahuvein Törley Muscateller 0,75l (2,47 l)
Kvaliteetvahuvein Martini 0,75l (2,47 l)
Vahuvein Charles Rose 0,75l (2,47 l)
Arom-puuviljaväin Sunny Country 0,75l (2,47 l) *

2.99 3.69 4.49 3.99
2.99 3.69 4.49 3.99

-40% -54% -39% -14% -21%

Vain Meie Cebra Reserve 12% 0,75l (2,47 l) *

2.99 6.99 8.59 6.99 11.59
2.99 6.99 8.59 6.99 11.59

-40% -54% -39% -14% -21%

Liköör Metsamaita 16% 0,5l (1,30 l)
Ordimeter Kange Ürdilik 35% 0,5l (1,30 l) *

1.19 5.99 5.99 9.99 9.99 22.99
1.19 5.99 5.99 9.99 9.99 22.99

-40% -54% -39% -14% -21%

Whiskey Scottish Leader 40% 0,5l (1,30 l)
Mum Pilsnertuok Pipa Kibe Napa 5% 0,5l (1,30 l)
Mum Pilsnertuok Louis VXX 30% 0,5l (1,30 l)
Liköör Vana Tallinn 40% 0,5l (1,30 l)
Barbuda Black Rum 37,5% 0,5l (1,30 l)
Rum Bazar 37,5% 0,5l (1,30 l) *

6.99 7.59 8.59 25.99 11.99
6.99 7.59 8.59 25.99 11.99

-40% -54% -39% -14% -21%

Myagkov Vodka 40% 0,5l (1,30 l) *

2.69 5.39 6.99 8.99 13.99
2.69 5.39 6.99 8.99 13.99

-40% -54% -39% -14% -21%

Vin Monopoli 40% 0,5l (1,30 l)
Vin Terevi 40% 0,5l (1,30 l)
Vin Absolut 40% 0,5l (1,30 l)
Vin Crystal Vodka 40% 0,5l (1,30 l)
Hõbe Vodka 39,5% 0,5l (1,30 l) *

Piltidel on illustreeriv tähendus

www.meietoidukaubad.ee

Omavalitsuste liitmine kulgeb liialt kiirustades

Kersti Sarapuu,
Riigikogu liige
(Keskerakond)

Tuntud laulu sõnad ütlevad nii: mina otsin ja sina otsid, kes hooletu, jääb ilma. Kui paralleele tõmmata, siis meenutab see rahvalaul omavalitsuste partneriotsinguid, mis veel enne järgmisi omavalitsuste volikogude valimisi peavad kas vabatahtlikult või lausa sunniviisiliselt lõpule jõudma.

Käimasolev haldusreform annab omavalitsustele kuni selle aasta lõpuni aega, et leida endale omaalgatuslikult kosilased, kellele leivad ühte kappi panna. Pärast seda on valitsus otsustanud käivitada sundkorralise liitmisprotsessi, mis joonistab omavalitsuste piirid lõplikult ringi 2017. aasta 15. oktoobril toimuvate valimiste ajaks.

Omavalitsuste minimaalseks elanike arvuks on praeguse kava järgi arvestatud 5000 elanikku, kuid eesmärk on moodustada suuremad omavalitsused, kus elaks kuni 11 000 inimest. Et mokale natuke mett määrada, on ühinemistoetuseks arvestatud 100 eurot inimese kohta, jagades omavalitsustele vabatahtliku liitumise korral 300 000 kuni 800 000 eurot ühinemistoetust ja sellestki osa läheb lahkuvatele omavalitsusjuhtidele aastase palgakompensatsiooni maksmiseks.

Kahetsusväärselt osutub selline piitsa ja präänikuga tagant utsitamine üheks käimasoleva haldusreformi põhiliseks puuduseks – liituvate omavalitsuste puhul ei saa rääkida olemasolevate tõmbekeskustega arvestamisest, pigem kujunevad uute omavalitsusüksuste piirid välja valitsuse antavate toetuste põhjal. Ja seda üheksordse toetusena. Kohalike elanike jaoks ei pruugi see anda aga parimat tulemust.

Halduskorralduse oluline ümberkujundamine eeldaks selgust, kuidas kohaliku omavalitsuse terviklik ja ülesannetele vastav rahastussüsteem kujuneb. Mingit selgust selles osas aga tänaseni ei ole. Samal ajal kallinevad teenuste hinnad ja kasvab surve palkade tõusuks, nii et samamoodi enam kindlasti

jätkata ei saa.

Kõik taandub ettevõtlusele

Kuidas kujuneb tänane omavalitsuste tulubaas? See tuleb valdavalt füüsilise isiku tulumaksust ja tasandusfondist. Et füüsilise isiku tulumaks laekuks, on vaja piirkonnas töötavaid inimesi, kes palka saavad ning kelle pealt ettevõtted makse maksavad. Kas meeldib või mitte, taandub kõik ikka ja jälle ettevõtlusele. Laienenud omavalitsustes võib jõuda üha vähem investeringuid valla äärealadele, mis vähendab töenäosust, et seal tekib juurde töökohti ja areneb ettevõtlus.

Valitsuse üks ülesandeid peaks olema sellisele tendentsile varakult tähelepanu pöörama ja võtta kasutusele vastavad meetmed. Võimalusi on mitmeid, neist kõige mõjusam ja otsesem on diferentseerida ettevõtlusega seotud makse vastavalt piirkondade võimekusele.

Iga omavalitsus teeb pidevalt pingutusi, et vald või linn end paremini ja efektiivsemalt ära majandaks. Oluline on olnud suutlikkus pakkuda konkurentsi, et inimesed tahaksid konkreetsetes omavalitsuses elada ja sealt ei lahkuku. Praegu ei ole ette näha, et ühinenud omavalitsustele tuleks raha märkimisväärselt juurde. Piiride nihutamisel teki- vad suured omavalitsused, mis

saavutavad oma efektiivsuse siis, kui tõmbavad oma tegevust veelgi rohkem koomale – näiteks jätavad senise kahe rahvamaja asemel tegutsema vaid ühe.

Eesti Maaomavalitsuste Liit on toonud välja, et mingit kindlust ei ole isegi praeguse ühistranspordivõrgu säilimise ja tiheduse paranemise osas. Teame ka, et koolivõrgu jätkuv kokkutõmbamine puudutab valusalt just maal elavate inimeste igapäevaelu ja eriti ääremaade elanikke. Neil tekib tõsine probleem transpordiga, kui lapsed peavad kodust kaugel oma koolikohustust täitma, huviala- ja spordiringides osalema.

Nõrgemad jäävad nõrgemaks

Nii et omavalitsuste liitumiste puhul ei saa sugugi kindel olla, et omavalitsuste pakutavate teenuste kvaliteet paremaks läheb. Karta on, et pigem jäävad nõrgemad omavalitsused ja äärealad järjest jõuetumaks ja vajalikud asutused ning teenused liiguvad

nende elanikest üha kaugemale. Eks paneb see omakorda põntsu aga kaugemate piirkondade elanike rahakotile.

Ma olen sellega igati päri, et meie riik vajab haldusreformi – meie rahvaarv väheneb, paljud omavalitsused on inimeste lahkumisest üsna väikseks jäänud. Aga siiski, kui me vaatame kogu haldusreformi, siis tegelikult oleks mõistlik anda omavalitsustele aega vabatahtlikuks liitumiseks 2017. aastal toimuvate kohalike omavalitsuste valimisteni ning alles pärast seda hakata kavandama teisi meetmeid – sundliitumisi.

Praegu on selge, et omavalitsused soovivad liituda naabritega, kes paremal järjel, ning kõrvale jätta nõrgemad, et mitte oma muret kasvatada. Huumoriga võib öelda, et Reformierakond on võtnud asja nii tõsiselt ette kujundamaks olukorda, kus pärast valimisi oleks Eesti kaart võimalikult kollane.

Kogu haldusreformi käigus on vaja pidevalt endale meelde tuletada, et kõige selle keskmes on meie Eesti inimesed, kelle igapäevast elu täna tehtud otsused mõjutavad. Kokkuhoid ja efektiivsus on vajalik, kuid elu maal ei tohiks muutuda võimatuks või hädaruuks, millest väljapääsu enam lõpuks ei nähta.

Praegu on selge, et omavalitsused soovivad liituda naabritega, kes paremal järjel, ning kõrvale jätta nõrgemad, et mitte oma muret kasvatada.

Suurus ei loe? Loeb küll!

Jüri Morozov,
Riigikogu liige, SDE

Mida suurem vald, seda kaugemale jäävad teenused inimestest. Inimesele pole mingit kasu sellest, kui ta teab, et kusagil pakutakse väga head teenust, aga seda kasutada ei saa, ja samas pole riigil kasu tühermaast, kus liiguvad vaid metsloomad ja rohelist mehikesed.

Meie kultuur püsib kohalikul identiteedil, suurvõimade moodustamine lõhub ja hägustab seda.

Valdade liitmise asemel võiks parem mõelda, kuidas riigi ja

kohalikkude haldust korraldada nii, et inimesed saaksid aru ja tunneksid, et nii on parem, oleksid motiveeritud tegutsema ettevõtluses, avalikus või mitetutulundussektoris. Minu arust on mõistlik valdu hoopis juurde moodustada, et need põhineksid kohalikul identiteedil, oleksid inimestele lähemal ja täidaksid neid ülesandeid, mida kohalikul tasandil on otstarbekas täita.

See mantra, et suurem on parem, kuulub pigem müstika valdkonda. Vallamajas ei pea olema tosinat või enam ametnikku, kelle ülesandeks on kohalikust elust kaugel mööda ja üle käivate kohustuste täitmine ja probleemide lahendamine.

Milles siis probleem? Kujutage ette, et üks vanker on koormatud suure hulga eluks vajaliku kraamiga ja seda on tarvis vedada iga päev punktist A punkti B. Kui ühel juhul on võimalik rakendada koorma ette näiteks ninasarvik, siis teisel juhul hoopis koer, kass või orav. Nagu isegi aru saate, on see äärmiselt ebavõrdne olukord – just selline näeb täna välja Eesti kohaliku omavalitsuse korraldus. Koorem

on ühesugune, aga koorma vedajad erinevad. Et seda probleemi lahendada, on kavandatud haldusterritoriaalne reform – suurus võrdsemaks. Kahjuks ei saa sellist olukorda tekkida, sest Tallinna või Tartu linna suurus ei saa nagunii tekkida, ja kas ongi vaja!

Eesti riik vajab uuteks arenguteks sellist riigikorraldust, kus meie inimesed saavad ja tahavad panustada (väikesed kohalikul identiteedil põhinevad omavalitsused) kohaliku elu arengusse. Kohaliku elu korraldusest kaugel üle pea käivate ülesannetega peaks tegelema regiooni (nt maakonna) tasandil, ja riiklikul tasandil täidetaks neid ülesandeid, mida pole otstarbekas regiooni tasandil täita. Või nagu ütleb Euroopa Omavalitsuste Harta, peaks järgima subsidiaarsusprintsipi, rääkimata sellest, et järgima peab ka Eesti Vabariigi Põhiseaduse mõtet.

Haldusreformi seaduseelnõus on kirjutatud, et haldusreformi eesmärk on kohaliku omavalitsuse üksuste moodustamine, kes suudavad pakkuda

inimestele paremaid avalikke teenuseid, tagada piirkondade konkurentsivõime kasvu ning täita iseseisvalt neile seadusega pandud ülesandeid. Kas selleks peab omavalitsusi liitma? Ei pea! Omavalitsustele tuleb panna sellised ülesanded, mida saab kohalikul tasandil täita, ja selleks eraldama ka vajalikud vahendid.

Kui täna on selge, et väike vald või linn ei suuda täita neid ülesandeid, mis talle seadusega on pandud, siis tuleb kohalik haldus korraldada nii, et need saaksid täidetud muul moel – regionaalse kohaliku omavalitsuse loomisega. See on võimalus moodustada tänasel päeval ebaloomulikke maakonnapiire eirates loogilisest majanduskeskkonnast lähtuvaid kohaliku omavalitsuse ülesandeid täitvaid regionaalseid üksusi.

Ühes arvamusloos ei ole või-

Omavalitsustele tuleb panna sellised ülesanded, mida saab kohalikul tasandil täita, ja selleks eraldama ka vajalikud vahendid.

Jüri Morozov on töötanud avalikus sektoris (riigi ja kohaliku omavalitsuse ametis) alates 1991. aastast, millest 16 aastat töötanud vallavanemana.

Kas meie metsi ja rabasid sobib ikka arvestada kiirelt taastuva energia hulka?

Eha
Metsallik

Kui arvad, et metsade olukord enam hullemaks minna ei saa, siis uskumatu, aga ikka veel on võimalik. Või ongi see tegelikkuses riigi eesmärk – kunagine Eesti krooni tagatis, meie metsad, jäädavalt hävitada?

Mõtlen peaministri läkitust metsade põlevkivikateldesse ajamise suurendamise kohta. Tema nõuandjad on juba välja arvutanud n-ö positiivse mõju metsade põletamise soovitamiseks elektrijaamades palju suuremates kogustes kui seni. See võib tuua kasu sadades miljonites eurodes ning välismaale elektrina müües saadakse kümneid miljoneid veel lisaks...

Ma ei ole aastate jooksul aru saanud, milleks on vaja riigil selliseid institutsioone nagu Eestimaa Looduse Fond või kasvõi keskkonnaamet? Milleks on vaja aastaid koolitada neile spetsialiste ning kulutada raha kõiksugu looduseuurimuste peale? Kui neid niikuinii ei kuulata, kui nendega niikuinii ei arvestata? (Sama põllumajanduses jm.) Mäng käib üle nende peade, nii et Eestimaa viimased metsatukad (mis niikuinii enam **metsakohinat** ei tekita) ahju ning saadud elekter väljamaale!

(Ott Luuk, botaanik Pärandkoosluste Kaitse Ühingust, kirjutab 29. jaanuari Postimehes:

„Alustada tuleb sellest, et raiekiips mets ja vana mets ei ole võrdväärsed mõisted. Kui parim raieaeg hakkab mööduma, siis metsakasvataja võib mõelda: „mets vananeb ja kaotab väärtust“, aga looduskaitse ja rõõmustab ja mõtleb risti vastupidi. Elurikkuse seisukohalt ei ole metsal „parim enne“ kuupäeva.“)

Mesinikuna näen, et meie võõrliikide hilised öökülmad kahjustavad kuni 10 meetri kõrguselt põliste meetaimede - pärnad, vahtrad, tammed, saared, ka türnpuud, paakspuud, kuslapuud, lodjapuud, sarapuud jne - õisi. **Neid liike RMK metsades ei esine,**

need ei anna tüvesid. Vanemate, 100-200-aastaste puude kõrgeid ladvad sumisevad igal suvel, olenemata kevadistest öökülmadest. 70 aastat pole veel mingi puu vanus, neil pole isegi veel tüveõõnsusi, kuhu mesilaspered või teised linnud-loomad saaks minna. Eestimaa mõnes üksikus metsases vallas leidub veel ainult hektar-paar pärast viimast sõda kasvanud 70-80 aasta vanust metsa. Kanada samas vööndis, kus meiegi oleme, hoitakse 300- kuni 350-aastaseid männikuid. Meie lähedal kasvas tuntud „Rumbi kuusk“ tüveümberrõõmuga 3,2 m (Looduskaitse teatmik lk 307).

Eesti ~20 liiki remmelgaid ja pajusid, mis on looduse vundamenti - putukate maailma jaoks asendamatu, kõrvaldatakse niikuinii juba eos RMK metsadest. Ikka see tüvede teema. Enamik puu- ja pöösaliike, ka

valgel a'al ületada ei saaks...

See puude emissiooniga – ainevahetuse aeglustumisega – hirmutamine Maaülikooli metsanduse õppetooli ühe isiku ajendil on kogu Eesti riigi loodusele pöördumatult kahjulik. Iga okas ja leheke elab, kuni ta on roheline, ning tarbib süsihappegaasi, võimaldades ka meil elada ja hingata. Lage E Liit sai 20% metsa juurde, kui liitusid Balti riigid. Oleme Euroopa kopsud. Ega Prantsusmaa ja Inglismaa pargid (parkmetsad), mida nemad metsadeks nimetavad, pole tegelikkuses metsad. Või Taanima liigirikkad põlluvaheribad. Samuti pole meie võsa ~15 aasta jooksul mingi mets, vaid tänapäeva uus mõiste metsamaa.

Lahutage viimase 10 aasta lageraied metsade pindalast maha ja vaadake siis, palju meil tegelikkuses metsi järel on? Met-samoodi metsad on enamuses välismaalaste ja erakätes. Meie valitsejad oskavad hästi arvutada, tunnevad numbraid.

Võiks ära lugeda väikeste puude lehtede ja okaste arvu ning ka võrdluseks mõne põlise metsapuu lehed-okkad! Kui lehti-okkaid üle lugeda ei soovi, siis rohelise müüri kõrgus meetrites peaks enda eest ise kõnelema.

Varem õigustas Maaülikool metsade ulatuslikku „uuendamist“ (loe: lageraie, tulundusmetsi) noorte tüvede kiirema kasvuga. Seal on pärit too kahtlane hoogsam hapniku tootmise mõiste. Vanemate puude peer – see on Maaülikooli T. Hulluse teooria. Tolle puidu emissiooni nuputamise pärast Maaülikooli poolt pole midagi imestada, et isegi mesinikelt nõutakse mesilaste peeru maksu ehk saastetasu. Kabineti soovitus (õpetus) küünib ainult 3 kuni 4 puuliigi tüvede saamiseni.

Liigirikkuse säilitamine, looduse fauna ja floora tasakaalustatud elu, mis on **tegelik riigi rikkus**, sellele ei suuda käsutäitjad-biorobotid keskenduda. Neil on kohe seekleid vaja – RMK käest saaks pisku osa läbi elektri kätte, muidu hoiavad riigi võsa majandajad oma rahakoti rauad salajas.

Võsa, hagu ahjuajamine on meie pinumaade ja haokubude-reheahjude ümber kasvanud rahvale kosutav mõista. Kui aga E Liidu abirahade toetusega siin meie metsavööndis asuti n-ö energiavõsa istutama ja lausa

vilja kütteks ahju ajama, samast ooperist rapsibiokütusega, siis oleksin soovinud sel teemal jutlustajate matemaatilist mõtlemist koju kutsuda. Kohalike katlamajade jaoks leidub kütist meie looduses piisavalt, ilma istutamiseta! Kuhugi kaugele vedada ning veel elektriks muundada ja metsades ainult puitu näha, see on metsarahva hävitamine.

Kogu sundkorras läbiviidav haldusreform teenib täpselt sama eesmärki, mis oli metskondade kaotamise eesmärk – hävitada kohapealne mõistus ja **vastutus** ja armastus oma kodukoha vastu. Osa metsavahte nimetasid end juba võsavahtideks ning mõned suurte kogemustega loodusetundjad, südametunnistusega metsanduse spetsialistid vabastati töölt, kuna segavat RMK majandushuve jne.

Ka valdade sundliitmine, **et keegi ei saaks vastutust** võtta kohapealse rahva kaitseks. Kasvõi kuritegude eest, mida elukeskkonna hävitamisega – metsade lauslaastamine, padukuivendamine, loomaliikide tasakaalu rikkumine, linnuse-, suusa- ja maasikamägede kaevandamine olgu või RB tarbeks jms - tekitatakse oma rahvale. Ainult sellepärast on reformidega nii kiire. Nooruke peaminister aga lobises selle enneaegu kogemata välja.

Lisan veel lühidalt fauna osas. Mul on pikalt hinge peal olnud hilissügisene kopratammide hävitamine riiklike institutsioonide poolt, mis piibrimammade tänavused poegimisvõimalused olematuks muutis.

Põlise loodusemehe Vaido Orgussaare kommentaar sellele: „Sügisene kopratammide lõhkumine on mitme otsaga asi. RMK poolt vaadates tahedam pinnas, pikem talvine raieperiood vooluveekogude ääres jne. Kobrastel aga jäävad talvevarud kuivale, külmema talvega külmub see kinni mudasse ja jäässe. Sellest tulenevalt peab kobras rohkem talvel toitu varumas käima ja jääb rohkem kiskjate (hunt, ilves) rünnaku alla. Minu arust mõjub tammide lõhkumine, eriti sügisel, halvasti kalastikule ja

eriti halvasti kahepaiksetele. Rohukonn ja rabakonn talvituvad eranditult hapnikurikastes vooluveekogudes, allikates, järvedes ja tiikides. Kopratamm ja tammiesine muda ning kaldaalused on talvituvaid konni täis. Lõhkumise korral on nad enamuses kõik hukule määratud.

Rohukonna arvukus on viimasel ajal tunduvalt vähenenud, üks selle põhjustajaid on kindlasti ka see tegevus. Kalastikku mõjutab talvine veevähesus kalade talvitusaukudes. Saarmas ja mink korjavad sellistest kohtadest talve jooksul kõik suuremad kalad välja. Saarma talvine põhitoit on talvituvad konnad, aga kuna konni pole, langeb suurem surve kaladele.

Sellistes jõgedes, mis on kraavideks muudetud, on kopratammid elulise tähtsusega. Kevadel suurvee ajal on kaladel kohta, kus kuded, veelindudel on võimalus pesitseda rebast ja kährikut kartmata, jõekarbid ja muud vees elavad limused leiavad koha, kus olla.

Üleujutatud metsas kuivanud puud meelitavad ligi rähnid. Rumbis mõned aastad tagasi üks linnuteadlane imestas siinse rähnilikide rohkuse üle, oli esimese poole tunniga 5 liiki näinud (musträhn, väike-kirjurähn, suur-kirjurähn, valgeselg-kirjurähn, hallpea rähn). Valgeselg-kirjurähn on üks vääriselupaikade indikaator liikidest.“

Kui kümnete vigastatud ja huntide poolt suvel murtud lammaste kõrvalt ei ole kohe kohapeal inimlik võsavillemeid jahtida, siis kas selline koprapeade hävitamine vastu talve on inimlik?

Lisaks põtrade ja metssigade laushävitamisele on nüüd hallivatimehed-võsavillemid näljas ning maarahva loomapidamisel lõpp käes. Lageraiaie ja rebaste tõttu on maaspesitsevate lindude arvukus, nagu tedred, püüd ja metsised, viimase 10 aastaga katastroofiliselt vähenenud. Siin elanud unilastest-lagritsatest ja ka lendoravast pole enam kedagi järel tänu väärastunud riigile. Isegi kasvatasime 2015. a suvega oma talu linnufarmi arvelt ühe rebastesakonna üles – oli ikka isukest!

Kas peale tüvepuude nägemise ja ahju ajamise võimaluse hakkab keegi ka meie kiskjate rohkusele tähelepanu pöörama?

Meie haruldase looduse tasakaalust unistades küsin ma: **kas riik on vahend oma maa ja rahva hävitamiseks?**

Kogu sundkorras läbiviidav haldusreform teenib täpselt sama eesmärki, mis oli metskondade kaotamise eesmärk – hävitada kohapealne mõistus ja vastutus ja armastus oma kodukoha vastu.

Mariliis Vest

Eile oli Eesti rahva-kalendri järgi küün-lapäev. Vanal ajal oli tavaks öelda, et sel päeval murtakse talve selgroog või et lüüakse talve süda lõhki.

Ilmselt enamik inimesi tänapäeval sellist tähtpäeva enam ei tähista. Sillaotsa talumuuseum andis selleks aga võimaluse ning näitas lastele vanu kombeid, mänge ja pakkus söögipoolist.

Sillaotsa taluhoovile jõudes võttis meid sealne pere igati koduselt vastu. Ühest hoonest kostis juba kaugele vali jutusumin. Kohapeal oli arvukalt lapsi, kes olid moodustanud omamoodi ringi. Käes oli neil midagi piklikku. Läksime siis uurima, mida seal õige tehakse.

Need, kes muuseumis agaralt tegutsesid, olid Märjamaa gümnaasiumi esimese klassi õpilased. Nad olid parasjagu järjekorda võtnud, et kasta oma tasapisi valmivat küünalt kuuma mesilasvaha sisse. Järjekord oli pikk, oma isiklikku küünalt tahtsid saada kakskümmend üks last. Igal ringil tuli küünal kasta mesilasvahas, sest nii tuli sellele üks kiht juurde. Kõrval õpetas Jüri Kusmin, et küünalt tuleks vaha sisse kasta võimalikult aeglaselt, sest vastasel juhul hakkab see tilkuma.

Mõnel lapsel oli välja tulnud paksem küünal, mõnel peenem, teisel oli aga ots väga paks. Seega võib öelda, et iga küünal oli täielikult oma näoga.

Jüri Kusmini sõnul tuleks küünlaid vaha sisse kasta umbes kolmkümmend korda, kuna aga õues oli võrdlemisi külm, tegid lapsed seda pisut vähem kordi. Parasjagu oli lastel ja õpetajal käsil kaheksas ring. Märjamaa esimese klassi õpetaja Tiina Tanseri ütles, et lapsed tegid ringi käies matemaatikat. Arvutati, et üks õpetaja samm on umbes ühe meetri pikkune ning seega käidi ära umbes kaks staadioniringi. „Üldse ei pannud tähele, milline füüsiline tegevus see oli,“ ütles õpetaja rõõmsalt.

Jõuluorikas ning jõululaupäev

Kuna õues kiskus tõesti pika aja peale krõbedaks ja laste põsed olid sellest punaseks toonitud, mindi tuppa sooja. Valminud küünlad laotati esikusse kapi peale, õpetaja võttis need iga õpilaselt eraldi ära ning ütles vastu numbrit, mitmes just tema küünal järjekorras on, et need siis sassi ei läheks. Oma numbrit korrutasid lapsed veel tükk aega, kuni kõik said üleriie test saginal lahti kooritud ja laua taha istunud. Edasi hakkas lastega tegelema muuseumi pedagoog Liivi Miil.

Laual paistis jõuluorikas

Tasapisi kastsid lapsed küünlaid kuuma mesilasvaha sisse. Iga korraga muutus küünal aina paksemaks.

Fotod: SIIM SOLMAN

Sillaotsal valmistati küünlaid ning peeti soku pulmi

Elevust ja põnevust tekitanud mäng - kingsepa silma välja torkamine.

ehk siis seakujuline jõululeib. See pakkus lastele nalja ja põnevust.

Liivi Miil rääkis, et jõuluorika küpsetab perenaine valmis toomapäeva paiku ning see seisab lauanurgal terve

jõulude aja. Orikas on viljakuse sümbol, et sünniks hästi palju loomi ja lapsi. Siga võeti laualt ära kolmekuningapäeval, kuuendal jaanuaril, ning pandi siis viljasalve terade sisse, et hallitama ei läheks.

Karjalaskepäeval võttis peremees orika välja, leotas seda natuke ning andis igale loomale tükikese suhu.

Liivi õpetas lastele vanu kombeid ning küsis neilt küsimusi. Tuleb välja, et varem

olid õpilased koolis juba selle teemaga põgusalt tutvunud ning nüüd oli aeg enesekontrolliks. Esimene küsimus oli, millal algasid jõulud. „Siis, kui Kristus sündis,“ tuli esimeseks vastuseks. Liivi Miil andis vihje, et tegelikult algas see päevast, mil hakati koristama. Üks õpilane teadis kohe, et tegemist oli toomapäevaga. Edasi tuli küsimus selle kohta, mida jõululaupäeval tehti. „Oodati jõuluvana, tehti piparkooke,“ kõlasid ideed laste suust. Eks nad samastasid jõule tänapäeva kommetega. Tegelikult hoopis söödi palju – maagilise numbriga järgi seitse korda ning toit oli laual terve öö.

Edasi andis Liivi õpilastele teada, et jõululaupäeval ei tohtinud kellelegi külla minna ning külalisi vastu võtta, ainult kirikusse oli sobilik minna. Kui keegi tuleb jõululaupäeval külla, võib perega midagi halba juhtuda. Nüüd palus ta saali keskele õpetaja, kes oli nii-öelda mitteoodatud külaline. Et millestki halvast pääseda, tuli talle kaela visata pastlad, mida seal ka demonst-

reeriti. See päästvat kõige halva eest. Kui pastlaid peres pole, võis varvastele kas soola või tuhka raputada.

Soku külaskäik ja soku pulmad

Jõulu esimesel pühal tuli peredesse külla jõulusokuke. Sillaotsal on olemas nii puidust valmistatud sokk, mille küljes kõlinad, kui ka kostüüm, millega ennast sokuks ehtida. Nüüd tuligi laste seast vabatahtlik poiss, kes pidi soku rolli asuma.

Poiss lasi end kummargile, võttis puidust valmistatud pea kätte, pani suure ja raske kasuka selga ning jooksis mööda tuba ringi, tehes mök-mök-mök. Kostis kõva naer, sest soku ülesandeks oli püksida ninaga teisi lapsi, sest kes puksitud saavad, sellel on järgmine aasta hea tervis ning elu edeneb. Kasukas oli aga niivõrd raske, et väikesel poisil oli pärast mõnd tiiru toss täiesti väljas.

Nüüd valiti välja natuke tugevam sokk, kellest tehti nõndanimetatud päris loom. Pandi pähe sarvedega müts

Leiva ümberpööramine leivalabida abil. Sellel poisil tuli see õige hästi välja.

ning aeti selga karvane vest, mille ümber seoti vöö ning kett. Tulemuseks oli sarvedega sokk, kellel puudus vaid habe. Teine vabatahtlik poiss oli peremees, kellele pandi pähe läki-läki karvamüts. Tehti väike etendus, kus kõigepealt tagus sokukene kopp-kopp uksele ning peremees pidi looma taltsutama. Sokukese saba kasteti vee sisse ning pritsiti kõiki teisi – see toovad head tervist.

Kõik lapsed olid elevil ja tahtsid saada pritsitud, sest ega sa ei ole ju terve, kui vett ei saa. Vastutasuks pidid õpilased sokule andma linnaseid, mis jahvatatakse ära ning mildest tehakse õlut. Õlut oli vaja selleks, et sokukesel tulevad küünlapäeval pulmad.

Nüüd oligi käes küünlapäev. Vabatahtlikud poiss ja tüdruk said selga pulmariietuse. Kuna pulmades mängiti palju jõulumänge, oli see järgmine tegevus, mida õppima hakati.

Elevust pakkuvad pulmamängud

Esmalt moodustati ring, mille sisse tõi Liivi suure puidust toika. Ringi keskele valiti välja üks niinimetatud vanaema. Väike tüdruk, kes valiti vanaemaks, pidi nüüd käima kõikaga mööda ringi ja lausuma: „Sõit, sõit linna, mis sinna minna, vanaemal.“ See, kelle juurde vanaema seisma jäi, pidi ütleva, mida viimane linnast tooma peab. Kui vastuseks oli mõni toiduaine või tarbeese, läks vanaema edasi sõnadega: „Aitäh, lapsuke, mul piima endalgi“ ja hakkas jälle otsast peale.

Kui aga vanaemale vastati, et ta läks linna meest tooma, olgu siis selleks jõulumees, korstnapühkija või traktorist, võttis vanaema toika kätte ja hakkas seda ringi keskel keerutama. Teised lapsed pidid sellest üle hüppama ning kes toppama jäi ja üle ei saanud, oli järgmine vanaema. Mänguga kaasnes väga palju kilkeid ja naeru, eriti siis kui teisena läks ringi keskele vanaemaks

poiss.

Järgmine mäng olevat kõige tüüpilisem jõulumäng, mille nimeks kingsepal silma välja torkamine. Kaks mängijat seisis seljad vastamisi ning hoidsid jalgevahel kaigast, põlved jõnksus. Pikali pidi lükkama püsti pandud kõrrehunniku, mis oligi nii-öelda kingsepa silm. Enne võistlust peeti järgmine dialoog:

„Kopp-kopp, kas kingsepp on kodus?“

„Kodus, kodus.“

„Mis ta teeb?“

„Teeb naabrile kingi.“

„Kas ta mulle ka teeb?“

„Ei tee.“

„Siis ma torkan tal silma välja!“

Ja hakkaski möllamine pihta. Võitjaks tuli see, kes teise ees oleva hunniku pikali sai. Mäng tekitas tõelist elevust, kõik õpilased tahtsid kohe proovida ning võtsid järjekorda. Saalis käis kisa: „Mina, mina, mina“ ning kostsid sõnad „nii äge mäng“.

Sellist kaasaalamist ning oma lemmikule pöidlahoidmist, mida seal saalis nägi, pole juba ammu kohanud. Igati vahva oli vaadata, kuidas tänapäevased nutitelefoni-lapsed läksid lihtsat vanarahva mängu mängides niimoodi ekstaasi ja põnevust täis.

Liivi Miil tutvustas puidust valmistatud habemega sokku, kes jõululaupäeval peredes külas käib.

Karaski söömine ja ketramine

Mängudest ära väsitatud, istusid lapsed laua äärde, et süüa ja juua. Kuna küünlapäeva puhul jõid naised tavaliselt punast napsu, said ka õpilased just erkpunast värvi sooja teed. Lauale oli pandud veel odrajahust ja kohupiimast küpsetatud värske karask, mida vana aja kommete järgi söödi. Vaid mõni üksik laps ei tahtnud viimast maitsta, kuid enamikule meeldis küpsetis väga. Nii mõnigi leidis, et „see viib lausa keele alla“.

Nüüd tõi Liivi Miil välja kedervarre. Kuna küünlapäevaks pidid kõik ketramise tööd tehtud olema, näitas ta lastele, kuidas sellega töötada. Kõigepealt selgitas ta, et kui lambalt vill ära lõigatakse, tuleb see ära pesta ning siis hakkab pihta kraasimine. Ta näitas kahe kraasi peal, kuidas protsess käib ning hiljem, kuidas heiet kedratatakse lõngaks. Veel tutvustas ta lastele suurt leivalabidat, millega said õpilased ise proovida leiba teistpidi visata. Kui maha kukub, läheb koerale, kui mitte, sööd ise.

Viimaks küsisin lastelt, mis neile kõige rohkem meeldis. Karoliina ütles, et temale meeldis kõige rohkem küünla

Peremees oma ulakat sokku taltsutamas.

tegumine. Samuti maitset talle jook ja söök. Markus ütles, et talle meeldisid mängud ning just eriti silma välja torkamise mäng. Patrickule meeldis sama mäng ning soe tee. Esimese klassi õpetaja

Tiina Tanseri ütles, et põhjus, miks sellistel ekskursioonidel käiakse, on see, et isegi kui me oleme eurooplased, ei tohi me unustada eestlust.

Viimaseks tegevuseks mindi ühiselt püstkotta valama tinast

grupiõnne. Jüri Kusmini sõnul oli selle aasta küünlapäevanädal kõige viljakam nädal muuseumi kolmekümne aasta jooksul, sest kõigil viiel päeval on kohal üks tegus grupp.

THE AGE OF OPPORTUNITIES HAS BEGUN

Manpower kliendiks on O-I Production Estonia AS. Iga päev jõuavad tuhanded maailmakuulsad tooted O-I klaaspudelitesse ja - purkidesse pakendatuna miljonite tarbijateni kogu maailmas. Turuliidrina Euroopas, Põhja- ja Lõuna-Ameerikas ning Aasia Vaikse ookeani piirkonnas annab O-I oma klientidele võimaluse viia nende tooted tarbijateni parimat maitset, puhtust, visuaalset veetlust või väärtust pakkuvas pakendis. 1903.a. asutatud O-I on enam kui 100 tegutsemisaasta jooksul laiendanud 21 riiki omades rohkem kui 80 tehas üle maailma. Ettevõttes töötab üle 24000 inimese. Euroopas on ettevõtte 37 tehas 10 riigis ning ligemale 9000 pühendunud töötajat. 1995.a. ostis O-I Järvakandi Klaasitehase Eestis. Lisainfo www.o-i.com.

O-I Järvakandi tehase meeskonda on oodatud

Seadistaja

Sinu töö sisuks on klaasiautomaatide ja kontrollmasinate seadistamine ning hooldus; masinate ja mehhanismide rikete operatiivne likvideerimine. Seadistaja hoiab end lisaks kursis remondiks ja hoolduseks vajaminevate materjalide, varuosade ning tööriistade omadustega.

Ootame Sind kandideerima kui

- ✓ Sul on varasem töökogemus elektrikuna/automaatikuna või mehhatroonika alane haridus
- ✓ omad head oskust kontrollmasinate seadistamiseks nii mehhaaniliselt kui ka arvutiga
- ✓ Sul on valmisolek meeskonnatöös

Pakume Sulle:

- ✓ Põnevat tööd rahvusvahelises ettevõttes
- ✓ Tööd vahetustega 6.00 – 18.00/18.00 – 06.00
- ✓ Enesetäienduse ja arengu võimalust
- ✓ Suurepärase meeskonda
- ✓ Konkurentsivõimelist töötasut

Ametikoht on tähtajaline: lapsehoolduspuhkusel oleva töötaja asendamiseks. Töö asukoht on JÄRVAKANDI.

Kandideerimiseks saada palun oma CV läbi töötähtsinguportali või saada enda kohta info Manpowerisse, e-maili aadressile kandideeri@manpower.ee hiljemalt 01.02.2016.

Manpower on üks tunnustatumaid personaliteetvõtteid maailmas. Meil on üle 68 aasta rahvusvahelist kogemust töötajate värbamise ja renditeenuste alal. Me hoolime inimestest ja sellest, mis rolli mängib töö nende elus. Alates 2004.aastast oleme Eestis aidanud inimestel leida nende elu- ja tööstiliga sobiva ametikoha. Sa alles sisened tööturule, otsid uusi väljakutseid või planeerid karjäärimuutust - meie Manpoweris oskame aidata. Unistuste töö leidmine on SINU võimuses.

www.manpower.ee

Jaak Karp peab üheks tähtsamaks asjaks oma töö juures seda, et korvpallikooli noortest kasvaksid esindusmeeskonna mängijad.

Siim Jõgis

Kultuurkapitali Raplamaa ekspertgrupp jagas reede õhtul Alu mõisas 2015. aasta preemiaid. Ühe tähtsaima neist – kultuuripärli – sai Rapla korvpallikooli juht Jaak Karp.

Esimene kultuuripärli auhind anti välja 2006. aastal ning seega on Karp Rapla maakonna kümnes kultuuripärli. Tema tegevus Rapla korvpallimeeskonnas mäenedžerina on kulgenud läbi sihikindla töö, valusate kaotuste ning rõõmsate võitude. Üks kaunimaid hetki leidis aset eelmise aasta 15. mail, kui Rapla meeskond pälvis Alexela korvpalli meistriliigas pronksmedalid.

Võitmine on Karbi jaoks tähtis. Ta tunnistas seda ka ise. Ent korvpallis nagu spordis laiemalt vahelduvad need kaotustega ning positiivsete ja negatiivsete emotsioonide vahel tuleb leida tasakaal. Karp tunnistas, et kuna võidud on tema jaoks ülimagused, on kaotused selle võrra valusamad.

Jaak, me kohtume esmaspäeva hommikul üsna vara. Kas sa oled loomu pooldest hommi-

kuinimene või eelistad õhtul kaua üleval olla?

Ma olen üritanud endast aru saada, et kumb ma siis olen, aga tegelikult on see kogu aeg vaheldunud. Kui vaja, olen öö läbi üleval, ja kui vaja, siis ärkan kella viiest.

Kui sa reede õhtul Alu mõisa läksid, kas sa teadsid, mis sind seal ees ootab?

Ei teadnud. Vähemalt kolm inimest panid mulle nädala jooksul südamele, et ma kindlasti kohal oleksin. Ausalt öelda ei olnud mul palju aega sellesse süveneda.

Mida kultuuripärli autasu sinu jaoks tähendab?

Sport liigitatakse küll kultuuri alla, ja ta ongi seda, aga võrreldes kunsti, muusika ja näitlemisega on ta meie riigis vaeslapse rollis. Riigi suhtumist nendesse valdkondadesse saab

hinnata toetuste kaudu ning selles suhtes on sport ikka täielik vaeslaps. Just sellepärast on mul eriti hea meel, et Rapla maakonnas spordivaldkonda nii tugevalt tähtsustati. Ma arvan, et see ei ole tunnustus mitte ainult minule, vaid tervele minu tiimile ja kogu korvpallikoolile.

Mul on silme ees üks meeskonnapiilt BC Astost. Minu jaoks on seal mõned tuttavad näod – Jaanus Levkoi, Indrek Ruut, Andre Pärn, Erki Kivinukk ja sina. Kui palju sa mõtled tagasi sellele ajale, kui ise Eesti meistriliigas korvpalli mängisid?

Ei mõtle tihti, aga kui on põhjust mõelda, siis olen alati öelnud, et see on raudselt üks parimaid aegu minu elus. See on ka põhjus, miks ma korvpalli juures tagasi olen.

Rapla meeskond on pidevalt noor olnud. Ma olen alati mõelnud, et kas mängijad tajuvad, kui äge see aeg nende elus praegu on. Mina nautisin seda momenti, aga ma ei salvestanud enda jaoks kuigi palju ei fotode ega mälestustena. Lihtsalt elas in selles momendis. Tagantjärele tajun küll, et elu meeskonnas oli ülimalt positiivne.

Su mängijakarjäär jäi pooleli.

Mis juhtus?

Olin liiga heas meeskonnas. Ma ei olnud piisavalt hea, et sellel tasemel läbi lüüa. Sellel ajal ei olnud alternatiive nii nagu praegu. Siis oli kaks põhilist meeskonda ja ka Baltika oli tegelikult tõusmas, aga noore mängija jaoks oli ikkagi kaks põhilist kohta. Kui sa seal hakkama ei saanud, siis oli raske ennast ära majandada.

Kas sa jäid pärast seda korvpalli juurde?

Tegelikult tuli mul päris mitmeks aastaks paus sisse. Tegin suures tuhinas endale firma ja olin väikest viisi ettevõtja. Sellele järgnes suhteliselt ebaabiilne aeg, kuni ma läksin kolmeks aastaks Ameerika Ühendriikidesse. Pärast seda jõudsin ringiga korvpalli juurde tagasi.

Mida sa Ameerikas tegid?

Mul oli hirmus tahtmine sinna tagasi minna. Seoses korvpalliga olin seal kahel korral varem käinud. Pisik jäi sisse ja otsisin erinevaid mooduseid. Lõpuks käisin ühe vahetusprogrammi kaudu San Diego lähedal Californias.

Kas sa NBA korvpalli jälgid?

Jälgin küll, tegelikult rohkem

kui Euroopa korvpalli. Selgelt tõmbab ookeani taha rohkem. Aga kui aus olla, siis väga palju selle jaoks aega ei ole.

Kas pärast seda perioodi tulid sa juba Raplasse?

Ei, tegelikult olin aasta aega Paides. Pärast seda tulin Raplasse.

Mis sind siia tõi?

Margus Tamberg ja Indrek Ruut kutsusid mind 2002. aastal. Paides ma tegin sama asja, aga siin oli pinnas nii palju parem, et sai asju suuremalt ette võtta. Tugi oli olemas.

Sellest ajast jäi meistriliiga meeskonnani kaheksa aastat. Kas seda võib võtta kasvuperioodina?

Just see mulle meeldibki, et selle aja jooksul on kõik olnud loomulik areng. Muidugi olemas teinud otsuseid, mis ei ole olnud õiged, aga mitte ka väga suured. See ongi osa naturaalsest arengust. Osa asju tuleb kõrvale heita.

Ühest küljest oled sa Avis Rapla mäenedžer, aga mis rollid sul korvpallikoolis veel on?

Kui on vaja jooksvaid asju arutada, siis peatreener Kuusmaa ütleb naljatledes, et nüüd

ma pöördun sinu kui mänedžeri poole. Teiste küsimuste puhul ütleb ta, et nüüd ma pöördun sinu kui presidendi poole. Vahet ei ole, mis need nimed on, minu ülesanne on vastutada, et kõik siin korvpallikoolis toimiks.

Kas sa treeninguid viid läbi?

Ei, alates sellest hooajast mitte. Vahel asendan, kui on tarvis.

Kui oluline on sinu jaoks Rapla korvpallis järjepidevus, et korvpallikooli noortest kasvaksid esindusmeeskonna mängijad?

See on üks tähtsamaid asju üldse meie töö juures. Esindusmeeskonda pääsevad vähesed. See on selge. Eesti valik on väike ja Rapla valik on veel väiksem. Samas on meie eesmärk igal juhul, et võimalikult palju omi mängijaid oleks esindusmeeskonnas. Kõik kiidavad selle muidugi heaks, aga samas ei saa

unustada, et esindusmeeskond peab hakkama saama tugevas konkurentsis. See on karm reaalsus, et mängija peabki olema oma kohta väärt.

Needsamad Rapla poisid Marek Ruut ja Gert Lagus ei ole veel meistriliiga tasemel mängijad, aga neil õnnestub seda taset nuusutada, sest nad on meie kooli kasvandikud. Mingil momendil on see nende jaoks eelis, aga edaspidi peavad nad selles konkurentsis ise läbi lööma. Lõpmatult neid poputada ei saa.

Raplamaa U14 meeskond on olnud edukas. Kas seal on mõnel mängijal potentsiaali, et tulevikus end esindusmeeskonda murda?

On küll. Tegelikult on pea-aegu igas vanuseklassis olnud vähemalt üks mängija, kes oleks võinud nii kõrgel tasemel mängida. Kui treenerid vaatavad, et kes võiks meistriliigas mängida,

hinnatakse eelkõige füüsilisi eeldusi. Samas on määravad ka mängijate mentaalsed omadused. Üks oluline osa andekusest on sinu vaimne tugevus ja see, mis hinges ja peas on – töökus, rutiinitaluvus ja saavutusvajadus. Neid omadusi treenida on raske kui mitte võimatu.

Kahjuks on lähiminevikust võtta ka näide, kus loodus on vahele tulnud ja ei ole tervist andnud. Küsimus pole ainult U14 meeskonnas. Ma näen, et praktiliselt igas vanuseklassis on poisse, kes võivad end esindusmeeskonda murda. Hästi suur osa on ka kodusel suhtumisel.

Paranda, kui ma eksin, aga mulle näib, et viimastel aastatel on Rapla meeskonna manageerimisel olnud sinu jaoks kaks väga keerulist hetke. Esimene oli 2014. aasta kevadel, kui sa võtsid ette peatreeneri vahetuse. Kui

sa vaatad sellele episoodile tagasi, siis kas Indrek Ruudu asendamine Aivar Kuusmaaga oli *jackpot*'i tabamine?

Tagantjärele ma seda otsust ei kahetse. Kindlasti oli see üks raskemaid momente, selles pole kahtlustki. Samas on see loomulik osa korvpalli *business*'ist (tõlkes äritegevus – toim), mis Eestis ei ole küll *business*. Neid valusaid momente on veel olnud ja nendega tuleb tegeleda. Need on osa minu tööst. Kui Jaan Montgomery (endine Rapla meeskonna mängija – toim) läks teisele poole ookeani jõulupuhkusele, pidin talle tegema kõne, et tagasi pole mõtet tulla. See ei olnud kerge.

Teine keeruline hetk minu hinnangul leidis aset sama aasta sügisel, kui Kristers Zeidaks jäi vahele kanepi ja anaboolsete steroidide kasutamise. Näiliselt sobis ta meeskonda väga hästi, aga ometi vedas kõiki alt. Mida sa sellest episoodist õppisid?

See on üks asi, mida mul on enda juures raske muuta. Tundub, et ma õppisin sellest liiga vähe. Mu loomuses on inimesi usaldada. Ma lähenen kõigile niimoodi, et alustuseks usaldan neid. Tuleb tunnistada, et ma ei ole nendeks juhtumiteks end piisavalt hästi kaitsnud, kus usaldust kuritarvitatakse. See läheb mulle tohutult hinge. Lühidalt kokku võttes – kuigi mu nahk on järjest paksemaks läinud, olen ma teatud olukordades selle töö jaoks liiga pehme.

Kas see tähendab, et sa võtsid Zeidaksi episoodi isiklikult hinge?

Kindlasti. Ma võtan isiklikult kõiki neid olukordi, kui ma loen mängija tegevusest välja, et ta ei hinda minu ja kogu meeskonna vaeva.

Üks ilus moment on mul ka selgelt meeles. Dušan Sisic sõitis pärast 2013/14 hooaega tagasi koju, aga tema perekonna maja jäi üleujutuse alla. Rapla korvpallikool kogus toona toetusi, mis läksid otse Sisici perekonna aitamiseks. Kui suure summa te kokku saite?

See summa oli üle tuhande, aga alla kahe tuhande euro.

Järgmise hooaja ettevalmistusele teda ei kaasatud. Peatreener Kuusmaa ütles toona, et mehe tase ei vedanud seda kohta välja. Ma kujutan ette, et see võis Sisicile raske hetk olla, kui tema perekonda on aidatud, aga tagasi meeskonda ei kutsuta.

See on täpselt see koht, kust ma alustan mängijatega vestlust. Meie suhtel on alati kaks poolt. Üks on isiklik pool ja teine on *business*. Tihtipeale on mul inimlikult raske mingeid otsuseid langetada ja mängijatele näkku öelda, aga see on minu kohus.

Sisici juhtum on täpselt selline. Inimlikul tasemel me tegime kõik mis võimalik, et teda aidata. Ma tean, et see abi

teda tööpoolest aitas, sest see katastroof tuli väga ootamatult. Enne, kui riik reageeris, läks kõvasti aega. Dušan tunnistab ka, et meie abi oli mitu korda suurem, kui nad lõpuks riigilt said. Tegelikult aitas meie abi väga tugevalt nende perekonda jalgele saada. Ma tean, et ta on meile selle eest tänulik. Samas ta aktsepteeris meie tööalast otsust ja omavahelisi suhteid see rikkunud ei ole.

Kui tihe tööaeg on sinu jaoks kahe hooaja vaheline periood? Ma kujutan ette, et suvel, kui treenerid ja mängijad on puhkusel, sinu jaoks puhkust ei ole.

Nii on, kuigi ka treenerid tegutsevad suvel ja järjest rohkem on ka neid mängijaid, kes puhkavad vaid mõne nädala ja alustavad taas enese kallal tööd. Sel kevadel ma enam endale illusioone ei loo. Seni olen ette kujutanud, et kui hooaeg saab läbi, läheb koormus natukene kergemaks. Reaalne elu näitab, et tegelikult mingit vahet ei ole. Üks ja sama tamp on peal. Pärast eelmise kevade pronksi oli järgmine päev see, kui ma ei muretsenud millegi pärast. Ka teine päev oli veel enam-vähem, aga kolmas päev pärast pronksi oli sama pingeline kui kõik päevad enne seda.

Nüüd, kui klubil on Avisega siduv leping kolmeks aastaks, kas see tekitab kindlustunnet?

Jah, kindlasti. Kõige keerulisem oli suvele vastu minna selle murega, et kes võiks olla nimesponsor. Selle ümber saab kõik ülejäänud ehitada. Kui seda ei ole, siis on ülikeeruline kui mitte võimatu. See painas mind igal suvel. Iga kord, kui suurem või väiksem toetaja annab oma jah-sõna, on see minu töö juures mänguvõitude kõrval parim hetk.

Kui nüüd meenutada meistriliiga pronksivõitu, kuidas see päev sul enne avavilet kulges? Kas oli närviline?

Ausalt öeldes ei mäleta. See oli tavaline rabelemise päev. Üritasime seda mängu teha võimalikult eriliseks. Oli teada, et rahvast tuleb palju.

Aga lõpuvile sel 15. mai õhtul. Kas see on sinu jaoks seni kõige ilusam hetk Raplas?

Jah, kindlasti. Võitmine on minu jaoks nii tähtis, et see teeb mu elu keerulisemaks. Sama palju kui ma armastan võitmist, ma vihkan kaotamist. Spordis käivad need tahes-tahtmata käikades. Kaotusekibedust tundes mõtlen vahel, et mõlemad tunded võiksid olla pisut pehmemad, et kaotus ei oleks nii valus. Samas, kui ma võidan, siis on jälle nii hea meel. Rõõmu toonud võite on teisigi. Võitmine ei tohiks olla eesmärk omaette, aga minu jaoks see on üks magusamaid tundeid üldse.

Ülevaadet Raplamaa kultuuripreemia ja aastapreemiaga autasustatutest vt lk 20-21.

Jaak Karbi töö Rapla korvpallimeeskonna mänedžerina on kulgenud sihi-kindluse, valusate kaotuste ning rõõmsate võitude saatel.

Fotod: SIIM SOLMAN

Nabala kaitsjad tõestavad taas kaevandamise lubamatust

**Salme Väljataga Nabalast
Ants Talloja Tuhalast
Eha Sepping Pahlklast
Tanel Ots Sakust**

1988. aastal kirjutas geoloogiadoktor Aada Teedumäe Nabala piirkonnas lubjakivi otsingutööde aruande retsensioonis: „Kellel, millal ja mis põhjusel on püstitatud Nabala lubjakivi leiukoha eelneva uurimise vajadus, sest tehnilis-majanduslikud näitajad ei sisalda kindlust antud maardla kasutuselevõtmise ja eelneva uurimise vajaduse püstitamise otstarbekuses?”

Uuesti tõusis sama teema päevakorrale 2004. aastal, kui kolmele kaevandusfirmale anti luba geoloogilisteks uuringuteks seitsmel mäeeraldisel. Viimase 10 aasta jooksul on piirkonnas tehtud palju uuringuid ja peetud hulgaliselt avalikke arutelusid, kus meile on mõnikord soovitatud küsimustele vastamise asemel lugeda vastust ajalehest või kontrollitud, kas küsija ikka teab, kellele ta küsimuse esitas. Vahel on kohaliku kodaniku jutt katkestatud.

Nüüd teame, et ...

lubjakivi asub Nabalas sada protsenti põhjavee all – kaevandajatel puudub tänaseni tehnoloogia sellistes tingimustes kaevandamiseks;

- Nabala kivi võib kvaliteedilt võrrelda põlevkiviaherainega – näiteks nii Nõmmevälja mäeeraldisel (s.o 44 protsenti Nabala maardla aktiivsest tarbevarust) kui ka põlevkiviaheraine killustik on Los Angelese IV klass;*
  - Nõmmküla 2005. aasta geoloogiliste uuringute alusel võib vee juurdevooluks hinnata karjääri lõpuperioodil 23 600 kuupmeetrit ööpäevas, mis moodustaks umbes kolmandiku Tallinna linna vee-tarbimisest;
  - Harjumaal jätkub ehituslubjakivi aktiivvarusid ilma Nabala maardlata maavaravaru koondbilansi alusel 2014. aasta kaevandamismahu korral 174 aastaks – loomulikult ei ole kõik aktiivvarud kaevandamislubadega kaetud.

Nabala maardla neljalt mäeeraldiselt kokku tahetakse kaevandada üle kahe miljoni kuupmeetri aastas – seega ligi kaks ja pool korda rohkem, kui kaevandati üle-eelmisel aastal kogu Harjumaal kokku!

Geoloogid hoiatavad kaevandamise eest

Väljavõte Nõmmküla mäeeraldisel keskkonnamõju hindamise aruandest: „Esialgset kavandatud viisil

kaevandades kaasneks Nõmmküla lubjakivikarjääri avamise ja töötamisega oluline negatiivne mõju (põhjavee raiskamise, eluslooduse kahjustamine, elanike elutingimuste halvendamine), mis ületaks piirkonna keskkonna- ja sotsiaalse taluvuse ning ei ole seetõttu lubatav.”

Ka ajakirja Keskkonnatehnika 2013. aasta teises numbris, artiklis „Nabala needus ja geoloogiline kaardistamine”, on Eesti Geoloogiakeskuse (EGK) geoloogid-kaardistajad jõudnud järeldusele, et karjääre ei ole Nabala maardla piirkonnas otstarbekas avada. „Seda arvamust võiks põhjendada eeskätt kaevandamiseks soovitatud lubjakivilasundi ebasoodsate mäetehniliste tingimuste ning lubjakivist saadava killustiku kehavõitu kvaliteedi ja väikese väljatulekuga. Nii kattekihi suur paksus (keskmiselt 3–5 meetrit) kui ka see, et kasulik kiht jääb valdavalt allapoole põhjaveetasel, suurendavad nii keskkonnale peamiselt põhjavee alandamisega tekitatavat kahju kui ka seavad küsimärgi alla killustiku tootmise majandusliku tasuvuse,” kirjutavad artikli autorid.

Täiesti arusaamatu on kaevandusfirmade ja viimasel ajal ka Eesti Teaduste Akadeemia (ETA) soov leida võimalus Nabala-Tuhala looduskaitseala ja karjääride koosseistamiseks. Nähtavasti ei ole nad süvenenud olukorra tõsisusse. ETA kirjad peaministrile, Riigikogule ja ministeeriumitele ei ole teaduspõhised, sest seal käsitletakse jälle paljudel vaeväidetel põhinevat MTÜ Geoeducation Center 2012. aasta tööd, mille kohta on vastuväited esitatud Tallinna Ringkonnakohtule juba 2013. aastal. Samal ajal jäeti täiesti tähelepanuta hidrogeoloogiadoktori Leo Vallneri 2014. aastal valminud töö „Karstinähtused kavandataval Nabala looduskaitsealal”, mis annab erapooletu pildi.

Karstiilmingud Rootsi-aegsel kaardil

Eriti üllatavad on meedias levinud väited, et Nabalas ei ole karsti ja seal toimuv ei mõjuta Tuhala Nõiakaevu. Juba Rootsi-aegsetel Nabala kaartidel suundub Möllu allikas, mis asub Saku ja Kohila valla piiril umbes kahe kilomeetri kaugusel Tammiku uuringualast, Väana jõkke. Nüüd lõikab selle teekonna 1960-ndatel kaevatud kolme meetri sügavune kraav – niinimetatud Angerja oja.

Kurevere külas Möldri kurisu juures on märgne roostis keelest tõlgituna: „Siin läheb vesi maa alla ja väljub Nappeli küla lähedal”. Selleaegne Nabala küla tiheasustus oli praeguse Paekna allikajärve ümbruses (varem mõlemal pool Väana jõge).

Kolhoosiajal tehtud ümberkorraldustest hoolimata võib ka praegu Nabala piirkonnas tegutsevad karstinähtusi näha kõikides külates – Sookaeras Kõrgemäe kurisu ja Allikmäe allikas, Arustas Tagalepa karstijärvik, Kureveres Möldri ja Kuristiku kurisud, Piissoos Kui-

vajõe karstiorg, Sõmerus Sagri, Haljamardi ja Jaanisoo allikad ning Huntaugu kurisu, Sõgulas Allika ja Palkaru allikas, Nabalas Mõisa allikas ning Paeknas Kalamäe allikas ja vähemalt neli Paekna allikajärve toitvat allikat. Nabala-Paekna umbes 10-kilomeetrise matkaraja 15 punktist on viis karstinähtused.

Teadadolevat on viimased karstilehtrid tekkinud Nabala mail 1955. aastal Kurevere ja Arusta küla piiril ning 1962. aastal Piissoo külas, mida väga hästi mäletavad vanemad kohalikud inimesed.

Moodustab ühtse veesüsteemi

1980. aastate lõpus mõõtis Hüdroteoroloogia Instituut tuntud karsti-uurija Ülo Heinsalu juhtimisel Tuhalas maa alla neelduvat ja avanavat veehulka. Selgus, et Tuhala allikates avanab kolmandiku võrra vähem vett kui neeldub. Vesi avanab Nabala karstialal ja Tammiku allikates. Seega moodustavad Mahtra soostik, Tuhala ja Nabala karstialad ning Tammiku allikad ühtse veesüsteemi ning Nõiakaevu kaitsmiseks ei piisa ainult Tuhala kaitsealast.

Tuhala Looduskeskus ja ETA

Eriti üllatavad on meedias levinud väited, et Nabalas ei ole karsti ja seal toimuv ei mõjuta Tuhala Nõiakaevu.

Looduskaitse Komisjon esitasid keskkonnaministeeriumile avaldused kaitseala moodustamiseks juba 2010. aasta veebruaris. Seega kiirustamisega tegemist ei ole.

Looduskaitseala töögruppi kuulusid erinevate huvigruppide esindajad, kaasa arvatud kaevandajate esindaja. Nabala-Tuhala looduskaitseala moodustamisele eelnes viis ekspertiisi. Need võttis kokku ja analüüsis Eesti Maaülikooli professor Kalev Sepp – ETA Looduskaitse Komisjoni liige, Rahvusvahelise Looduskaitse Liidu (IUCN) asepresident (2009–2012), UNESCO maailmapärandi teadus-ekspt.

Looduskaitseala on hädavajalik, sest senised kaitsemeetmed pole taganud loodusväärtuste säilimist. Samuti tuleb leevendada Angerja jõe ümbersuunamise ja kuivenduskraavide võrgustikuga loodusele tehtud kahjustusi. Eesti Paeliidu eestseisuse juhataja Rein Einasto ütles looduskaitseala moodustamise töögrupi koosolekul 2014. aastal: „Ressurss ei lähe kaotsi, see jääb maapõue alles järgnevatel põlvkondadel. See on ressurss edaspidiseks, kui on teada paremad kaevandamise võimalused, näiteks veealune kaevandamine.”

Kaevandajad käivad kohut

Paekivitööde Tehase OÜ, kes taotleb kaevandamislubasid Kose vallas Tuhala Nõiakaevust 3,4 km kaugusel asuvale Tammiku ning Saku vallas

Tagadi mäeeraldisele, on alustanud juba kolmandat korda kohtuistungite sarja Nabala maardlasse kaevandamislubade saamise eesmärgil. Esimesel korral vaidlustas ettevõtte koos AS-ga Riverito keskkonnaministeeriumi määruse „Maavara kaevandamise lubade ja geoloogilise uuringu loa taotluste menetluse peatamine”. Need liidetud kaebused jäid rahuldamata nii Tallinna Halduskohtus kui ka Ringkonnakohtus ning Riigikohus ei võtnud hagi menetlusse. Kehtima jäi esimese astme kohtu otsus.

13. jaanuaril 2014 esitas Paekivitööde Tehase OÜ Tallinna Halduskohtusse kaebuse keskkonnaministri käskkirjale „Nabala looduskaitseala moodustamine ja kaitse-eeskirja menetluse algatamine” ja taotluse esialgse õiguskaitse kohaldamiseks. Kaebus jäeti rahuldamata ja tagastati juba 21. jaanuaril 2014.

22. detsembril 2014 andsid Paekivitööde Tehase OÜ, AS Kiirkandur ja AS Riverito Tallinna Halduskohtusse eraldi kaebused valitsuse 17. novembri 2014. aasta määrusele nr 168, millega Nabala-Tuhala looduskaitseala moodustati. Kohtuistung peeti 17. detsembril 2015 ja otsus avalikustati 29. jaanuaril 2016 (Paekivitööde Tehase kaebust ei rahuldatud – toim). AS-i Kiirkandur kohtuistung oli 14. jaanuaril 2016 ja otsus avalikustatakse 15. veebruaril 2016. AS-i Riverito kohtuistung tuleb 30. märtsil.

Eiveres vaid kaheksa meetrit

2009. aastal tahtsid Paekivitööde Tehase esindajad näidata, kuidas kaevandada põhjavee alt. Selleks transporditi soovijad vaatama kaevandamist Eivere karjääris. Kohapeal selgus, et kaevandatakse ainult kaheksa meetri sügavuselt ja ühest karjäärist pumbatava vee kogus on umbes 70 korda väiksem kui Nõmmküla karjääris. See oli üllatuseks ka tehase esindajatele ja Nabala uuringute kohta esitatud küsimusele vastati: „Kes neid jõuab uurida.”

Ag Nabala maardlas taotletakse kaevandamislubasid neljale mäeeraldisele, mille võimalik mõjuala on AS-i Maves 2007. aasta töö „Nabala lubjakivimaardla kasutuselevõtu võimalik mõju Harju alamvesikonna vee seisundile” alusel läänes Keila jõgi, lõunas Mahtra soostik ja Saula Siniallikad, põhjas Kurna ja Tallinna ringtee ning idas Pirita jõgi – pindala umbes 300 ruutkilomeetrit.

Praegused kohtuotsi kulutavad tegelased on eraettevõtjatest kaevandajad, kes ei tunne piisavalt tehnoloogiat ega huvi meie looduskaitseala vastu ja loodavad valede abil jõuda kaevandamislubadeni.

2014. aastal Eesti Mäetööstuse Ettevõtete Liidu tellitud ja rahastatud Eesti Päevalehe lisaleht „Nabala Nõiaring” ei pea sündsusetuks isegi

seaduseparagrahve „redigeerida”. Näiteks Maapõueseaduse paragrahv 62 lõige 1 p 4 ütleb: „Maapõue seisundit ja kasutamist mõjutava tegevuse korraldamisel tuleb tagada /.../ kasutada antud maavaravaru optimaalne kasutamine”. Jättnud aga ära sõnad „kasutada antud”, moonutati sellega kaevandajate tegevusele suunatud seadusepügalat ja süüdistatakse hoopis kaitseala moodustajaid seaduse rikkumises.

Loodus on põlvkondade ühisvara

Hetkel üritab Nordecon AS lubjakivi kaevandamise eesmärgil saada Pahlklasse Alesti karjääri luba geoloogilisteks uuringuteks. Uuringuala jääb kahe suure looduskaitseala vahele – kaugus Mahtra kaitsealast on 0,9 ja Nabala-Tuhala kaitsealast 2,6 kilomeetrit –, moodustades koos Nabala ja Tuhala karstialade veesäilitusaladega ühtse veestiku. Ei ole vahet, kas 35 meetri sügavune lubjakivikarjäär rajada Nabalasse, Pahlklasse või Tuhalasse – tugevasti karstunud lubjakivikihiid lüüakse segi ja maa-alused vooluteed lõigatakse läbi, hävimisohus on Järlepa järv, Tuhala Nõiakaev ja arvukad kodukaevud. Üksi juba Mahtra soostikku ümbritseb 18 küla.

Strateegia „Säästev Eesti 21” keskkonnapoliitikast lähtuvalt tuleb ettevaatusprintsipi kohaselt keskkonnaga seotud riski vältida isegi siis, kui ei ole selge, kas tegevusega kaasneb keskkonnamõju ning milline on mõju arvatav ulatus ja iseloom. „Säästev Eesti 21” ütleb: „Loodus on tänaste ja tulevaste inim põlvkondade ühisvara, mille kasutamine ei tohi olla ühekülgne, hetkekasule orienteeruv ja biosfääri stabiilsust ohustav.”

Kodanikukohus kaitsta piirkonda

Kodanikena peame oma kohuseks kaitsta Nabala, Tuhala ja Pahlkla piirkonda põhjendamatute ärihuvidest eest. Siinne rahvas sai oma „õppetunni” juba kaks põlvkonda tagasi, kui Angerja jõgi pandi teistpidi voolama ja suunati 9,6 kilomeetri pikkuse ja kolme meetri sügavuse kraavi abil Väana jõe asemel Pirita jõkke Tallinna linna veevarustuse parandamiseks. Kaevandamisega ligikaudu kümme korda sügavamale minna on mõeldamatu!

Tuhala Nõiakaevu hävimise vastu ja Nabala karstiala kaitse alla võtmise poolt andsid oma toetushääle 65 433 inimest 109 riigist.

* Los Angelese meetod on purunemiskindluse määramise meetod, mille käigus täitematerjali proovi pööratakse trumli koos teraskuulidega ja seejärel määratakse materjali jäik. Los Angelese tegur on katseproovi osa protsentides, mis läbib pärast katsetamist 1,6 mm sõela.

Allikas: „Mäeõpik” (mi.ttu.ee/opik) Täitematerjali IV klassi kuulub killustik, mille LA on kuni 35. See sobib kasutamiseks näiteks aluste alakihitides Tallinn-Rapla-Türi maantee Raplamaa lõikudel, kus liikluse mahud väikesed.

Rapla juubel Raplamaa Sõnumites

2016. aasta on kuulutatud Rapla vallas juubelite aastaks – täitub 775 aastat (1241. a) Rapla esmakordsest mainimisest ja 125 aastat Rapla valla moodustamisest. Aga olulisi ümmargusi tähtpäevi on muidki. Näiteks möödub 115 aastat Rapla kahe torniga kiriku (1901. a) pühitsemisest, 130 aastat Raplas apteegi avamisest jne. Kõike ei jõua siin ühe korraga üleski lugeda. Seda silmas pidades alustame Koduloolases Rapla valla ajaloole pühendatud rubriiki, kus meenutame selle aasta tähtpäevi ja räägime valla eri kantide ajaloole iseloomulikust ja inimestest, kes siin elanud, ühesõnaga sellest, mis aastasadade ja aastakümnete tagant tänasesse päeva kaasa toodud. Koduloolase veebruarikuu number on pühendatud tervenisti Rapla vallale: meenutame Rapla valla kujunemise lugu ja avaldame Viivika Väljaotsa uurimuse Rapla Lastepargist. Edaspidi leiame Rapla materjalide kõrval aga taas ruumi ka muude paikade ning inimeste tutvustamiseks.

Sümbioos. Kui tuled Mahlamäelt kesklinna, paistab vasakut kätt seisva här-rasmehe roostepruun kübar juba kaugelt kätte. Teine, postimaja ette asetunud tortsus ilmega Linna Pea tekib tulija ette ootamatult – tuled ja tuled ja siis järsku märkad põõsa tagant pisikesi silmi ennast piidlevat. Kahe vastandliku persooni kohalolek toob välja maa ja linna koosolemise ilu ning valu. Esime-ne – kübaraga ja pisut resigneerunud – on tulnud kuskilt Sikeldist või Alust ja sümboliseerib linna piirist kaugemale jäävat vallaosa. Teine, too mitmeilmeline, sobib hästi linna tujusid edasi andma. Nii nad seal seisavad ja teisiti ei saa...

Fotod: SIIM SOLMAN

Mis vald see on?

Alustame päris algusest. 13. sajandil sai Raplast kihelkonnakeskus. Samal ajal ehitati siia jõe äärde, ilmselt Padise kloostrist tseristlaste poolt, Maarja-Magdaleenale pühitsetud kivikirik. Väga tormilist arengut see endaga kohe kaasa ei toonud, paiga tähenduslikku väärtust suurendas küll.

17. sajandil olid mõisad Eestis haldusüksuse tähenduse omandanud. Mõistet mõisavald kasutati eraldamaks talupoegade elamispiirkondi mõisaomanike kasutada olnud mõisasüdamet. Vald tänapäevases mõistes ehk siis kui haldusüksus, loodi Eestimaal juriidiliselt ikkagi alles 1816. aastal talurahvaseadusega. Paraku jäi vald (seaduse sõnastuses mõisakogodus) esialgu endiselt mõisa kontrolli alla. Palju sõltus sellest, kui eesrindlik või tagurlik oli üks või teine mõisahärra. Mõisa meelevaldas oli valla üldkoosoleku kokkukutsumine ja mõisniku pädevuses oli ka selle koosoleku otsuste kinnitamine. Valla tähtsaim ametimees oli vallatalitaja, kelle kohustuste hulka kuulus näiteks arve- ja kirjavahetuse pidamine, vallaelanike registreerimine ja liikumiste arvestus. Pikemalt me siinkohal sellel perioodil ei peatu.

Mõisa haldusvõim valla üle kadus alles 1866. a vallaseadusega, järelevalve omavalitsuse üle võtsid endale Vene riigiasutused. Vallaseaduse alusel moodustatud valdade piirid ei kattunud enam ilmtingimata endiste mõisapiiridega, mitmed väiksemad mõisapiirkonnad liideti üheks valdaks.

Rapla kihelkonnas loodi selle reformiga 15 valda. Nendest kümne (Hagudi, Kabala, Keava, Kodila, Kuusiku, Ohekatku, Põlli, Pühatu-Riidaku, Sikeldi, Valtu) eluiga jäi lühikeseks, kestis vaid 1891. aastani.

Ohukotsu vald tiksus pisut kauem - 1893. aastani. Väga lühikeseks jäi aga Alu-Rapla ühiselu – juba 1867. aasta 2. novembril on otsustatud kogukondade soovil üksteisest eraldi valdadeks eralduda. Tänaeni on kestnud toona loodutest vaid Järvakandi, Kehtna, Raikküla ja loomulikult ka Alust lahku lõõnud Rapla vald.

Küllap just omavalitsuslik halduskorraldus ja ka mitme ristuva tee tähtsuse muutumisest tekkinud soodne asukoht oli see, mis tõi tolles ajas Raplasse uusi inimesi. On täheldatud, et väikese unise kirikuküla hoogsam kasv sai alguse just 19. sajandi lõpuaastatel, kui siia saabus rohkelt käsitöölisi, kaupmehi ja ametnikke.

1866. aastal avati Raplas apteek, 1868 külakool, 1888 haigla, 1894 on Olevik (nr. 40) üle kogu Eesti kuulutanud, et Raplas avati 1. oktoobril Postimaja „kus iga sugu kirja saadetisi välja antakse ja vastu võetakse“. 1899 rajati Raplasse tellisetehas ja 1900 avati Tallinna-Viljandi kitsarööpmeline raudteeliin, mis, tõsi küll Raplast 3 kilomeetrit kaugemal, aga ikkagi siinsetele inimestele suur võimalus muu maailmaga tihedamalt kontakteeruda.

1891. aasta tõi valdade liitmise kampaania. Läbirääkimisi ei peetud, uue halduskorralduse aluseks oli talurahvaasjade komissari otsus 3. märtsist 1891. Rappeli (Rapla) valla koosseisu arvati Allo (Alu), Waldau (Valtu), Haggud (Hagudi), Koddil (Kodila), Siklecht (Sikeldi), Saaga (Kuusiku), Sellie (Seli) ja Palamulla kogukonnad.

Ühiselt elati rahu ligi 50 aastat. Uus reform kuulutati välja 1938. aastal. 1939. aastal moodustatud Rapla vald jäi enam-vähem samadesse

piiridesse. Loobuda tuli ainult Jalase külast, Koikse asundusest ja Keila jõe Juuru pool asunud Hagudi küla heinamaadest, aga ka Seli asundusest ja Härgeküla metsandiku piirkonnast. Sellele vaatamata oli Rapla vald, kus elas 4948 elanikku, toonase Harjumaa suurim.

Teine ilmasõda lõi kogu senise elu täielikult segamini. Koos uue maailmapildi juurutamisega pidi muutuma ka halduskorraldus. 13. septembril 1945 sai Rapla alevi õigused. Samas moodustati Rapla valla TSN TK (Tööraha Saadikute Nõukogu Täitevkomitee) ja selle juurde neli külanõukogu: Valtu, Hagudi, Sikeldi ning Rapla.

1. augustil 1950 vallad likvideeriti. Eksisteerima jäid eelnimetatud külanõukogud, mis allutati Rapla rajooni TSN Täitevkomitee juhtimisele. 1954. aasta 1. juulist reorganiseeriti külanõukogusid uuesti. Rapla külanõukogule liideti Hagudi ning Sikeldi külanõukogu ja Hageri külanõukogu Kodila sovhoosi Kelba osakond (Kelba ja Ohulepa küla), Juuru külanõukogust Seli sanatoorium, 1963. aastal liideti Rapla külanõukoguga ka Kohila külanõukogu endine „Tõnis“ sööda-nuumbaas. 1972. aastal tuli aga oma territooriumist Kehtnale loovutada Sauna, Kumma, Hertu, Saksa, Nurme ja Pörsaku küla.

1989. aastal käivitatud uus haldusreform territoriaalseid muudatusi kaasa ei toonud, selle käigus taastati omavalitsuslikud vallad ja maakonnad – Rapla alev sai omavalitsusliku alevi õigused 1. novembril 1990, Rapla külanõukogu 21. veebruaril 1991. 21. augustil 1993 sai Rapla linna õigused ja aastal 2002 ühinesid Rapla linn ning Rapla vald üheks omavalitsuseks. Nüüd elatakse taas uute suurte muutuste ootuses.

Valik Rapla valla tähtpäevi

Jaanuarile tagasi vaadates

Carl Eduard Malm – 115 aastat surmast (22.02.1837 – 14.01.1901)

Reinhold Wilhelm von Pohlmann – 220 aastat surmast. Oli Baltisaksa päritolu Schleswig-Holsteini ja Vene keisririigi sõjaväelane ja riigitegelane. Jõudis karjääriredelil Tsarskoje Selo ülemvaatajaks, Katariina II õukonna jäägermeisteriks, kindralporutšikuks. Vabastati 5.08.1777 omal soovil riigiametitest. Pärast õukonnast tagasitõmbumist elas oma Kodila mõisas, mille oli ostanud 1772. aastal. Tema ajal ehitati mõisa praegune peahoone.

Hans Tiismann (Hans Igavene) – 130 aastat surmast (27.01.1829 – 17.01.1886). Tiismann sündis Alu Metskylas Tuisu talus vaeses taluperes. 23-aastasena õnnestus tal Tallinna vaestekoolis saada esimene kooliharidus. 29-aastasena siirdus Šveitsi rändmisjoniasutusse õpinguid jätkama. Töötas misjonärina Palestiinas, Ida-Aafrikas ja misjonikooli õpetajana Lõuna-Ameerikas. Oli kuus aastat koduvalla Alu kooli esimene juhataja.

Veebruaris

120 aastat Rapla esimese haigla põhikirja kinnitamisest (8.02.1896).

110 aastat (1.02.1906) tagasi lasti Rapla leerimaja juures karistussalklaste poolt maha 1905. aasta sündmustega seotud Aadu Vainov (27 a vana, vallaline).

Kallio Kildema – 90 aastat sünnist (25.02.1926 – 19.05.1980). Raplast pärit geograaf. Uuris muldade kivisust, soomaastikke, pinnavormide teket, Eesti maastikuteaduse ajalugu ja inimtegevuse mõju loodusmaastikele.

Esra Rahula – 90 aastat sünnist (26.02.1926 – 29.05.2013). Arankylas sündinud ja Raplas elutöö teinud eesti vaimulik. Lõpetas 1945. aastal hõbemedaliga Rapla keskkooli, õppis Usuteaduste Instituudis. On töötanud Juuru Mihkli koguduses, Pilstvere Andrease koguduses, Torma ja Mustvee koguduses, Kuressaare Laurentiuse ja Kaarma Peeter-Pauli koguduses. Aastatel 1962–1991 Rapla Maarja-Magdaleena koguduse õpetaja. Oli Ida-Harju praostkonna praost, EELK Konsistooriumi assessor.

Rapla valla aukodanik.

Rapla Lastepark ja seal kasvavad

Viivika Väljaots,
Rapla Vesiroosi gümnaasium
Juhendaja Iris Möttus

Pargid on üheks Eesti maastikke kujundavaks elemendiks olnud juba mitusada aastat. Eesti on täis vanu parke, mille tausta ja ajalugu ning liigilist koosseisu on väga hästi uuritud. Parkide ajaloo ja nende liigilise koosseisu uurimine on hädavajalik, kui soovitakse vanu parke taastada ja restaureerida.

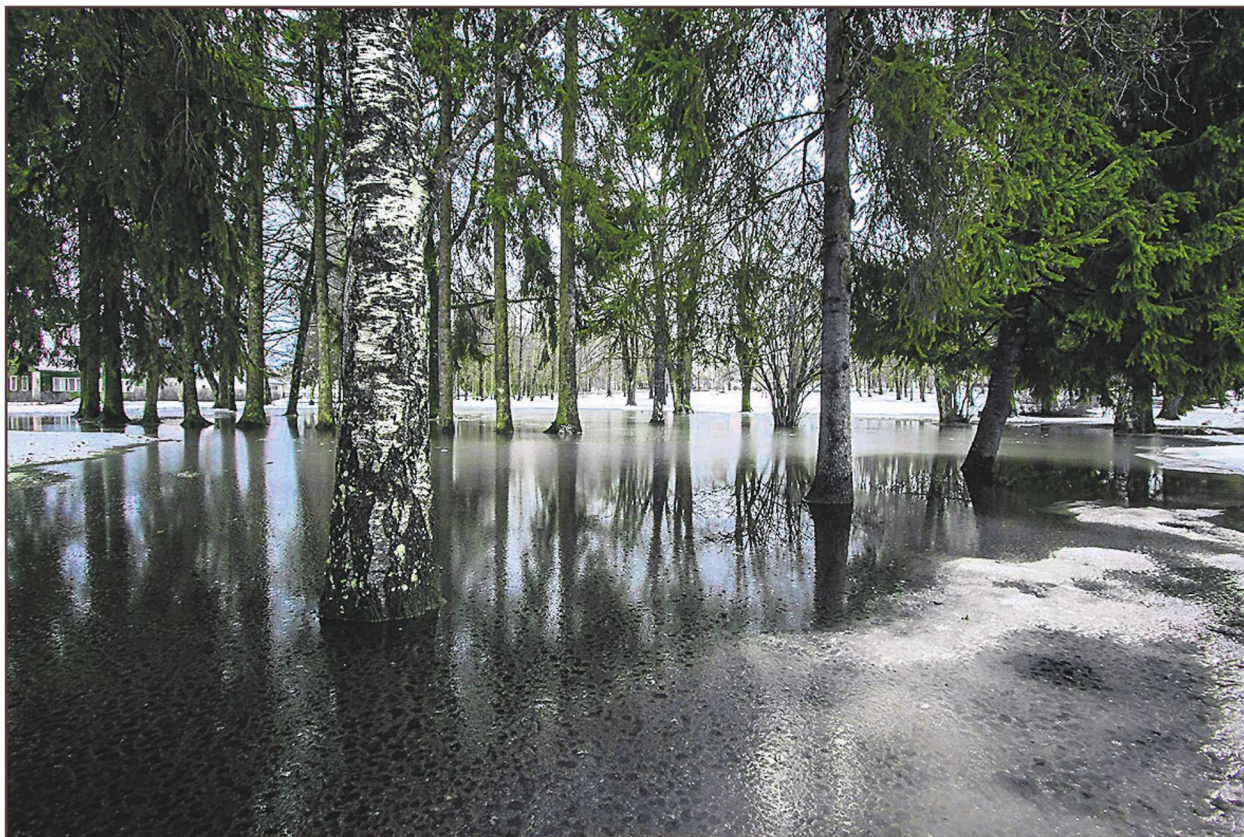
Pargid pakuvad lisaks silmailule ka rohkesti võimalusi oma vaba aja veetmiseks. Olgu see siis pargipingil istumine, pargis jalutamine, pikniku pidamine või hoopis mänguväljakutel mängimine. Lisaks on parkidel täita linnas teinegi ökoloogilises mõttes oluline roll. Nimelt peavad suured haljasalad nagu pargid linnades kinni õhus hõljuvat saastet ning parandavad õhu kvaliteeti ja pakuvad elupaika teistele liikidele.

Rapla kesklinnas asuv Rapla Lastepark on olnud aastakümneid ühenduslüli linna erinevate osade vahel. Pargi ajaloo on olnud paremaid ja halvemaid aegu. Nüüdseks hooldatakse parki pidevalt ning tehakse linnarahva jaoks meelepärasmaks. Uurimistöö eesmärk on välja selgitada pargi puude ja põõsaste liigiline koosseis ning võrrelda seda varem Eesti parkide puittaimestiku kohta tehtud uurimustega.

Pargi mõistest ja parkide kujunemisest Eestis

Erinevad allikad seletavad pargi mõistet mõnevõrra erinevalt. Näiteks loetakse pargiks vaid suurt haljasala, millele on iseloomulikud eesmärgipäraselt kujundatud maastik (mitmekesise taimestiku, veekogude, muru, arhitektuursete väikevormide, paviljonide või purskkaevudega) ja kunstiteosed. Mitmekesist taimestikku ja arhitektuurseid vorme tuuakse välja pargi mõiste selgitamisel ka „Puittaimestiku ja haljastuse inventeerimise korras” (2006), kuid rõhutatakse, et pargid on olulised haljastuse elemendid asulates.

Ajalooliselt loetakse parkide eelkäijateks jahimetsi, hiiesalusid ning suuremaid aedu. Pargi mõiste võeti kasutusele barokiajal ja tähendas siis iluaiast suuremat esteetilistel eesmärkidel rajatud haljasala. Kuni 18. sajandini olid pargid pigem kõrgklassi majade ja hoonete ansambli osad. Esimesed avalikud pargid hakkasid kujunema 18. sajandi lõpul Inglise stiilis parkide ja Volksparkide eeskujul. Nüüdisajal mõistetakse pargina reeglina mitmeetstarbelisi linna haljasalasid või on mingi haljasala pargiks nimetamine ajalooliselt kujunenud (nt Tähtvere park Tartus). Kõnekeeles aga võidakse nimetada pargiks mis tahes haljasala.

Lastepark 2016. jaanuaris. Suure sula ja tugevate vihmadega on savise pinnase tõttu pargis palju vett.

Foto: SIIM SOLMAN

Pargid on Eesti maastikke kujundanud sadu aastaid ning on seetõttu kultuurmaastiku iseloomulikuks osaks. Eesti pargid on valdavalt rajatud pärismaistest, meie maastikku ja kliimasse kõige paremini sobivatest puu- ja põõsaliikidest. Paljud pargid on kujundatud suisa looduslikest metsatukkadest raiete ja juurdeistutuste teel. Selline on ka näiteks Kadrioru park, mille valdava osa moodustab regulaariaja kõrval looduslikust tammesalust kujundatud pargimaastik.

Kuigi Eestis on palju vanu parke (kindlasti üle tuhande), pole pargid hoopiski eestipärane nähtus. Eesti aladele jõudis parkide kultuur koos võõrvallutajatega, olles algselt kaunis võõras nähtus. Sajandite jooksul aga muutusid põllumajandusmaastikus hästi silma hakkavad põlispuude kogumid omaseks. Mõisate eeskujul hakkas isegi osa jõukamaid talupidajaid oma elamise ümber taluparke rajama ning linnadesse tekkisid oma linnapargid. Eesti aladele hakkasid pargid kui sellised kujunema alles 18. sajandil.

Pargid linnahaljastuse osana ning Eesti parkide liigirikkus

Ökoloogia seisukohalt saab jaotada linna struktuurid kaheks: orgaanilist ainet tootvateks haljastuteks (metsad, pargid, puisteed) ja paljastuteks (ehitised, teed), mis orgaanilist ainet ei tooda või kus orgaaniline aine laguneb. Ökoloogiliselt kõige tõhusam on kõrghaljastu. Just puudega haljastu tarbib palju süsinikoksiidi ja eraldab hapnikku. Ka peavad puud filtrina kinni õhus hõljuvat tolmu ja tahma ning parandavad õhu kvaliteeti. Kõrghaljastu parandab ka mikrokliimat: vähendab tuule kiirust, hajutab päikesekiirgust ning tasakaalustab õhuniiskust.

Veel mõjutab kõrghaljastu inimesi

kaudsete ja mittemateriaalsete oma-duste kaudu. Nendeks on näiteks parkide roheline värvus, õieilu või imepärane lõhn ja lehestik. Parkide ja haljasalade ülesanne on tagada inimestele meeldivad ja kättesaadavad kohad, kus puhata ning samuti suurendavad pargid linna üldist ligiõmmet.

Haljastuse liigirikkuse kohalt on Eesti linnade haljastud pigem liigi-

vaesed ning suhteliselt ühtlase liigilise koosseisuga, millest eristuvad vaid mõned vanemad pargid. Eestis on teadaolevalt registreeritud umbes 2500 erinevat taksonit võõrpuuliike, kusjuures ei ole selle numbri sisse loetud elulõnga, rooside, sirelite, marjapõõsaste ja viljapuude sorte. Toetudes mitmetes Eesti linnades (nt Tartu, Tallinn, Pärnu, Haapsalu, Kunda, Lihula jt) tehtud uuringutele,

Tabel 1.

Parkides domineerivad puu- ja põõsaliigid 19. ja 20. sajandil

19. sajandil domineerisid:

Harilik vaher, harilik mänd, harilik kuusk, harilik tamm, harilik pärn, hall lepp, sanglepp, harilik kukerpuu, arukask, vaevakask, verev kontpuu, harilik sarapuu, harilik tuhkpuu, harilik kuslapuu, sinine kuslapuu, harilik toomingas, harilik türnpuu, mets-kibuvits, näärmekas kibuvits, koer-kibuvits, vesipaju, harilik künnapuu, harilik lodjapuu ja harilik maavits.

20. sajandi I poolel domineerisid:

Hall nulg, engelmanni kuusk, serbia kuusk, torkav kuusk, hall mänd, mägimänd, ida jugapuu, Thunbergi kukerpuu, madal kask, suhkrukask, väike läätspuu, laiuv tuhkpuu, läikiv tuhkpuu, tõmbilehine viirpuu, kare deusia, läikiv hõbepuu, pensilvaania saar, aedhortensia, kollaseõieline kirsipuu, amuuri toomingas, kuslapuu, laialehine ebajasmiiin, karvaseviljaline pappel, magus virgiinia toomingas, harilik pirnipuu, katawba rododendron, tuhkpihlakas, teravalehine enelas, jaapani enelas, värdenelas longusõieline sirel, läiklehine pärn, kanada lodjapuu, väike igihali jpt.

20. sajandi II poolel domineerisid:

Harilik kuusk, harilik mänd, harilik kadakas, harilik jugapuu, harilik elupuu, euroopa lehis, siberi nulg, harilik vaher, harilik saar, harilik tamm, harilik pärn, harilik jalakas, arukask, harilik toomingas, harilik pihlakas, raagremmelgas, hall lepp, harilik haab, harilik türnpuu, aed-õunapuu, harilik sirel, suur läätspuu, harilik ebajasmiiin, punane leeder, taraenelas, pihlenelas, harilik lumimari, punane sõstar, tatari kuslapuu, harilik sarapuu ja mage sõstar

võib järeldada, et neis linnades leidub ligi 1300 taksonit võõramaiseid puittaimi, mille kõrval aga linnapargid ja teised haljasalad on võrdlemisi liigivaesed. Näiteks Tallinna vanalinnas ja selle lähikonnas oleval 15 haljasalal on kokku kuni 160 taksonit puittaimi, neist liigirikkaim Hirvepark. Liigivaesemateks võib pidada Eesti väikelinnades asuvaid haljasalasid, kus isegi suuremates parkides jääb taksonite arv alla 40.

Haljasaladel kasvavad valdavalt meie oma kodumaised liigid, nt vaher, pärn, tamm, jalakas, vähem on leida istutatud kuuske, kask ja mändi. Viimati nimetatud on ka üsna saasteõrnat puud. Harva leidub haaba, raagremmelgat, künnapuu, sang- ja halli leppa jt. Lisaks kodumaistele liikidele on põõsastele lisandunud laia levikuga ebajasmiiinid, enelas, kuslapuu, sirelid jt ning puudele lääne pärn, suurelehine pärn ja harilik hobukastan.

Eesti parkide haljastuses sagedamini kasutatavad puu- ja põõsaliigid

Piret Palm on oma magistritöö (Eesti looduskaitsealuste parkide puittaimestik 19.-21. sajandil. Soovituslik nimekiri liikidest, mida kasutada ajalooliste parkide restaureerimisel, 2011) kirjutamiseks uurinud Eesti looduskaitsealuste parkide puittaimestikku 19.-21. sajandil. Selle töö põhjal antakse järgnevalt ülevaade Eesti parkide haljastuses kasutatavatest puu- ja põõsaliikidest.

Eestis looduslikult kasvavate puu- ja põõsaliikide arv ei ole kuigi suur (89 puu-, põõsa- ja poolpõõsaliiki), seetõttu on valdavalt kujunduslikul ja esteetilisel, aga võib-olla ka kolleksioneerimise eesmärgil istutatud parkidesse hulgaliselt nii pärismaiste liikide kultuurvorme kui ka võõrliike. Võõrliikide ja kultuurvormide puhul eelistatakse erineva lehevärvi, -kuju ja struktuuriga, ilusate õite või võra- ja lehtedega liike. Sellise eelistuse eesmärk on pargi ilme rikastamine ning kaunima ja huvitavama pargiruumi loomine.

Parkide rajamisega suurenes looduslike laialehiste liikide ja Eestis harva leiduvate puittaimede (harilik jugapuu, harilik kikkapuu jt) osatähtsus ning muutusid omaseks ka paljud võõrpuud ja -põõsad.

1960. aastateks oli Aleksei Paiveli andmetel toodud Eesti parkidesse enam kui 900 puu- ja põõsavormi ning Toomas Kuke andmetel 1999. aastaks sisse toodud kuni 2000 taksonit puittaimi. Võõrliikidel on Eesti pargimaastiku kujundajatena ja rikastajatena olnud seega oluline roll. Mitmedki võõrliigid on Eestis tänapäeval niivõrd levinud, et neid peetakse sageli pärismaisteks (nt harilik hobukastan, punane leeder, harilik sirel jt).

Palmi andmetel võib väita, et 19. sajandil domineerisid parkides pärismaised liigid, kuigi leidis ka võõramaiseid liike nagu näiteks siberi lehis, suurelehine pärn, punane leeder, harilik lumimari, harilik viirpuu, harilik ebajasmiiin,

puud ning põõsad

euroopa nulg ja harilik hobukastan. Mõnevõrra vähem oli võõrliikidest 19. sajandil mägivahtrat, torkavat kuuske, harilikku kastanit, harilikku ebatsuugat, palsaminulgu, harilikku elupuud ja siberi nulgu. 20. sajandi I poolel keskenduti peamiselt võõrpuuliikide uurimisele ning pärismaiste liikide esinemisele parkides nii suurt tähelepanu ei pööratud.

20. sajandi II poolel domineerisid näiteks okaspuudest kodumaine harilik kuusk ja lehtpuudest harilik tamm, harilik saar ja harilik vaher. Kokkuvõtvad andmed Piret Palmi 2011. aasta magistritöö järgi erinevatel ajajärkudel domineerinud liikidest Eesti parkides on ära toodud tabelis 1. Palmi uurimus näitas, et Eesti pargid on valdavalt rajatud pärismaistest liikidest, nt kümnest sagedamini esinevast lehtpuuliigist kasvas üheksa Eestis looduslikult. Põõsaste puhul aga oli olukord vastupidine. Kümnest liigist vaid kaks liiki kasvas Eestis looduslikult.

Rapla Lastepark ja selle kujunemine

Kolmnurgakujuline Rapla Lastepark asub Rapla kesklinnas ning piirneb kolme tänavaga: Eha, Pargi ja Kohtu tänavaga. Pargi kogupindala on Rapla vallavalitsuse andmetele tuginedes 21 304 m². Parki läbivad mitmed jalgrajad, millest suurim on loode-kagusuunaline. Seda kasutatakse enamasti pargist läbi kõndimiseks. Lisaks sellele on veel mitmeid väiksemaid teekesi ja radu.

Pargis asub kaks mänguväljakut ronimisredelite, liivakastide, kiikude, mängumajade ja liumägedega. Pargis leidub kõrghaljastuse (puud ja põõsad) mõttes nii lagedamaid alasid kui ka väga tihedalt puude ja põõsastega kaetud alasid.

Siinkajastatud Rapla Lasteparki kujunemislöö andmed tuginevad kahele allikale: Rapla kunagise elaniku ja folkloorikoguja Kaleph Jõulu ütlustel (Aosaar 2007 järgi) ning Margus Maripuu 1998. aasta artiklil

Tabel 2. Välitööde läbiviimise aeg ja tegevus

22. september 2014	Pargi haljastusega tutvumine, liigirohkuse esmane ülevaatus
6. oktoober 2014	Liikide määramine ja liikide loendus
13. oktoober 2014	Puude ja põõsaste arvukuse loendus
1. november 2014	Puude ja põõsaste arvukuse kordusloendus
22. märts 2015	Jämedamate puude ümbermõõdu mõõtmine
8. juuni 2015	Liikide täpsustamine

“Rapla Lastepark - 60”.

Kaleph Jõulu ütlustele tuginedes oli Rapla Lastepargi idee algataja Rapla kohtunik ja suur loodusesõber Johannes Lukk. Jõulu andmetel asus pargi asemel varem Rapla vallale kuuluval maatükil suur karjamaa, kus tehti lehmadele heina. Maripuu (1998) artiklist selgub täpsemalt, et mõte pargi rajamiseks tekkis Lukil 1931. aasta paiku ning ta pidas pargi jaoks sobilikuks kohaks just oma maja lähedal asuvat kõrrepõldu, mille muld oli vilets ja savine. Ümbruskond oli seal lage, kuigi piirkonda olid kerkinud juba esimesed majad ja hooned. Pargi rajamise ettevalmistamiseks tehti ümberkaudsetele elanikele ka üleskutse viia kõikide kuivkäimlate sisu talvel sellele samale põllule.

Järgnevalt lähevad Jõulu ütlused ja Maripuu artikkel andmetelt mõneti lahku. Maripuu (1998) väidab, et parki puude istutamine algas juba 1932. aastal, kui rahvas sai uue üleskutse minna puid istutama. Puude istikud toodi metsast ning otseselt haljastusprojekti ei olnud ning 1938. aastaks oli pargil olemas juba oma ilme.

Kaleph Jõulu aga väidab, et pargi rajamine algas alles 1937/38. õppeaastal ja selle rajamisse kaasati ka kooliõpilased. Toonaseks töödejuhatajaks olevat olnud kohaliku kooli direktor Johannes Saksberg-Raudmäe. Puude istutamise ajal rajati parki diagonaalselt risti läbivad jalgrajad ning istutamisel jälgiti varem koostatud

plaani.

Lisaks sellele selgub Maripuu artiklist, et 1936. või 1938. aasta paiku (täpsed andmed puuduvad) külastas jüripäeval Raplat tolelaegne Eesti Vabariigi president Konstantin Päts ja istutas vastrajatud parki tamme. Samal päeval lehvits pargis riigilipp, mille lipuvarda koht peaks seniajani alles olema. Istutusauku paigutati härra Burmeisteri valmistatud silinder, millesse asetati ajakohased dokumendid.

Kaleph Jõulu on veel rääkinud, et Teise maailmasõja järgsel ajal oli park väga pikalt hooldamata ning pargis kasvavat rohtu niitsid 1950. aastateni vaid loomapidajad. 1960. aastate alguseks olid sinna kasvanud noored kuused ja kased. Teed olevat selles pargis alati libedad ja savised olnud ning ka lilli pole seal kunagi kasvatatud.

Maripuu järgi hakkas siis edasist haljastustööd pargis juhtima heakor- ja kommunaalteenistuste kontor ning aednikuna hakkas tööle Erna Usima. Tänapäeval kutsutakse parki just Lastepargiks, kuna on seotud seal kunagi toimunud lastekaitsepäeva üritustega. Tänaasel päeval hooldatakse parki regulaarselt ning heina ei tehta seal enam ammu.

Pargi puittaimede liigiline koosseis

Pargis kasvab 383 puud ja 235 põõsast, kokku 618 puittaimet. Domineerivad liigid on harilik vaher (Acer platanoides) – 76 isendit ehk puudest

Tabel 3. Rapla Lastepargi põõsaliigid, nende osakaal ja päritolu

Põõsa liigid	Hulk	Osakaal	Pärismaine/võõrliik
põõsasmaran (harilik põõsasmaran) <i>Potentilla fruticosa</i> L.	135	57,4%	pärismaine,
kultuursort harilik sirel <i>Syringa vulgaris</i> L.	67	28,5%	võõrliik
harilik sarapuu <i>Corylus avellana</i> L.	17	7,2%	pärismaine
enelas <i>Spiraea</i> L.	3	1,3%	võõrliik
taraeneelas <i>Spiraea chamaedryfolia</i> L.	3	1,3%	võõrliik
mage sõstar <i>Ribes alpinum</i> L.	2	0,9%	pärismaine
perek. kibuvits <i>Rosa</i> L.	2	0,9%	võõrliik
harilik ebajasmiin (kahvatu ebajasmiin) <i>Philadelphus coronarius</i> L.	2	0,9%	võõrliik
siberi kontpuu <i>Cornus alba</i> L.	1	0,4%	võõrliik
harilik toomingas <i>Prunus padus</i> L.	1	0,4%	pärismaine
harilik lumimari <i>Symphoricarpos albus</i> (L.) S.F.Blake	1	0,4%	võõrliik
tähk-toompihlakas (peajas toompihlakas) <i>Amelanchier spicata</i> (Lam.) K.Koch	1	0,4%	võõrliik

Tabel 4. Rapla Lastepargi puuliigid, nende osakaal ja päritolu

Puu liigid	Hulk	Osakaal	Pärismaine/võõrliik
harilik vaher <i>Acer platanoides</i> L.	76	19,8%	pärismaine
harilik kuusk <i>Picea abies</i> (L.) H.Karst.	66	17,2%	pärismaine
harilik saar <i>Fraxinus excelsior</i> L.	54	14,1%	pärismaine
sookask <i>Betula pubescens</i> Ehrh.	40	10,4%	pärismaine
harilik tamm <i>Quercus robur</i> L.	33	8,6%	pärismaine
harilik pihlakas <i>Sorbus aucuparia</i> L.	19	5%	pärismaine
harilik haab <i>Populus tremula</i> L.	17	4,4%	pärismaine
arukask <i>Betula pendula</i> Roth	17	4,4%	pärismaine
harilik jalakas <i>Ulmus glabra</i> Huds.	15	3,9%	pärismaine
euroopa lehis <i>Larix decidua</i> Mill.	7	1,8%	võõrliik harilik
mänd <i>Pinus sylvestris</i> L.	5	1,3%	pärismaine
perek. kask <i>Betula</i> L.	5	1,3%	pärismaine
pooppuu <i>Sorbus intermedia</i> (Ehrh.) Pers.	4	1%	pärismaine
põldjalakas <i>Ulmus minor</i> Mill.	4	1%	võõrliik
läänepärn <i>Tilia xeuropaea</i> L.	4	1%	võõrliik suurelehine
pärn <i>Tilia platyphyllos</i> Scop.	3	0,8%	võõrliik
Perek. lehis <i>Larix</i> Mill.	3	0,8%	võõrliik
harilik pärn <i>Tilia cordata</i> Mill.	2	0,5%	pärismaine
mägivaher <i>Acer pseudoplatanus</i> L.	2	0,5%	võõrliik
harilik ebatsuuga <i>Pseudotsuga menziesii</i> (Mirb.) Franco.	2	0,5%	võõrliik harilik
hobukastan <i>Aesculus hippocastanum</i> L.	2	0,5%	võõrliik
torkav kuusk <i>Picea pungens</i> Engelm.	1	0,3%	võõrliik
raagremmelgas <i>Salix caprea</i> L.	1	0,3%	pärismaine
harilik toomingas <i>Prunus padus</i> L.	1	0,3%	pärismaine
alpi seedermand (euroopa seedermand) <i>Pinus cembra</i> L.	1	0,3%	võõrliik

19,8%, harilik kuusk (*Picea abies*) – 66 isendit ehk puudest 17,2%, ja harilik saar (*Fraxinus excelsior*) – 54 isendit ehk 14,1% . Domineerivamad liigid põõsaste seas on põõsasmarana (*Potentilla fruticosa* L.) valgeõieline sort, mida on pargis 135 isendit ehk põõsastest 57,4%, harilik sirel (*Syringa* L.) – 67 isendit ehk 28,5% ja harilik sarapuu (*Corylus avellana*

L.) – 17 isendit ehk 7,2%.

Täpsemaid andmeid põõsaste hulga ja nende osakaalu kohta liigiti saab vaadata tabelist 3 ning puude kohta tabelist 4. Rapla Lastepargis kasvab 23 eri liiki puid ja 12 liiki põõsaid. Seega võib Rapla Lastepargist leida kokku 35 erinevat põõsa- ja puuliiki.

(Järg 18. lk)

Parki hakati kutsuma Lastepargiks kunagi seal toimunud lastekaitsepäeva ürituste järgi.

Arhiivifoto

Pargis kasvab 383 puud ja 235 põõsast, kokku 618 puittaimet.

Foto: SIIM SOLMAN

(Algas 17. lk)

Võrreldes Rapla Lastepargi liigirikkust teiste Eesti väikelinnade parkide omaga, võib väita, et uuritud park on samamoodi suhteliselt liigivaene. Sander ja Levald väidavad artiklis „Loodus linnas, linn looduses“ (Eesti Loodus 5/2005), et näiteks Tapa suuremates parkides on liike alla 40, Paldiski suurimas pargis vaid 17 liiki, Lihula Linnapargis ligi 40 liiki ning Kuressaare Lossipargis 48 liiki puittaimi.

Peamised liigid Eesti parkides Sanderi ja Levaldi andmetel on: vaher, saar, pärn, tamm ja jalakas. Need liigid on kõik ka Rapla Lastepargis esindatud. Kuna haljastuse liigirikkuse kohalt on Eesti linnade haljastud pigem liigivaesed ning suhteliselt ühtlase liigilise koosseisuga, on Rapla Lastepark sellise pargi üks tüüpiline näide.

Liigilise koosseisu päritolu poolest sarnaneb Lastepark traditsioonilise Eesti pargiga, kus ülekaalus on pärismaised liigid. Pärismaiste liikide kasuks räägib loomulikult see, et nad on vastupidavad ja kohastunud toime tulema Eesti karmis kliimas.

Pärismaised on Lastepargis esinevad puuliikidest 14 ehk 61%. Okaspuudest on Eesti parkides väga sage harilik kuusk ja harilik mänd – neid leidub ka Rapla Lastepargis. Seejuures on kuuski pargis suhteliselt palju (66 isendit), mändi aga kõigest 5 isendit. Mände peetakse üldiselt ka suhteliselt saasteõrnaks, mis teeks männid justkui pargipuudena linnades sobimatuks. Sissetoodud okaspuudest on Rapla Lastepargis aga arvukaim lehis, mis Palmi andmetel esineb Eesti parkides üsna sageli.

Kõik Palmi nimetatud tihti esinevad lehtpuud on esindatud ka Lastepargis. Nii kasvab siingi harilik vaher, harilik saar, harilik tamm, harilik pärn, harilik jalakas, arukask, harilik toomingas (põõsa- ja puuvorm) ja harilik pihlakas.

Põõsastest on jällegi ülekaalus võõrliigid. Rapla Lastepargis on põõsaste hulgas näiteks 75% võõrliigid. Võõrliikide rohkust põõsaste osas näitab oma magistritöö andmetele tuginedes ka Piret Palm. Nimelt

leidub lehtpõõsastest parkides kõige enam harilikku sirelit, harilikku ebajasmiiini ja harilikku lumimarja. Kõik need liigid on esindatud ka Rapla Lastepargis. Kõige arvukamalt on nimetatuid harilikku sirelit (67 põõsast). Täpsemaid andmeid nii puude kui põõsaste päritolu kohta kajastavad samuti tabelid 3 ja 4.

Töös püstitatud hüpotees, et Rapla Lastepargi puude ja põõsaste liigiline mitmekesisus ei ole suur ning ülekaalus on pärismaised liigid, pidas suures osas paika. Liigiline mitmekesisus oli väike (vaid 35 liiki puittaimi) ning puudest olid tõepoolest ülekaalus pärismaised liigid. Samas ei pea antud väide paika põõsaste puhul. Põõsaste puhul on ülekaalus siiski võõrliigid.

Puude ümbermõõdud

Puude ümbermõõt võib kaudselt näidata puude kasvutingimusi ja aidata määrata nende vanust. Seetõttu mõõdeti pargi jämedaimate puude tüve ümbermõõdud. Mida jämedama tüvega ja kõrgem on puu, seda paremad on ilmselt olnud tema kasvutingimused. Puu suure kasvu põhjal võib järeldada ka seda, et ta on teistest mõnevõrra vanem. Põhjus, miks osa puid Lastepargis ei ole nii hästi kasvanud, võib olla väheviljakas ja savises pinnases, mis ei ole paljude puude jaoks sobilik keskkond. Lisaks on kevaditi ja sügiseti savise pinnase tõttu pargis maapind ka liigmärg.

Kõige jämedamateks puudeks osutusid neli liiki: arukask, euroopa lehis, harilik vaher ja harilik kuusk. Kõige jämedam puu oli arukask, ümbermõõduga 236 cm ning tüve läbimõõduga 75,2 cm. Arvestades nende puude ümbermõõtu, võib järeldada, et puud on küllaltki vanad. Võib oletada, et need puud on 70-80 aasta vanused ehk pärinevad pargi rajamisest. Näiteks muutub arukase tüvi vananedes märgatavalt ja tüve alumises osas tekib paks sügavromeline mustjas korp. Selle järgi võib ära tunda, et tegemist on vana puuga. Täpsemad andmed nende tüvede ümbermõõtude ja läbimõõtude kohta on toodud tabelis 5.

Pargi koosseisus oli märgata veel

palju teisigi jämedaid puid, mis eelnevatele sentimeetrite võrra alla jäid. Päril palju oli ka väiksema ümbermõõduga puid, mis viitab sellele, et parki on aeg-ajalt noorendatud või siis ei ole pargis olnud nende jaoks kõige paremad kasvutingimused.

Kahjustuste osakaal ja hinnang pargi tervislikule seisundile

Kahjustuste osakaal kogu pargi puistus on suhteliselt väike. Visuaalsel vaatlusel välitööde käigus märgati viite kuivanud puud, millest kolm olid torkavad kuused, üks harilik kuusk ja üks harilik saar. Viimase välitöö ajal märgati, et pargi hooldustööde käigus olid need kolm torkavat kuuske ka maha võetud.

Seenkahjustustega ehk torikulistega nakatunud puid polnud samuti palju, vaid üks harilik haab, üks kask, üks mägivaher ja kaks pooppuud. Seenkahjustusega puude suhtes tuleb olla ettevaatlik, kuna nad on haiguse edasikandjad ja levitavad seda ka teistele läheduses asuvatele puudele. Seenkahjustusega puu on nõrga toetusega ja võib seetõttu ka kergemini murduda.

Üldine pargi puude ja põõsaste tervislik seisund tundub olevat pigem hea. Parki hooldatakse järjepidevalt ning tehtavaid hooldustöid on ka märgata, nt võetakse maha kuivanud puid või oksa, hooldatakse pargi ja selle puude ja põõsaste üldist väljanägemist.

Pargi üldisel vaatlusel tundub, et teistest puudest paremini kasvavad näiteks jalakad, kased, vahtrad ja lehised. Nad on jämeda tüvega, väga kõrged ja elujõulised. Kõik need liigid on ka külmakindlad ja seetõttu Eesti pikkadele talvedele vastupidavad ning keskmisest paremini varju taluvad. Kased on jällegi mullastiku suhtes vähenõudlikud, mistõttu võib Rapla Lastepargi savine pinnas neile ka sobida.

Samas on pargis märgata puid, mis ei kasva nii hästi ja on näha, et kasvukeskkond ei ole neile sobilik. Sellised puud on näiteks saared ja haavad. Saared on eriti tundlikud hiliste külmade suhtes, valgusnõudlikud ning eelistavad viljakaid huumusrikkaid muldi.

Tabel 5. Rapla Lastepargi kümne jämedama puu tüve ümbermõõdud ja läbimõõdud (cm)

Liik	Tüve ümbermõõt	Tüve läbimõõt
arukask	236 cm	75,2 cm
harilik vaher	229 cm	72,9 cm
arukask	206 cm	65,6 cm
euroopa lehis	201 cm	64 cm
euroopa lehis	196 cm	62,4 cm
harilik vaher	194 cm	61,8 cm
arukask	194 cm	61,8 cm
harilik kuusk	184 cm	58,6 cm
arukask	169 cm	53,8 cm
harilik kuusk	165 cm	52,5 cm

Uurimistöö metoodika

Uurimistöö eesmärk oli välja selgitada pargi puude ja põõsaste liigiline koosseis ning võrrelda seda varem Eesti parkide puittaimestiku kohta tehtud uurimustega. Püstitatud ülesanded täideti välitööde käigus. Välitöödel määrati kõikide Rapla Lastepargis kasvavate puude ja põõsaste liigid, loendati kõik puud ja põõsad ning märgiti üles puude-põõsaste tervislik seisukord. Samuti mõõdeti jämedaimate puude ümbermõõdud.

Uurimistöö esialgsete ülesannete juurde kuulus ka puude kõrguste määramine. Kõrguse mõõtmise meetoditeks valiti nn karjapoisi meetod ja spetsiaalne nutitelefoni rakendus, kuid mõõtmisi teostades selgus, et saadud tulemused on liialt erinevad ja vastuolulised. Selle tõttu ei saanud neid pidada usaldusväärseteks ega kasutuskõlblikeks ning kõrgemate puude pikkuste mõõtmisest loobuti.

Parki vaadeldi pikema aja jooksul 2014. a sügisest kuni 2015. a kevadeni. Kokku viidi pargis läbi välitöid kuuel korral. Uurimistöös kasutati viimase loenduse käigus kogutud ja täpsustatud andmeid.

Liikide määramiseks kasutati “Puude ja põõsaste määrajat” (Godet 2000), “Eesti taimede keukeabitsat” (Kukk 2004), raamatut “Õppekäigud linnarohelusse” (Masing, Rebane, Pae 2001) ja e-raamatut “Eesti eFlora 1. Puud ja põõsad” (Nimis, Martellos, Leht, Kalda, Randlane 2009). Raskelt eristatavate ja väga sarnaste liikide puhul sai küsitud abi ka juhendajalt. Täpsemaks puude ja põõsaste liikide määramiseks korjati kaasa puulehti, pisikesi oksa ja käbisid. Liikide osakaalu teadasaamiseks loeti liigiti kokku kõik põõsad ja kõik puud.

Liikide määramise muutis raskemaks asjaolu, et loendus toimus alates oktoobri keskpaigast kuni detsembrini ja paljudel puudel polnud enam küljes lehti, mille abil saaks liiki kindlaks teha. Selle tõttu määrati liike nii lehtede, tüvede, pungade, okste või käbide järgi ning täpsustati liike viimase välitöö ajal.

Liikide loendamine toimus jaotatuna mitme välitöö vahel. Et oleks lihtsam loendada, jaotati park mõtteliselt osadeks. Enamasti lähtuti pargi jaotamisel tänavatest ja jalgradadest. Puid ja põõsaid loendades märgiti samaaegselt ära ka nende tervislik seisund. Pargi puude ja põõsaste tervislikku seisundit hinnati vaid selle järgi, kas puul on mõni nähtav haigus (näiteks seened, käsnad) või kas puu on kuivanud.

Mõõdeti ka pargi jämedamate puude ümbermõõdud. Täpsete tulemuste saamiseks oli oluline, et kõiki puid mõõdetakse samalt kõrguselt ehk 1,3 m kõrguselt maapinnast. Nende andmete põhjal sai kaudselt hinnata puude kasvutingimusi, elujõulisust ja vanust.

Töös leiduvate ladinakeelsete taimenimede kasutamisel on lähtutud eestikeelsete taimenimede andmebaasis olevatest nimedest (2015).

Rapla Lastepargis kasvavad saared tundusid aga küllaltki peenikesed ja kidurad ning teiste puude varjus. Haavad on küll külmakindlad, kuid valgusnõudlikud ja ka mullastiku suhtes nõudlikud puud. Arvatavasti selle tõttu ei sobigi neile sealne pargi pinnas ja kasvutingimused just kõige paremini. Pargis kipuvad ära kuivama ka kuused, neid on aegade jooksul ka palju maha võetud, sest seda tõendavad kuusetüvedest jäänud kannud.

Järeldused

- Rapla Lastepark on tüüpiliselt Eesti väikelinna haljasalale suhteliselt

liigivaene (kokku 35 puittaimet liiki). Puude liigiline mitmekesisus on suurem (23 liiki) kui põõsaste oma (12 liiki).

- Liikide mõttes sarnaneb Rapla Lastepark tüüpilise Eesti 20. sajandi II poole pargiga, kus domineerivad harilik kuusk, harilik vaher, harilik saar ja harilik tamm.

- Jämedaimad ja oletatavasti vanimad puud pargis on arukased, harilikud kuused, euroopa lehised ja vahtrad.

- Pargi järjepideva hoolduse tõttu võib Rapla Lastepargi puittaimede tervislikku seisundit hinnata heaks, kuna seal ei ole palju haigeid või kahjustustega puid.

Ega Vist noppis luulepäevadelt kaks tunnustust

Katri Reinsalu

Jaanuaris toimunud luulepäevad olid edukad Krista Oleski juhendatava trupi jaoks.

Rapla teatristuudio Ega Vist Rapla Vesiroosi gümnaasiumi 6. klassi trupp valiti kuue võrdväärse laureaadi hulka. Kokku tuli etendamisega 30 lavastust.

Jõgeva gümnaasiumis on igal aastal Betti Alverile pühendatud luulepäevad „Tuulelapsed“. Luulepäevade eesmärk on hoida ja säilitada luuletaja mälestust. Tänavu juba XI luulepäevad olid 22. ja 23. jaanuaril. Vesiroosi gümnaasiumi trupi ridades osa-

lesid seal Krislin Pihus, Lisanna Kadarik, Hailely Vinter, Triine Roosalu ja Mirgit Nõmmsalu.

Krista Oleskil on tunnustuse üle hea meel ja ta tõdes, et see andis indu juurde asjaga edasi tegeleda. Truppi kiideti ohtrasti ning eriti just terviklikkuse eest. „Seal laureaadiks tulla on päris kõva sõna,“ naeris Olesk. Ta kiidab oma juhendatavaid, kes end tõesti kokku võtsid ja laval särasid. Olesk meenutas Andrus Vaariku kommentaari õpilastele, et õpetaja on õpetanud neile uue keele, kuidas hallata publikut ja rääkida teatrivormis.

Koos on trupp käinud vaid ühe aasta. „Päris värsked,“ ütles Olesk. Sellest hoolimata on noored väga tublid olnud.

Sel korral oli luulepäevade teema „...aga mu süda peab olema

hea...“. Veerandtunnine lavastus paluti kokku seada Ilmar Trulli, Jaanus Vaiksoo ja Heiki Vilepi luulest. Kasutada võis kõigi kolme tekste korraga või valida üks endale meelepärasem autor.

Trupp otsustas Jaanus Vaiksoo kasuks ja kasutas tema Onu Heino lugusid. Olesk ütles, et õpilastele teema väga meeldis, aga algul ehmatas veidi luule kasutamine. Paljud lapsed polnud neist luuletajatest varem midagi kuulnud ning nii said nad esmalt nende loominguga tutvuda.

Juhendajal oli hea näha, kuidas lapsed luule enda jaoks avastasid ja seda kenasti lugema hakkasid.

Lavastuse kokku panemine Oleski sõnul keeruline ei olnud. Edukat lavastust saavad ka meie maakonna inimesed kindlasti näha, sest ees ootab maakonna

festival.

Olesk ütles, et kõiki noori näitlejaid tegelikult kiideti. „Kõik on väga teotahtelised, väga töökad,“ tunnustas ta oma hoolealuseid. Indu oli lausa nii palju, et veel ööselt taheti proovi teha ja oma etteastele viimast lihvi anda. Teiste seas tõstis žürii meelde jääva osatäitmise eest esile aga Hailely Vinteri.

Olesk osales luulepäevadel tegelikult kahe trupiga. Lavale sai ka Rapla ühisgümnaasiumi 4. klassi trupp, kes etendas Ilmar Trulli loomingut. Olesk kiitis ka neid ja ütles, et väikesed olid tõesti väga tublid. Nad hakkasid aga laval natuke pabistama ja see viskas kõikaid kodaratesse. Kõik ei saagi alati parimatest parimad olla.

Ettevõtlus nullist sajani ehk õpilasfirmadega edasi

Reet Saar

„Ettevõtlus nullist sajani“ - niisuguse pealkirjaga projekti lükkas käima Märjamaa Ettevõtjate Piirkondlik Ühendus (MEPÜ) koos Märjamaa gümnaasiumiga.

Ettevõtjate ühendusel on ammu olnud soov teha koostööd gümnaasiumiga, et propageerida ettevõtluse väärtustamist, julgustada noori oma ideid ellu viima; arendada noorte majanduslikku mõtlemist ja pakkuda neile kasulikku infot.

28. jaanuaril kogunesid gümnaasiumi saali 9.-12. klassi noored. „Kes on teist mõelnud, et tahaks ettevõtjaks saada?“ küsis MEPÜ juhatuses esimees Mart Tilk. Sadakonna õpilase hulgast tõusis kümmekond kätt. „Kes on mõelnud, et pole ühe või teise asjaga rahul ja tahaks teha midagi teisiti?“ kõlas uus küsimus. Nüüd tõusis juba rohkem käsi. Selle peale tõi Mart Tilk välja mõtte, et maailmas midagi päris uut teha on raske, aga edasi viib ka, kui teha teisiti, tõhusamalt, uuel moel.

Ta tutvustas lühidalt algavat projekti. Seni on majandusõppe tundides mängitud firma asutamist, nüüd on soov mõni õpilasfirma ka päriselt toimima saada. Esimeseks innustuseks, et oma mõtted liikuma saada, oli kohtumine Tartu Miina Härma gümnaasiumi õpilasfirmaga Wooch, mis valmistab eksklusiivseid puidust käekelli. Noormeestel olid kõrged eesmärgid, nad liikusid sihikindlalt nende poole ja edu ei jäänud tulemata – Wooch tunnustati Eesti parimaks õpilasfirmaks ja saadeti Eestit esindama rahvusvahelisele võistlusele. Ka Berliinis läks hästi – 4. koht Euroopas on tubli tulemus.

Kolm noormeest avasid oma edulugu, töid välja tehtud vigu ja mida neist õpiti. Täna on õpilasfirmast saanud juba osaühing ja kolmel abiturientil algab pärast tunde teine tööpäev.

Pärast nii innustavat tutvustust korraldi üle järgmised siinse ettevõtmise sammud. 8. veebruariks oodatakse registreeruma õpilaste meeskondi oma ideedega. MEPÜ liikmed tulevad mentoritena appi, et ideid lihvida-arendada. 18. veebruaril esineb koolis järgmine ettevõtlusega seotud külaline – majanduse aluste ja turunduse õppejõud Olev Pihlakas.

14.–18. märtsini viiakse läbi „Teistmoodi koolinädal“, mille ajal on viis erinevat teemapäeva. Neist üks on ettevõtluspäev. Nädal lõpeb ettevõtluslaadaga. Sel nädalal on ka õpilasfirmade ideede konkursi finaali, kus koostöös MEPÜ-ga selgitatakse välja paremad ideed ning pannakse paika plaanid, kuidas parematega liikuda edasi 2016/2017. õppeaastal algavale Eesti õpilasfirmade konkursile.

„Ärge kartke läbikukkumist, vigadest õpitakse,“ julgustas Mart Tilk tulevaste õpilasfirmade liikmeid. Ta lisas, et tavaliselt on õpilasfirmad linnadest, aga miks ei võiks järgmisel õppeaastal ühe maagümnaasiumi õpilasfirma Eestis ilma teha. Lõpuklassil on vähe aega projektis kaasa lüüa, seetõttu oodatakse ennekõike nooremate gümnaasiumiklasside ja praeguse üheksanda klassi osalemist.

Õpilased soomlaste, rootslaste ja lätlastega äri tegemas

Brit Keskra, Carl-Robert Reidolf, Kohila gümnaasiumi õpilased

14.-15. jaanuaril oli Soomes Central Baltic Enterprises without Borders raames rahvusvaheliste õpilasfirmade innovatsioonilaager.

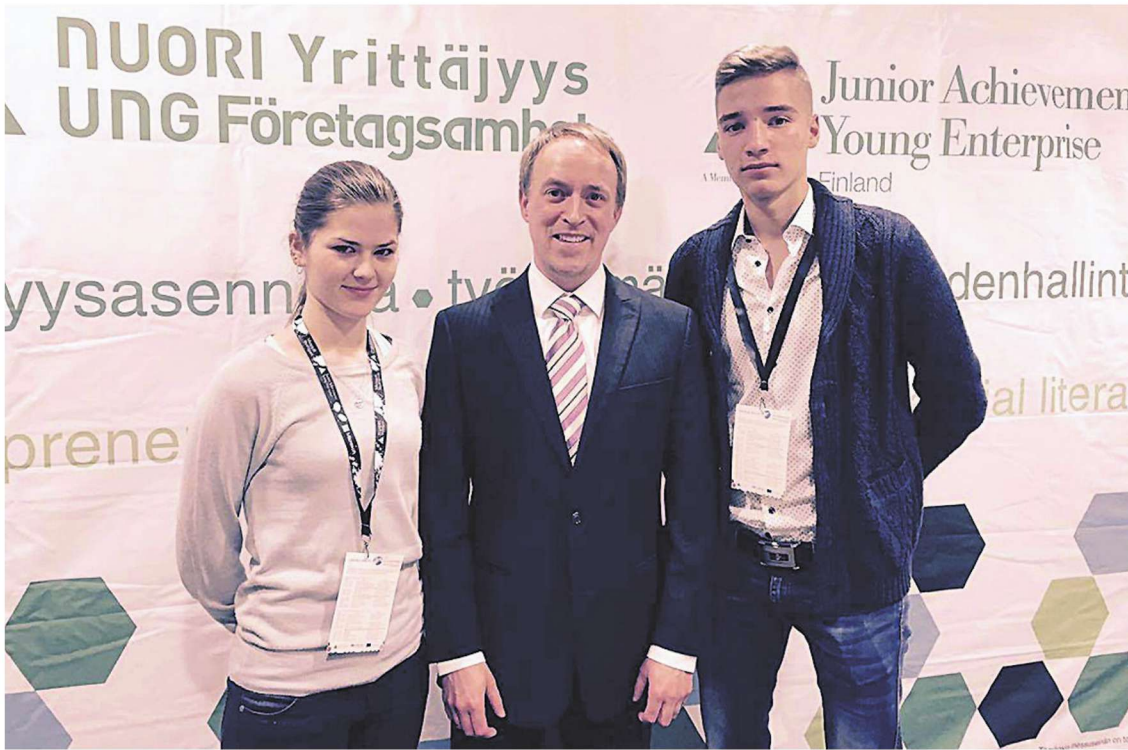
Rapla maakonda esindasid Kohila gümnaasiumi õpilased Brit Keskra ning Carl-Robert Reidolf, kellel on läti eakaaslasega ühisfirma nimega I.W.E & NW.

Firma tegeleb juhtmevabade kõrvaklappide ning nutitelefonide jaoks mõeldud puidust kõlarite valmistamisega.

Soome innovatsioonilaagrisse kutsuti JA Eesti õpilasfirmad, kes osalevad Kesk-Läänemere riikide ühises programmis. Projekt sai alguse 6. novembril 2015, kui Tallinnas toimus kolmepäevane konverents, mille käigus pidid õpilased leidma usaldusväärseid välispartnereid ning looma nendega ühisettevõtte.

Tutvuti eri riikide kultuuriga, kuulati edukate ärijuhtide loenguid ning tehti vajalikke bürokraatlikke toimetusi ettevõtte loomiseks. Edukamad ettevõtted, nende hulgas I.W.E & NW, kutsuti Soome laagrisse.

Innovatsioonilaager toimus Helsingis Kuntatalos, mis sarnaneb väga messi- ning konverentsikeskustega Eestis. Õpilasfirmad tulid üle mitme kuu jälle

Brit ja Carl-Robert USA kultuuri- ja pressiesindajaga Soomes Jeffrey Reneauga (keskel).

Foto: erakoju

kokku, et vahepeal kodus tehtut analüüsida, oma ideed arendada ning luua uusi kontakte.

I.W.E & NW jõudis koostöös läti ja rootsi noortega kokkuleppeni luua veebipood kõigile programmis osalevatele firmadele, kus noored ettevõtjad saaksid oma tooteid/teenuseid pakkuda.

Lisaks diskussioonidele kõnelesid ärihuvilistele näiteks Microsofti Soome turundusjuht Drazen Dodik, USA kultuuri- ja pressiesindaja Soomes Jeffrey Reneau ning ka äärmiselt omapära-

se ettevõtte nagu Huone omanik Evon Söderlund. Ettekannetes käsitleti rahvusvaheliste suhete hoidmist, kultuurilise eripära mõju ettevõtlusele, nüüdisaegse töökeskonna eeliseid ja jagati kogemust, kuidas luua edukat ettevõtet.

Järgmise ülesandena peavad programmis osalejad müüma koos vaid Eestis tegutsevate õpilasfirmadega, keda Kohila gümnaasiumis on kolm, juba suurel Eesti õpilasfirmade laadal oma tooteid või teenuseid.

Kõige edukamad rahvusvahelise õpilasfirma projektis osalejad kutsutakse Läti lõpukonverentsile. Loodame sinna jõuda.

Arvame, et gümnaasiumis omandatud ettevõtlusalased teadmised koos rahvusvahelise koostöökogemusega annavad tulevikus noortele eelise töajuturul ning samas oma rahvusvahelise ettevõtte loomise kogemuse. Seega soovitame kõigil tulevastel gümnaasistidel võimaluse avanedes projektis osaleda.

Kultuurkapitali Raplamaa ekspertgrupp jagas 2015.

Siim Jõgis

Reede, 29. jaanuari õhtul kogunesid Rapla maakonna edukamad spordi- ja kultuuriinimesed Alu mõisa, sest kultuurkapitali Raplamaa ekspertgrupp jagas 2015. aasta kultuuri- ja aastapreemiaid.

Õhtu tipphetk oli aasta kultuuripärli väljakuulutamise, kelleks tänavu sai Rapla korvpallikooli juht Jaak Karp. Kultuuripärli auhind anti välja koostöös Raplamaa Oma-avalitsuste Liidu ning Rapla maavalitsusega.

Esmakordselt andis ekspertgrupp välja elutööpreemia, mille pälvis rahvatantsuõpetaja Anne Paluoja.

Kultuurkapitali Raplamaa ekspertgrupp andis välja seitse kultuuri- ja kümme aastapreemiat. Üldiselt antakse kultuuripreemia välja pikemaajalise töö eest ning aastapreemia puhul paistis laureaat silma konkreetse teoga 2015. aasta jooksul.

Samas ütles Raplamaa ekspertgrupi esinaine Age Rebel, et tegelikult on nende vahele raske piiri tõmmata. "Aastapreemia võib saada inimene nii ühekordse tegevuse eest möödunud aastal kui ka pikaajalise panuse eest maakonna kultuuri- ja spordielus. Kultuuripreemia antakse inimesele, kes on aastate jooksul silma paistnud, panustanud Raplamaa oluliste sündmuste arengusse või saavutanud oma tegevuses kõrge taseme," selgitas Rebel.

Kultuuripreemiaid rohkem kui mullu

Õdusa õhtu avakõne pidas Rapla maavanem Tõnis Blank, kes tervitas kohalviibivaid kultuuri- ja spordielu eestvedajaid. Preemiad kuulutas välja ja andis üles kultuurkapitali Raplamaa ekspertgrupi abiesinaine Anneliis Kõiv. Igale nimele eelnes põhjalik kirjeldus, mis jättis taotluslikult ruumi ka kõhklustele. Kellest jutt ikkagi käib?

Preemia saajad valib kultuurkapitali Raplamaa ekspertgrupp välja kandidaatide seast, kelle on esitanud eraisikud, seltsid või organisatsioonid. Ka ekspertgrupp ise teeb omalt poolt ettepanekuid võimalike kandidaatide kohta.

Eelmisel aastal ütles toonane ekspertgrupi esinaine Anneliis Kõiv, et tänavu enam aastapreemiaid välja ei anta. Siiski mõeldi vahepeal ümber ning ka seekord olid need olemas.

Kultuuripreemiaid anti sel korral välja isegi ühe võrra rohkem kui mullu. "Meil on nii palju tublisid inimesi ja neid tuleb tunnustada," selgitas Age Rebel.

Elutööpreemia

Anne Paluoja - elutööpreemia maakonnas tegutsenud kauaaegsele rahvatantsuõpetajale ja tantsujuhile

Fotod: SIIM SOLMAN

Elutööpreemia tuli üllatusena

Esmakordselt andis kultuurkapitali Raplamaa ekspertgrupp välja elutöö auhinna, mille pälvis kauaaegne rahvatantsuõpetaja ja tantsujuht Anne Paluoja. Ekspertgrupi esinaine Age Rebeli sõnul oli elutööpreemia määramine just Paluojale esimene mõte. "Ta on varem olnud ka pärl kandidaat, aga siis on saanud keegi teine," ütles Rebel.

Elutööpreemia tuli Paluojale ootamatult. "Ma ei osanud midagi oodata, kui

täna õhtul siia tuln," ütles ta ning lisas, et ta ei teadnud, et sellist preemiat üldse välja antakse.

Hetke, kui Paluoja preemia vastu võttis, tegi eriliseks see, et kõik saalis viibijad tõusid püsti. Mõned inimesed pühkisid pisaraid. Ises ütles ta, et see polnud tema jaoks mitte ainult üllatav, vaid pisut ka ehmatav hetk. "Minu mees ütles, et vahest kutsutakse sellele üritusele inimesi ka lihtsalt vaatama. Ausalt öeldes selle mõttega siia tulingi," ütles Paluoja.

Raplamaa kultuuripreemiad 2015:

Külli Kõiv - kultuuripreemia kauaaegsele keraamikasümposiooni eestvedajale ja korraldajale

Aigi Orav - kultuuripreemia kauaaegsele keraamikasümposiooni eestvedajale ja korraldajale

Kadi Saks - kultuuripreemia iluvõimlemistreenerile tulemusliku töö eest maakonnas

Kultuuripäril 2015

Jaak Karp - Rapla Korvpallikooli eestvedajale ja tegevjuhile tulemusliku töö eest korvpalli õpetamisel lastest meistriliiga medalini

Rapla maakonna kultuuripärlid:

- 2006 Ehalill Halliste** - vaibakunstnikule viljaka loomingulise töö eest
- 2007 perekond Ehin** - kirjaniikele-luuletajatele kauaaegse viljaka loomingulise tegevuse eest
- 2008 Thea Paluoja** - Rapla Laulustuudio asutajale ja koori dirigendile
- 2009 Leili Kaas** - pikaajalise sporditöö tegevuse eest Rapla maakonnas
- 2010 perekond Kusmin** - Sillaotsa Talumuuseumi arendajad ja kodulooürijad
- 2011 Vahur Soonberg** - koorijuht, tänu kellele on koorilaul Raplamaal väga populaarne ning kontserdid menukad
- 2012 Harri Jõgisalu** - pikaajasele väärika loomingulise tegevuse eest Raplamaal
- 2013 Urve Uusberg** - Riinimanda kooride dirigendile, koorimuusika viljelejale ja propageerijale
- 2014 Maiu Linnamägi** - aktiivne ajaloo- ja kultuuripärandi kunstilise mõtlemise kujundaja, kultuurielu korraldaja
- 2015 Jaak Karp** - Rapla Korvpallikooli eestvedajale ja tegevjuhile tulemusliku töö eest korvpalli õpetamisel lastest meistriliiga medalini

aasta preemiaid

Angela Katkosilt - kultuuripreemia suurepärasele muusika-õpetajale

Piret Linnamägi - kultuuripreemia Varbola Puupäevade korraldajale

Märjamaa Folgi Toimkond - kultuuripreemia festivali Märjamaa Folk korraldajatele

Mahtra Talurahvamuuseum - kultuuripreemia raamatu „Juuru kihelkond. Juuru külanõukogu“ väljaandjale

Raplamaa aastapreemiad 2015

Ants Lindre - aastapreemia pikaajalisele sporditöö organiseerijale maakonnas

Luule Sulg - aastapreemia kauaaegsele õpetajale ja sporditöö koordinaatorile maakonnas

Anne Archipov - aastapreemia Valtu näiteringi juhendajale ja „95 aastat näitemängu Valtus“ korraldajale

Eva Seera - aastapreemia Käru järve päevade eestvedajale

Anne Ummalas - aastapreemia Raplamaa rahvarõiva pikk-kuue valmistamise kursuse ja üle-eestilise rahvamajade suvekooli eestvedajale

Krista Olesk - aastapreemia kooliteatrite suvekooli ja pärimuskultuuri laagri „Esivanemate jälgedes“ korraldajale

Aivo Sildvee - aastapreemia tervise- ja spordivaldkonna edendajale

Ede Talistu - aastapreemia Rapla maakonna 2015. aasta raamatukogutöötajale

Kalle Kollin - aastapreemia korvpalli edendajale ja -võistluste eestvedajale

Terje Kaur - aastapreemia rahvamajade suvekooli rock-ooperi lavastajale ning Juuru näitetrupi eestvedajale

Juristi nõuanne

Välislähetuse päevarahad ei lähe keskmise töötasu arvutamisel arvesse

Lugeja küsib: Aasta algusest muutus tulumaksuseadus ning välislähetuse päevaraha maksuvaba piirmäär on nüüd 50 € välislähetuse esimese 15 päeva kohta ja 32 € iga järgneva päeva kohta. Üle piirmäära tasutud päevaraha pole enam erisoodustus, vaid töötasu. Kas töötajale välja makstud piirmäära ületavad summad tuleb arvestada keskmise töötasu (nt puhkusetasu) arvutamise hulka või mitte?

Vastab Tööinspektsiooni peadirektori asetäitja töösuhete järelevalve ja tööõiguse alal Meeli Miidla-Vanatalu:

Päevaraha piirmäära ületav osa ei lähe arvesse keskmise töötasu arvestamisel, kuigi seda maksustatakse nagu töötasu. Maksuõiguslikus mõttes tuleb välislähetuse piirmäära ületava osa pealt maksta maksud nagu töötasult, aga töötajale ei maksta seda välja kui töötasu.

Tegemist on välisriigis viibimise eest igapäevakulude katteks makstava hüvitisega, mitte tööülesannete täitmise eest makstava tasuga. Lähetuses viibitava aja eest tuleb töötajale lisaks hüvitisele maksta ka töötasu.

Palgatulu tulumaksuseaduse mõistes on kirjas

tulumaksuseaduse § 13 lõigetes 1-2. Lõige 3 ütleb, et kui välislähetuse päevaraha ei ületa piirmäära, ei kuulu see tulumaksuga maksustamisele. Lõikes 2 on kirjas, et keskmise töötasu arvutamisel võetakse arvesse töötasuna teenitud summad. Töölepingu seadus defineerib töötasu kui töö eest makstava tasu, milles on kokku lepitud, sealhulgas majandustulemustelt ja tehingutelt makstav tasu.

Tulumaksuseadus kasutab mõistet palgatulu, mis hõlmab nii töötasu kui ka muid töö- või teenistussuhtes lepingu alusel makstavaid tasusid ja hüvitisi. Keskmise töötasu määrus aga ütleb üheselt, millist tasu töötasuna teenitud summalt tuleb ja saab keskmise töötasu väljaarvutamisel arvesse võtta.

Lahtised pakendid kontrolli alla

Mariliis Vest

Kas teil on ette tulnud olukorda, kus paigutate mõne toiduaine pakendiga kappi ning kui hakkate seda välja võtma, on kogu kapp ning lisaks põrand seda täis? Minul küll on. Näiteks lahti lõigatud makaronipakk või lahtine hirs- või suhkrupakk, mille maast koristamine pole pärast just kõige lõbusam tegevus. Eks kindlasti panevad paljud targad perenaised oma pakendid kinni pesulöksudega või kummiga. Siin aga veel üks nipp, kuidas saavutada seda, et toiduained ilusti oma pakendis püsiks!

Vaja läheb: plastpudel, vaibanuga.

Tegutse nii: lõika pudeli ülemine osa ära (nagu pildil), pane pakendi lahti lõigatud osa sealt läbi ning keera kork peale. Tegelikult võib ka lõigata veel väiksema osa pudelist ära ning siis keerata pakendi ääred pudeli alla.

Fotod: SIIM SOLMAN

Eesti Töötukassa			www.tootukassa.ee Töötukassa Raplamaa osakond Tallinna mnt 14, 79513 Rapla		
VABAD TÖÖKOHAD			Raplamaal seisuga 2.02. 2016		
TÖÖPAKKUMISE NIMETUS		TÖÖKOHTI	ASUKOHT		
kontaktkeskuse nõustaja		1	Rapla linn		
haldus- ja personalispetsialist		1	Järvakandi vald		
elektrik		1	Rapla linn		
puidupingi operaator		1	Ingliste küla		
komplekteerija		1	Ingliste küla		
klienditeenindaja teenindusjaamas		1	Rapla linn		
turvatöötaja		1	Märjamaa alev		
turvatöötaja		2	Rapla linn		
abitööline		1	Järlepa küla		
kaubavastuvõtja-transporditööline		1	Kohila alev		
klaasplasti vormija-komplekteerija		2	Järlepa küla		
traktorist/mehhanisaator		1	Valtu küla		
projekti-objektijuht		1	Alu alevik		
automaatik		1	Alu alevik		
rahvusvaheliste vedude CE-kat autojuht		1	Rapla linn		
ehitus- ja planeeringuspetsialist		1	Juuru alevik		
turundusspetsialist		1	Juuru alevik		
tootmistööline		4	Keava alevik		
viimistlusliinide operaator-tehnik		1	Varbola küla		
teenindaja		1	Rapla linn		
ööpäevaringne hooldustöötaja		1	Rapla linn		
müüja		1	Järvakandi alev		
veterinaar		1	Pae küla		

Hinnavõrdlus

Üleküpsetatud köögiviljad juustukastmega

Stina Andok

Talvel, mil koduseid aiasaadusi värskest enam kuskilt võtta ei ole, võib juhtuda, et kuigi sageli tervislikud köögiviljad meie õhtusöögilauale enam ei jõua. Külmutatud köögiviljade valik on aga meie toidupoodides küllaltki lai ja nende valmistamine ääretult lihtne. Kui iga päev külmutatud lisandeid toidulauale ei taha, tasub võtta üks päev ning tõsta õhtusöögi kangelaseks just köögiviljad. Ühe maitsva lihavaba ja köögiviljarikka roa jaoks läheb vaja: 1 kg vabas valikus värskeid või külmutatud köögivilju, 5 dl piima, 100 g sulatatud juustu, 1,5 dl riivjuustu, 2 sl võid, 3 sl nisujahu, soola, pipart.

Tee nii: Keeda köögivil-

	Piim, 2,5% Alma, Valio, tetra- pakend, 1 l	Sulatatud juust, Merevaik, 200 g	Riivjuust, Eesti Juust, 200 g	Külmutatud köögiviljad praadimiseks, Maahärä, 400 g
Selver	0,79	1,39	1,09	1,29
Meie Toidukaubad	0,79	1,10	0,89*/1,39	1,49
Konsum	0,67	1,30	1,20	0,89*/1,25
Maxima	-	0,95*/1,19	-	-
Säästumarket	0,67	1,19	1,39	1,25

*Soodushind/tavahind
Hinnad on seisuga 2.02.16

jad väheses vees pehmeks. Kui kasutate külmutatud köögivilju, ei ole neid enne kuuma vette asetamist vaja sulatada. Sulatada on vaja aga või, millele lisa nisujahu ning kuumuta neid seejärel

veel koos mõni minut. Lisa juurde piim ja sulatatud juust ning keeda tasasel tulel pidevalt segades, kuni kaste on paksenenud. Vala kaste kohe küpsetusnõusse laotatud köögiviljadele. Peale puista

riivjuustu. Küpseta 200-kraadises ahjus 10-15 minutit. Retsept: www.toidutare.ee
Rapla Talupoest leiab 4% mahedat talupiima hinnaga 1,30 eurot liiter.

Eksperiment – milline on maakonna parim burger?

Mariliis Vest

Eksperimenteerimine ei ole meile enam võõras – küll oleme maitsnud pitsasid ning lürpinud kohvi. Kuna maakonnas on hamburgerimõnude nautimiseks mitu kohta, käisime meiegi neist osa läbi, et välja selgitada, kust saab (Raplamaa Sõnumite arvates) maakonna parimat burksi!

Külaskäigud viisid kuude asutusse, kust võimalik hamburgerit soetada. Alustasime Urge Statoilist, sealt liikusime Rappeli keskuse Hesburgerisse, Karmani Piccolo Pizzasse, Konsumi Farmburgerisse, edasi Nore keskuse kohvikusse ning viimasena hüppasime läbi Hepa tanklast. Igalpool küsisime müüjatelt firma populaarsemat, ostetumat nii-öelda hitt-toodet. Statoilist saime muna-peekoniburgeri, Hesburgerist megaburgeri, Farmburgerist grillburgeri ning Nore keskusest, Hepast ja Karmanist soovitati meile vanakooli head burgerit rohke kastme ja kapsaga.

Kõik burgerid transportisime toimetusse, kus viieliikme-

line meeskond neid hindama asus. Hinnanguid anti kolme erineva aspekti põhjal: jälgiti burgeri välimust, selle maitset ning hinna ja kvaliteedi suhet. Punkte jaotati nagu koolipingis – ühest viieni, kus viis kõige parem ning üks kõige halvem.

Siinkohal tuleb kindlasti rõhutada, et tegemist on puhtalt subjektiivsete hinnangutega ning inimeste isiklike maitseelistustega. See tähendab, et toimetuse otsused ja valikud ei ole kindlasti kivisse raiutud tõed. Samuti, kuna otsustasime küsida menüüst kõige populaarsemat burgerit, leiab igauks kõikidest nendest kohtadest kindlasti hamba alla midagi enda maitsele!

Burgerite välimus

Eks välimus ole ka burgeri puhul oluline aspekt, sest esmamulje jääb alati sellest, kuidas see välja näeb. Hindamise puhul jälgiti näiteks, kui isuäratav burger üldiselt on, kui palju on kapsast ja kastet ning milline näeb välja sisu ümbritsev sai. Kõige suurema skoori, 25 punkti (mis tähendab, et kõik hindajad andsid maksimumpunktid), sai Hesburgeri megaburger, millel märgiti ära ilus saiakukkel valgete seemnetega. Samuti toodi välja selle ühtlane ja mitte laialivalguv sisu, mis nägi välja ilusalt värviline.

Teise koha oma välisilmelt sai Statoili muna-peekoniburger, mis jäi alla vaid ühe

Burgerid ootavad degusteerimist.

Foto: SIIM SOLMAN

punktiga ning mis oli pealevaadates tõesti väga ahvatlev ja isuäratav. Kommentaarides lisati, et rohke roheline (värske salat) ja head lisandid muutsid selle ahvatlevaks. Kolmandat-neljandat kohta jäid jagama Karmani klassikaline vanakooli burger ning Farmburgeri grillburger (21 punkti), viienda koha saavutas Hepa burger (20 p) ning kuuenda Nore keskuses oleva kohviku burger (18 p).

Kuigi burgerite väljanägemine kas ahvatleb või mitte, on siiski maitse see, mis mää-

rab, kas sedasama burgerit veel ostetakse või mitte. Nagu öeldud, on maitseid väga erinevad ning nii saidki kõik eelmainitud burgerid viielt hindajalt erinevaid punkte ka maitse osas.

Hindamisel jälgiti kastme, vahel oleva kotleti ning lisandite mekki. Ka maitsest sai kõige suurema punktiarvu Hesburgeri megaburger (24 punkti), mille puhul toodi välja eriti hea maitsega kaste ning hõrk kotlet. Teise koha saavutas Statoili muna-peekoniburger 23 punktiga, mille

puhul meeldis hindajatele väga peekoni maitse. Poodiumil kolmandana seisab Hepa burger 21 punktiga, mis ergutas maitsemeeli samuti väga hea kotleti ja kastmega. Neljas ja viies koht läksid taas jagamisele Karmani ja Farmburgeri vahel, kes mõlemad said 17 punkti. Karmani burger oli hindajate arvates vana hea kapsa, hapukoore-ketsupikastmega, mida mõlemat oli rikalikult. Farmburgeri puhul märgiti ära küll hea maitse, kuid žürii arvates oli ketsupimaitse natuke liialt tugev.

Kuuendaks jäi Nore keskuse kohviku burger (14 punkti), mille puhul märgiti, et kapsas jäi veidike kõvaks.

Hinna ja kvaliteedi suhe

Tavapärasele tarbijale on ilmselt kõige olulisem, milline on ostetud toote hinna ja kvaliteedi suhe. Tahetakse saada võimalikult head kraami võimalikult hea hinnaga. Jälgisime hamburgereid meiegi sellest aspektist ning kõige suurema skoori sai selle eest Hepa burger, mis sai 23 punkti oma väga mõistliku hinna ja hea maitse eest. Teiseks tuli Karmani burger 22 punktiga, mis samuti väga hea hinnaga, kuid maitsest jääb Hepa burgerile pisut alla. Kolmanda koha saavutas Statoili burger (21 punkti), mille hind oli saadud komponentidega tasakaalus. Neljandaks jäi Farmburgeri grillburger (20 punkti), viiendaks Hesburgeri megaburger (19 punkti), mis hindajate arvates oli pisut kallivõitu. Kuuendaks jäi Nore keskuse kohviku burger (16 punkti).

Sellised olidki tulemused toimetuse silmade ja maitsemeele arvates. Aga nagu öeldud, tegemist on täiesti subjektiivsete hinnangutega ning kuna kõikidest kohtadest võtsime maitsemiseks vaid ühe burgeri ja kõikjal on pakutava nimekirjad tegelikult pikad, leiab kindlasti igauks sealt omale midagi meelepärast. Seega, nautigem maakonna erinevaid hamburgereid!

Panda restoran on avatud

Katri Reinsalu

Eelmisel reedel võisid rõõmustada maakonna ja peaasjalikult Rapla Aasia toidu sõbrad, kes juba detsembrist pingsalt oodanud, millal avab Rappeli keskuses ukseid Panda restoran. Jaanuari viimasel nädalavahetusel saidki huvilised mekkida Tai, Hiina ja India roogi.

Pikalt tühjana seisnud Peetri Pizza ruumides on uued omanikud tegutsenud juba mõnda aega. Eelmise kuu alguses ilmusid aknaklaasidele uue restorani logod, aga kannatlikult tuli oodata veterinaarameti heakskiitu ettevõtmisele.

Selle aja jooksul jõudsid kannatamatud toidunautlejad lausa Facebooki grupi moodustada, et Panda ikka õige pea avatud saaks.

Omanikud Mohammad Wasim Tariq ja Mohammad Akbar hellitasid tegelikult juba detsembris lootust restoran

käima lükata. Jaanuarikuu viimastel päevadel see aga lõpuks ka õnnestus. Esimene täistööpäev tehti reedel. Asja ametlikuks ajama ei hakatud ja pidulikud kõned jäid pidamata. Võre tõsteti üles kell 11 ning meeskond jäi ootusärevalt esimesi kliente ootama. Kõik oli selleks valmis. Köögipool oli juba kolm päeva varem tööd teinud. Särasi silmsed teenindajad ootasid leti taga esimesi tellimusi. Meeskond ise kahtlustas, et suuremat liikumist on näha alles lõuna ajal.

Restorani ukse juurde pai-

Panda restoranis saab toitu nautida kohapeal või ka kaasa osta.

Foto: SIIM SOLMAN

gutatud tahvile said üles märgitud päevapakkumised, mis möödujate pilke köitsid.

Õnneks ei läinud kaua, kui esimesed julged sisse astusid ning menüü järele haarasid.

Restorani menüü on tõesti pikk. Selles on üle saja erineva toidu, mille vahel valik teha.

Esindatud on supid, salatid ja liharoad. Valida saab kana-, lamba-, pardi- ja loomaliha vahel. Valikus on ka mereannid. Toitu saab nautida kohapeal või kaasa osta. Köögis kokkab Pakistani juurtega omanik Mohammad Akbar ise.

Reedel kostis külastajate suust ikka pigem kiidusõnu. Portsjonid on suured ja garanteerivad korraliku kõhutäie. Kes kohapeal kõike ei jõua korraga ära süüa, saavad toidu kaasa võtta ja hiljem jätkata.

Üks külastaja kiitis teenindust. Kõik oli väga viisakas ning omanik võttis tänusõnad ka personaalselt vastu ning jättis külastajate lahkudes nendega viisakalt hüvasti.

Toitude maitse on lubatult aasiapärase ning meeldiv. Aasia köögi sõbrad rõõmustavad, et toit maitseb autentselt. Nii mõneltki poolt on kuulda heameelt, et selline vaheldus Rapla toidumaastikule jõudis, ja lubatakse kindlasti peagi tagasi minna.

Koolisport

Kaspar Grauen ja Emely Randma võitsid mõlemad alad

Laine Rokk

Koolinoorte TV 10 OS II etapp toimus 20. jaanuaril Kohilas. Osales 54 koolinoort kaheksast koolist.

TV 10 OS sari toimub kahele vanuseklassile, kokku on neli etappi ja mitmevõistlus. Igal osavõtjal on võimalus osaleda kahel alal. Võistkondlikku arvestusse lähevad igalt etapilt iga ala parema võistleja punktid. Kaks alavõitu saavutasid Kaspar Grauen ja Emely Randma.

Vanem grupp (2002-2003)

Brit Maripuu, Kohila G, 60 m tj 10,8

Marite Suurmäe, Kohila G,

kaugus 4.51

Kaspar Grauen, Kehtna PK, 60 m tj 10,5, teivas 2.10

Noorem grupp (2004 ja hiljem sündinud)

Emely Randma, Kohila G, 60 m tj 11,3, kõrgus 1.25

Marek Kalda, Kohila G, 60 m tj 10,7

Rasmus Piisang, Kohila G, kõrgus 1.30

Võistkondlikus punktisarvestuses juhib pärast kahte etappi gümnaasiumidest Rapla ÜG 7396 punktiga ja põhikoolidest Kehtna PK 6523 punktiga.

TV 10 OS II etapi vabariiklik finaali oli 30. jaanuaril Lasnamäe kergejõustikuhallis.

Korvpallivõistlustel osales neliteist võistkonda

Laine Rokk

Maakonna koolinoorte 6.-9. klasside korvpallivõistlus toimus kahel päeval Sadolini spordihoones. Osales 14 võistkonda 12 koolist, kokku 93 koolinoort. Eraldi arvestust peeti põhikoolide ja gümnaasiumide võistkondadele.

Põhikoolid
Noormehed

1. Juuru E. Vilde kool (Juss Parek, Kenert Teder, Mihkel Voronkov, Kevin Teder, Romet Raismaa, Janre Jõgi, Kennet Vaarma, õp Jüri Pritšin)

2. Vana-Vigala PK (Jaan Adrat, Roland Tamm, Raido Rehepapp, Eger Vitsmaa, Hannes Välis, Mart Sula, Hendry Niinemets, Kristjan Nõmmik, õp Jüri Nisumaa)

3. Valtu PK (Georg Metsalik, Karl-Thomas Zink, Ahto Liivamäe, Argo Nurk, Karel Kreuz, Jaanus Tamsalu, õp Andres Saks)

Põhikoolide tütarlaste võistkondadele võistlust ei korraldatud, sest osaleda

soovis ainult Kehtna PK.

Gümnaasiumid
Tütarlapsed

1. Rapla ÜG (Erle Jaanus, Merlin Ogga, Kristin Õispuu, Angeelika Rüütalu, Anna Maria Tamberg, tr Tiiu Kosk)

2. Rapla VG (Kristin Runnel, Katarina Tamm, Kristel Nipernadi, Gerte Visnu, Kätlin Einberg, Triine Roosalu, tr Tiiu Kosk)

Noormehed

1. Rapla ÜG (William Stein, Karl-Reimond Kõrs, Raiko Kurisoo, Carl Hiiesalu, Jaan Pavljuk, Drevor Andris Rudnevs, Markus Ruubel, õpetaja Tiiu Kosk)

2. Märjamaa G (Kaur Kollin, Raul Krausberg, Marcus Reinhold Salumäe, Elvis Toomistu, Andres Petjärv, Joonas Riismaa, Johannes Kirsipuu, Kairo Raidmets, õp Kalle Kollin)

3. Kohila G (Kevin Karhu, Robi Vanem, Janno Kalmet, Georg Markus Tammverk, Markus Ladoga, tr Jüri Pritšin)

Poolfinaalis võistlevad Kohila gümnaasiumi ja Valtu põhikooli õpilased

Laine Rokk

Maakonna koolinoorte võistlusel „Tähelepanu, start” osalesid kuue kooli võistkonnad, kokku 120 õpilast. Võistlus koosneb erinevatest teatevõistlustest. Teatevõistlus näidatakse ette kohapeal. Võistluse teeb keeruliseks see, et osalevad eri vanuses 2.-5. klasside õpilased, igast klassist on võistkonnas 2 tüdrukut ja 2 poissi. Maakonna paremusjär-

jestus:

Suured koolid (2.-5. kl õpilaste arv rohkem kui 96)

1. Kohila G
2. Rapla VG
3. Märjamaa G

Väikesed koolid (2.-5. kl õpilaste arv kuni 96)

1. Valtu PK
2. Kehtna PK
Edasipääsu vabariigi poolfinaali tagasid Kohila G ja Valtu PK. Poolfinaalid toimuvad Paides.

Kohila oli kodusaalis üle Zeltaleja naiskonnast

volley.ee

Kohila võrkpalli-klubi ukrainlannast leegionär Kateryna Dudnikova tegi naiste Balti liigas suurepärase esituse, viies 3:2 võidumängus enda tippmargi 32 punktini.

Eelmises voorus Kaunase esindusele üllatuslikult kaotanud Kohila võrkpalliklubi jäi laupäeval, 30. jaanuaril Läti hetke edukaima võistkonna Zeltaleja vastu kodusaalis geimidega 0:2 kaotusseisu, kuid suutis seejärel mängu pöörde tuua ja 3:2 (-20, -23, 16, 14, 9) võidu saavutada.

Hooaja parima esituse teinud Kateryna Dudnikova kogus suurepärase rünnakuefektiivsuse (51-st 29,57%) juures koguni 32 (+23) punkti. Nurgaründaja oli edukas ka pallingu vastuvõtul, näidates 73%-list täpsust. Maarja Kerner aitas omasid 16, Laura Parts 14 ja Eliisa Peit 13

punktiga.

Kohila naised olid paremad nii rünnakul (46%-30%), pallingu vastuvõtul (71%-54%) kui ka serviässade arvestuses (10-6). Blokis kogusid võitjad 14 ja lätlannad 9 punkti.

Kuueteistkümne vooruga viisteist mängu võitnud ja 42 punkti kogunud TTÜ/Tradehouse püsib turniiritabeli tipus. Kohila võrkpalliklubi jääb teisenä maha kahe punk-

tiga ja edestab kolmandal kohal olevat Zeltalejat juba seitsme punktiga. Veerandfinaali kursil püsival Tallinna Ülikoolil on seitsmendana koos 20 ja Famila/Võru võrkpalliklubil üheksandana 16 punkti. Kaheksandast kohast lahutab võrulannasid vaid kaks silma. Tartu Ülikool/Eeden paikneb 9 punktiga kaheteistkümnendal kohal.

Naiste Balti liiga tabeliseis

	M	P	V	K	V%
1. TTÜ/Tradehouse	16	42	15	1	94%
2. Kohila VC	16	40	14	2	88%
3. Zeltaleja / MSG	16	33	11	5	69%
4. Jelgava/LU	16	32	11	5	69%
5. Kaunas	16	29	10	6	63%
6. SK Babite	16	27	9	7	56%
7. Tallinn University	16	20	6	10	38%
8. Achema – KKSC	16	18	5	11	31%
9. Famila/Võru VC	16	16	6	10	38%
10. RSU/MVS	16	11	4	12	25%
11. VK "miLATss"	16	11	2	14	13%
12. TÜ/Eeden	16	9	3	13	19%

Koolisport

Koolid selgitasid parimaid saali jalgpallis

Põhikoolide turniiril madistasid Alu lasteaed-alkkool rohelises ja Kehtna põhikool sinises vormis.

Foto: SIIM SOLMAN

Laine Rokk

Maakonna koolinoorte 4.-5. klasside saali jalgpallivõistlus toimus Sadolini spordihoones. Osales 75 koolinoort kümnest koolist.

Eraldi arvestust peeti gümnaasiumidele ja põhikoolidele/alkkoolidele.

Gümnaasiumid võistlesid 29. jaanuaril, põhikoolid ja alkoolid päev varem.

Gümnaasiumid

1. Kohila G (Martin Vetikal, Markus Poomann, Rasmus Sullakatko, Ruben Kuus, Kristo Kaal, Karl Karp, Andrus Kapsi, Robert Oolma, Hugo Miljand, tr Taavi Aus)

Märjamaal algab kursus algajatele ujujatele

Siim Jõgis

Järgmise nädala kolmapäeval, 10. veebruaril lõpeb Märjamaa ujulas üks ning saab alguse järgmine ujumiskursus, mis on mõeldud algajatele.

Kursuste läbiviija Marge Nummert ütles, et lõppeval kursusel oli kaheksa osalejat, kõik naisterahvad, ning uue vastu on seni huvi tundnud viis inimest. Nummert sõnul võivad kursusest osa võtta nii need, kes ei oska üldse ujuda, kui ka need, kellel mõningad algteadmised juba olemas. Ta tõi näite, et lõppeval kursusel osales kaks naist, kes kartsid alguses vees olla. Hirmust said nad üle selle kaudu, et õppisid ujuma ja tegid harjutusi, olles ise ujumislaua peal. Kursuse lõpuks jõudsid nad nii kaugele, et julgesid juba pead vee all hoida.

Kogu kursus kestab 15 tundi. Esimene tund on Märjamaa ujulas 10. veebruari õhtul ning kursus kestab viisteist nädalat. Nummert rääkis, et see, kui palju võtab inimene kursuse jooksul omaks või õpib, on individuaalne. Kui mõningad põhitõed on juba enne olemas, võib inimese suve alguseks osata ujuda neljas stiilis – liblikat, selili, konna ja krooli. Oluline on ka kursuse ajastus, sest see saab läbi maikuus, enne kui inimesed väliveekogudesse ujuma lähevad.

Kohila/Eesti Telekom/Webware alustas vahegrupi mängu

Siim Jõgis

Paar hooaega tagasi valitses Kohila/Eesti Telekom/Webware meeskond Eesti korvpalli esiliigat täielikult. Kokku võideti kolm tiitlit, millest viimane tuli 2014. aasta kevadel. Eelmine hooaeg aga nii roosiline ei olnud ning play-off'is langeti välja veerandfinaalis Tartu Kalev/Estiko vastu.

Käesoleval hooajal on lahti läinud vahegrupi mängud. Kohila meeskond kuulub tänu põhiturniiri alagrupis saadud neljandale kohale vahegrupis tugevamasse seltskonda.

Jaanuaris pidas Kohila / Eesti Telekom / Webware uue nimega Saku I liigas neli kohtumist ning võitis nendest kolm. Aasta esimese kuu jooksul jäid Kohila meeskonnale alla Tartu Kalev/Estiko, Balteco ja BC Hundid/ASSA Abloy. Ainus kaotus tuli vastu võtta viimases kohtumises reedel, 29. jaanuaril. Koduväljakul toimunud kohtumises tuli 57:69 alla vanduda Tamsalu Los Toros/C-Tower

meeskonnale.

Võistkonna peatreener Jüri Pritšin rääkis, et alagrupist pääseti tugevamasse vahegruppi üsna napilt. Selle tagas 10. detsembril saadud 62:50 võit Rápina Kotkaste üle. Rápina oligi Kohila otse- ne konkurent tugevamasse vahegruppi pääsemisel ning kaotuse tõttu pidi Rápina jätkama nõrgemas seltskonnas. "Sellega kindlustasime koha ka kevadises play-off'is," ütles Pritšin.

Kuigi vahegruppi alustati kolme võiduga, rikkus ilusa seeria ära kaotus Tamsalu vastu. See tähendab, et Kohila asub kaheksa meeskonna konkurentsis seitsmendal kohal. Kuna alagrupiturniiril peetud mängude tulemused võeti vahegruppi kaasa, on Kohilal praegu kirjas kümnest mängust neli võitu ja kuus kaotust.

Tase on ühtlustunud

Eelmise aasta ning alagrupiturniiri viimase mängu pidas Kohila Paide Wiking Window vastu ning kaotas 63:72. Paide on sel aastal tugev, sest seal mängivad mitmed meistriliiga kogemusega mehed. Nimekirjas on näiteks Rait Keerles, Raido Ringmets, Saamuel Rõigas ja Kaarel Traumann, kes on kõik oma karjääri jooksul esindanud ka Rapla esindusmeeskonda. Samuti mängib Paides Kohila kooli

Kohila/Eesti Telekom/Webware võistkonna peatreener Jüri Pritšin. Foto: SIIM SOLMAN

lõpetanud Siim Kams.

Kohila / Eesti Telekom / Webware ei ole eelmisel ja

praegusel hooajal suutnud näidata sellist mängu kui paar hooaega tagasi ning

Pritšini sõnul on põhjuseks koosseisu muutused. Pärast viimast esiliiga võitu 2014. aastal lahkusid meeskonnast põhimehed Heiko Niidas, Margus Klementsov ja Heigo Erm. See on mängupildile selge jälje jätnud. Teine probleem, mis eriti teravalt torkas silma eelmisel hooajal, oli see, et kõik mängijad ei saanud regulaarselt treeningutel ega kohtumistel osaleda.

"Treeningprotsess ei toimunud nii nagu vaja. See oli põhiprobleem just eelmisel aastal," ütles Pritšin. Esiliiga tase on peatreeneri sõnul viimastel aastatel selgelt tõusnud ning läbilõõmiseks on vaja tõsiselt treenida. Samuti on meeskondade tase ühtlustunud. Pritšini sõnul ei ole enam ühtegi sellist meeskonda, kelle vastu saab minna täie kindlusega, et võit tuleb koju.

Muutunud on imidž

Koos taseme tõusuga on muutunud ka esiliiga imidž. Eelmise aasta 20. detsembril tuli esiliiga ja teise liiga nimesponsoriks Saku. Need liigad kannavad nüüd nimesid Saku I ja Saku II liiga. Varem pole kummagi neist nimesponsorit olnud. Uue logo ja imidžiga kaasneb ka korvpalliliidu lubadus esi- ja teist liigat lähiaastatel rohkem väärtustada, ümber kujundada ja selle taset tõsta.

Kohila meeskond teeb nä-

dala sees trenni esmaspäeviti, teisipäeviti ja neljapäeviti ning liigamängud toimuvad tavaliselt reede õhtul. Lisaks osaletakse Tallinna kossuliiga A-divisjonis, kus mängitakse esmaspäeval. Kui toimub mäng, siis samal päeval eraldi treeningut loomulikult ei ole. Trennides osalemine on Pritšini sõnul sel hooajal tunduvalt parem kui mullu. Koostöö on selle võrra ka platsil parem. Põhiraskust kannavad meeskonnas praegu Siim Raudla, Erik Luts, Kristjan Evart, Martin Limberg, Ardi Oja, Sander Kuusk ja Freddy Talts. Tugeva panuse annavad ka Kevin Liivamägi ja Kenno Kokk.

Pritšin ütles, et praegu on meeskonna juures põhiline eesmärk parandada mängupilti. "Võite on meil küll tulnud, aga mängupilt ei ole päris see," sõnas ta. Pritšinil on mängijatega kokkulepe, et oma füüsilise eest vastutab iga mängija ise ning seega keskendutakse treeningutel rohkem tehnikale ja taktikalisele poolele. Hooaja eesmärk on Pritšini sõnul pääs nelja tugevama hulka. "Esialgu võtaks ühe mängu korraga, aga muidugi peavad eesmärgid olema. Muidu pole mõtet seda asja teha," ütles Pritšin. Kohila järgmine mäng on reedel, 5. veebruaril, kui kodusaalis võetakse vastu Tartu Kalev/Estiko.

Valga üle tuli tulises lahingus võit!

Rapla korvpallikool

Laupäeval, 30. jaanuaril pidas Avis Rapla Alexela KML kohtumise BC Valga/Valka meeskonna vastu. Tabeliseisust lähtudes oli tegemist kolmanda ja kaheksanda meeskonna vastasseisuga, kuid kohtumine oli igati tasavägine ja tuline, selles pole kahtlust.

Kohtumise alguses oli Rapla leeris näha võistkondlikku mängu. Rünnakud lõpetati heade söötudega välja mängitud kohtadelt. Avis Rapla saigi avaveerandil väikese edu

26:19. Teisel neljandikul oli omakorda pisut edukam külalismeeskond ning poolajaks oli seis 45:43.

Kuigi Avis Rapla oli teisel poolajal enamasti eduseisus, ei olnud mängu saatuses veel kindlat midagi. Valga mängumehed hoidsid pidevalt kohtumises pinget. Lihtne ei olnud ka kohtunikel. Kasutusele tuli võtta nii diskvalifitseerivate kui ka tehniliste vigade määramine.

Eriliseks saab mängu kindlasti lugeda seetõttu, et kaks tiimi tabasid kokku 33 kaugviset (16 vs 17). Korvisöötude

jagamisel oldi samuti helled 22 vs 16. Pinevas lõpuheitluses, kus mõlemad tiimid olid kaotanud ühe olulise tugi- tala eesliinist, oli Avis Rapla kodupubliku rõõmuks pisut kindlam. Korviderohkest ja pingelisest mängust saadi kirja 99:93 võidupunktid.

Avis Rapla poolelt oli sel korral üleplatsimeheks Devin Brooks 27 punkti ja 9 korvisööduga. Sven Kaldre lisas 19 silma ja 6 söötu. William Artino toetas 17 punktiga, Indrek Kajupangalt 12, Martin Paasojalt 11 ja Kristjan Voolaiult 10 silma.

Alexela meistriliiga tabeliseis enne kolme teisipäeva õhtul toimunud mängu

	MA	VÕ	KA	PNK	+ -	V %
1. BC Kalev/Cramo	22	22	0	44	546	100
2. TÜ/Rock	22	18	4	40	324	81,8
3. Avis Rapla	17	10	7	27	0	58,8
4. TLÜ/Kalev	17	9	8	26	-28	52,9
5. Rakvere Tarvas	16	7	9	23	25	43,8
6. Pärnu Sadam	17	6	11	23	-100	35,3
7. TTÜ KK	19	6	13	25	-136	31,6
8. BC Valga-Valka/Maks&Moorits	20	6	14	26	-143	30
9. Audentese SG/Noortekoondis	18	0	18	18	-488	0

RAPLAMA VÖRKPAALLIPIDU KOHILAS

RAPLAMA MEISTRIVÖISTLUSTE 1. ETAPP
6. VEEBRUARIL KELL 10.00

NAISED: PRILLIMÄE, MÄRJAMAA SK, KOHILA VK I, KOHILA VK II, KAIU SK, KÄRU SK, KEHTNA

MEHED: MÄRJAMAA SK, EESTI KLAAS, ATO SK, KOHILA VK, JUURU, KAEREPERE, KAIU SK

BALTI NAISTE VÖRKPAALLILIIGA

RAPLAMA ESINDUSNAISKOND KOHTUB LÄTI KLUBIDEGA

6. VEERUARIL KELL 16.00 KOHILA VK- JELGAVA /LU
7. VEEBRUARIL KELL 12.00 KOHILA VK- VK "miLATss"

PÄEVA JOOKSUL MITMESUGUSED VÖISTLUSED LASTELE JA TÄISKASVANUTELE, AUHINNAD MAGASAD JA ILUSAD AVATUD KOHVIK JA ÖNNELOOS!

Hea Metsaomanik!

Ostame Sinult raieõiguse.

Lisaks paku meile **lepikuid** ja **metsakinnistuid**.

info.merling@gmail.com

56 2222 54

Metsakinnistute ja raide ost

(sobivad ka osaliselt raiutud ja hüpoteegiga koormatud metsakinnistud). Aitame metsakavade koostamisel ja paberite vormistamisel.

Tel 525 9788, harry@grundar.ee
faks 443 0376, Tehnika 15, Paikuse

AM TIMBER

ostab KASVAVAT METSA ja VÖSA (ka väheväärtuslikku), METSAMATERJALI.

Tel 507 9940
amtimber001@hotmail.com

Tartumaa Põllumeeste Liit korraldab 11. veebruaril
algusega kl 10 Rapla Kultuurikeskuses Tallinna mnt 17a

TASUTA INFOPÄEVA

„Loomade heaolu ja tervishoid“.

Info ja registreerimine: www.pikk.ee, sündmuste kalender,
samas ka registreerimisvorm, mille palume täita.

Registreerida saab ka ttl@kodu.ee ja 736 6955.

Infopäeval osalemist arvestatakse loomade heaolu toe-
tuse koolitustena ja osalejad kantakse PRIA registrisse.

Maaelu Arengu Euroopa
Põllumajandusfond.
Euroopa investeringud
maapirkondadesse

TAGASI MOODI

MOESHOW RAPLA ÜHISGÜMNAASIUMIS

5. VEEBRUAR 18.00

AVASHOW KAABU (UKU KÜBAR)

PEAESINE JA DANIEL LEVI

TOETAME EESTI VÄHIHAIGETE LASTE VANEMATE LIITU

PILET EELMÜÜGIS 4€, KOHAPEAL 5€

Kuga mööblikauplustes müügil
SUUR VALIK köögi-, elutoa-,
lastetoa- ja magamistoamööblit.

VALIK TÄIENE PIDEVALT!

Tule ja tutvu! Hinnad soodsad
Suurema ostu puhul tingimisvõimalus.
JÄRELMAKS PROTSENDIVABA!

MEIE KAUPLUSED:

RAPLAS Piiri 5A,
E-R 9.30-18, L 9-15
Telefon 489 4453

PÕLVAS Jaama 69 D
telefon 799 1489

VALGAS Vabaduse 2
telefon 767 0173

JÕGEVAMAAL Pauastveres
telefon 77 1310

TÜRIL Tehnika 8
E-R 9.30-18, L 9-15
telefon 384 8576

VILJANDIS Riia mnt 52
telefon 433 6029

ABJA-PALUOJAS Tiigi 1, telefon 436 0158

KUGA mööblid
kogemus mugavusest

RS PaintBook OÜ

- sõidukite kere- ja värvitööd
- sõidukite klaasi vahetus
- koostöö kogemus kindlustustega
- koostöö haaveldus ja pulbervärvimise teenustele
- sõidukite tulede poleerimine ja lakkimine

AVATUD: E-R 8-17

ASUKOHT:

Kaarhalli, Inglise küla, Raplamaa

KÜSI INFOT:

e-mail: rspaintbook@gmail.com
mobiliil: +372 523 2737

Kallis mamma EEVI!

Aastad on selline rikkus,
mida osta ega müüa ei saa.
Neid tuleb igaühel ükshaaval elada,
kõik rõõmud ja mured raashaaval koguda
ja kogutud kullaterad jälle edasi jagada!

ÕNNITLEME!

Kolm järeltulevat põlvkonda

Rapla autokool

Rapla Autokool OÜ
järgmine B-kat
MOOTORSÕIDUKIJI
kursus algab 15.02 kell 17.
Lõppastmekoolitus
algab 27.02.
B-kat e-õppes alustab
esmaspäeviti kell 16.

Info ja registreerimine
tel 511 4490
e-post: info@raplaautokool.ee
www.raplaautokool.ee

MITMESUGUST

Laotõstukijuhi 10-päevane prak-
tiline baaskoolitus
21.03-01.04.2016 Tallinnas
(tööleasumise võimalus).
Vaata www.ametikoolitus.ee
Info tel 5886 7665

Sinu tehtud huvitav
FOTOTABAMUS
ootab lehes
avaldamist!
Saada pilt
foto@sonumid.ee

RAPLAMAA Sõnumid

Sõpruse ERI

TELLI SÕBRALE
RaplaMaa Sõnumid
VÄHEMALT
KOLMEKS KUUKS,
Saad ise
ÜHE KUU TASUTA!

Tellida saab:
• Tel 489 2130, e-post: kuulutused@sonumid.ee,
• www.sonumid.ee
• kõigist postkontoritest
• Raplamaa Sõnumite toimetusest: Viljandi mnt 6, Rapla (teisel korrusel)

Saarioinen Eesti OÜ pakub tööd KOKALE

Töö kirjeldus:

toidu valmistamine ettevõtte personalisööklas,
söökla kassas teenindamine.

Eeldame kandidaadilt:

toiduvalmistamise oskust suurtöökögis,
sõbralikkust ja heatahtlikkust teenindust.
Töö eeldab tervisetõendit.

Ettevõtte pakub:

stabiilset töökohta tublile ja töökale inimesele.

Lisainfo:

ettevõtte töötab ka pühapäeviti, peab olema
valmisolek jahedates tingimustes töötamiseks.

Palume saata CV 15. veebruariks aadressile
info@saarioinen.ee.

MÜÜAKSE

Kanarbiku talu müüb korralikke
38 cm ja 50 cm lepa küttepuid.
Tel 5373 7294

Telli varem küttepuid, saad
soodsamalt! Küsi pakkumist lõhu-
tud küttepuidudele! Hakkemeister.
Tel 5192 2723

kuivad kvaliteetsed 50 cm sega-
puud. Kuivad 30 cm kasepuud.
Tel 5196 3947

ehituslikku saematerjali, serva-
mata lauda, lepalauda, terrassi-
voodri- ja põrandalauda. Erine-
vad profiilid, pikkused ja laiused.
Vedu üle Eesti tasuta.
Tel 528 2268

kuivi küttepuid lahtiselt ja võrgus.
Tel 503 6941

Küttepuid: toores lehtpuu al
28 €, metsakuiv okaspuu al 35
€, tarne al 10 ruumi transport
hinna. Tel 502 4895

soodsalt lõhutud küttepuid.
Küsi hinda! Tel. 600 5323
Holmes&Meyers

Rapla küttekontoris lõhutud,
saetud kuivad ja toored lepa küt-
tepuud 25-60 cm, ka võrkkotis.
Pakume ka puidubriketti. Hinnad
soodsad, tarne kiire! Vedu.
Tel 516 6305

kuivi pakitud kütteklotse ja kami-
napuid, pelleteid ning puidu- ja
turbabriketti alusel. Vedu tasuta.
Tel 433 3130, 523 8503

Rapla Kütteäris puidu- ja tur-
babriketti, pelleteid, kaminapuid
kotis. Vedu tasuta. Tel 5563 6856

saunaahjusid, kaminaid, pliite.
Soodsalt. Tel 505 4355

suitsuvorsti ja maasinki väike-
hulgi, kohaletoomisega. Info tel
5196 2628 või 5351 7414

soodsa hinnaga talusealiha.
Vajadusel tükeldame. Info tel
505 9151, 5354 3002

kvaliteetsed postkastid korter-
majadele. Rohkem infot tel 5800
4800 või www.postkastid24.ee

SOOVIN ÜÜRIDA

Raplas või selle lähikümbruses
3-toalise korteri. Tel 5199 9577

TÖÖPAKKUMISED

Juuru Vallavalitsus kuulutab välja konkursi **EHITUS- JA PLANEERINGUSPETSIALISTI** ametikoha täitmiseks. Kandeerimise tähtaeg 10.02.2016. Täpsemalt loe www.juuru.ee või küsi informatsiooni tel 484 1001

Sipa Masinaühistu pakub tööd **TEGEVJUHILE**, soovituslikult põllumajandusliku haridusega ja **TRAKTORISTILE**. Info tel 5688 7665 ja 521 0928

OSTETAKSE

või üüratakse garaažiruum Raplas. Pakkumised tel 525 8345

Raplasse 2-3-toaline korter, pindalaga üle 50 m². Seisukord pole oluline, kõik pakkumised vaatan üle. Tel 5563 5235 Simo

Vanametalli kokkuost Raplas Järna 2. E-R 9-17, L 10-14. Tel 5818 8986 www.rauaspets.ee

Vanametalli kokkuost Agrovaru territooriumil E-R 9-17, L 9-14. Tel 505 8637, www.feralmet.ee

metsakinnistuid ja kasvavat metsa. Tel 502 4895; info@pajakapuit.ee

OÜ ETEST PR ostab põllu- ja metsamaad. Tel 504 5215, 514 5215, info@est-land.ee

PROMETS OÜ ostab metsamaad ja kasvava metsa raieõigust. Tel 5591 9930, info@promets.ee,

kasvava lepa raieõigust. Kanarbi-ku talu. Tel 5373 7294

ANNAN ÜÜRILE

3-toalise korteri Alus enampakkumise teel tähtajaga 01.03.2016 - 28.02.2019. Üüri suurus vähemalt 100 € kuus (käibemaksu ei lisandu), lisanduvad elektrienergia jm kommunaalkulud. Kortoriga on võimalik tutvuda eelnevalt enampakkumise korraldaja esindajaga kokku leppides: tel 5346 9835, e-post: eduard.meresmae@kaiitseliit.ee. Kirjalik pakkumine tuleb esitada hiljemalt 16.02.2016 kell 9.55. Pakkumiste avamine 16.02.2016 kell 10

Lelles 3-toalise korteri. Omani-kult. Soojuspump. Tel 5624 4605

TEENUS

OÜ KÜLMALINE

Soojuspumpade remont, müük ja paigaldus, kodumasinade ja sõiduki kliimaseadmete remont. Tel 5330 1720 www.kulmaline.ee

Kui soovid Siva bussiteenust, helista tel 5330 7447, sivaauto2007@gmail.com

KAARDID ENNUSTAVAD 24 H. Tel 900 1727, h. 1,09 €/min

Raamatupidamine, aruanded. Tel 505 9669, info@holopoint.ee

Ohtlike puude langetamine. Tel 5663 2968 või 5340 2068

Matuseauto veoteenus. Tel 5656 7983

Kõik elektrikilpidest. Tel 5193 9656

Raamatupidamine, maksukonsultatsioonid, aruanded. Tel 5191 7871, info@businessart.ee

Teen lumekoristustööd, ka katuselt. Tel 524 4401

Küttesüsteemid. Katlad. Pelletküte. Tel 513 8314 www.avmterm.ee

Südamlik kaastunne Margit Sinirohule **EMA** kaotuse puhul.

Hansa Bussiliinide kollektiiv

Kaiu EKO Metall OÜ mälestab tublit töömeest

VALDO ILISTOMI

ja avaldab kaastunnet perele.

Avaldame kaastunnet Urmas Saalile kalli ema

VIRVE NURMIKU

surma puhul. Perekond Lambasaar

Südamlik kaastunne lähedastele kalli

VIRVE NURMIKU

surma puhul. Perekond Pokrovski

Avaldame siirast kaastunnet Kristjanile perega isa **VALDEKO PALLAVI** surma puhul. Tiia, Arno, Janre, Kadri, Tauno

Seal, kus sulgub eluraamat, algab mälestuste maa...

Südamlik kaastunne Vaikele, Kristjanile, Nelele ja Sirjele

VALDEKO PALLAVI

kaotuse puhul. Olev ja Mari

Avaldame kaastunnet omastele

VALDEKO PALLAVI

surma puhul.

Rapla Jõe 2 elanikud

Avaldame siirast kaastunnet Urmasle perega kalli

VIRVE NURMIKU

kaotuse puhul.

Kaire, Viljo, Kati, Alari, Tiina, Jallo, Rando

Südamlik kaastunne Margit Sinirohule **EMA** kaotuse puhul.

Hansa Bussiliinide kollektiiv

Avaldame kaastunnet Ants Vooglale

EMA

surma puhul.

OÜ Pae Farmer

Avaldame kaastunnet Sirjele ja Vaikele armsa **VALDEKO PALLAVI** kaotuse puhul. KÜ Pargi Kolm majarahvas

Elu on laul, on habras ta viis, heliseb hetk ja katkeb siis...

Kallis Sirje! Südamlik kaastunne Sulle armsa

VALDEKO

surma puhul.

Ema ja vend perega

Armas Kristjan perega! Südamlik kaastunne isa

VALDEKO PALLAVI

kaotuse puhul.

Kaarel ja Kerli

Leiname head kolleegi

VALDEKO PALLAVIT

ja avaldame kaastunnet lähedastele.

Töökaaslased operatsioonitoast, kirurgia- ja EMO osakonnast

Südamlik kaastunne Nelele perega **VALDEKO PALLAVI** kaotuse puhul.

Töökaaslased Rudotex OÜ-st

Kauaaegset jahikaaslast **VALDEKO PALLAVIT** mälestavad ja avaldavad südamlikku kaastunnet lähedastele tema kaotuse puhul

Alu jahimehed

Südamlik kaastunne Sirjele ja lähedastele

VALDEKO

kaotuse puhul.

Urve perega

Siiras kaastunne Sirjele kalli elukaaslase

VALDEKO PALLAVI

kaotuse puhul.

Töökaaslased operatsioonitoast, kirurgia- ja EMO osakonnast

Mälestame ja avaldame kaastunnet omastele

VALDEKO PALLAVI

kaotuse puhul.

Kalle, Harri, Eerik, Sirje, Anno, Marika

Mälestame meie kauaaegset kolleegi doktor **VALDEKO PALLAVIT** ja avaldame kaastunnet Sirjele ja omastele. Töökaaslased Rapla haigla polikliinikust

Teatame sügava kurbusega

VALDEKO PALLAVI 19. VII 1952 – 29. I 2016

lahkumisest. Leinavad omaksed

Ärasaatmine 6. veebruaril kell 12 Rapla kalmistu kabelist.

Palume pärgi ja kimpe mitte tuua

Doktor **VALDEKO PALLAVIT** mälestavad Tartu Ülikooli arstiteaduskonna 1981. a lõpetanud kursusekaaslased. Südamlik kaastunne lähedastele.

Kaseokstes leinasahin tasane kui tuuleke, koduõues vaikne valu - Ema suikund unele...

Meie sügav kaastunne Saimale lähedastega kalli ema, ämma, vanaema ja vanavanaema

LINDA ROOSIOKSA

lahkumisel igavikku.

Kaia, Kaja, Liive, Eve, Edda, Küllike, Kaari

Avaldame kaastunnet Saimale ja tema lähedastele kalli ema **LINDA LUBI** kaotuse puhul.

Majanaabrid

Üks eluvärv igaveseks sulgus, ees rahu, vaikus, uni pikk...

Sügav kaastunne Sulle, Eduard, ja Sinu lähedastele kalli isa ja maleva asutajaliikme

ÜLO-AARNE MERESMÄE

kaotuse puhul.

KL Rapla malev

Valge päeva on varjanud mure kivine sein, tõde valus on uskuda, raske kaotuse lein...

Siiras kaastunne Elvele lähedastega armsa tütre

EVE VIIGIPUU

kaotuse puhul.

Klassikaaslased Valtu koolist

Südamlik tänu kõikidele armsatele, kes olid meiega kalli

EVE VIIGIPUU

ärasaatmisel.

Omaksed

KINO

MÄRJAMAA KINO "HELK"
„Laine“ (Taani)
3. veebruar kl 21
„Ropp vanaisa“ (USA, alla 12aastastele keelatud)
3. veebruar kl 17, 19
4. veebruar kl 17, 19
„Doktor Proktori ajavann“ (Norra, eesti keeles)
5. veebruar kl 15, 17
7. veebruar kl 15, 17
„Perekonnaseis: vallaline“ (USA, alla 12aastastele keelatud)
5. veebruar kl 19, 21
9. veebruar kl 17, 19
„Suur vale“ (USA, alla 12aastastele keelatud)
7. veebruar kl 19, 21.20
9. veebruar kl 21
„Mees, kes jäi ellu“ (USA, alla 14aastastele keelatud)
10. veebruar kl 17, 21
„Punane varietee“ (Eesti dokfilm)
10. veebruar kl 19.45

JUURU RAHVAMAJA
„Ema“ (Eesti)
6. veebruar kl 17

VALTU SELTSIMAJA
„Laine“ (Norra)
9. veebruar kl 19
„Doktor Proktori ajavann“ (Norra, eesti keeles)
10. veebruar kl 17.15

KOOLITUS/LOENG

Selgeltnägija-tervendaja Mai-Agate loeng tunnete tunnetamisest
Esoteerika keskus (Rapla, Telliskivi 1),
4. veebruar kl 18

Kohapärimuse kursus: loengud looduslikest pühapaikadest
Rapla, Tallinna mnt 3 (III korrus),
6. veebruar kl 11

Koolitus „Suhtlemise ja suhete hoidmise kunst“
Märjamaa raamatukogu (II korrus),
8. veebruar kl 17

Savist vastlakruuside valmistamine
Valtu seltsimaja (Kaerepere, Männiku 8),
8. veebruar kl 18

Tasakaalustava värske toidu loeng-töötuba
Esoteerika keskus (Rapla, Telliskivi 1),
10. veebruar kl 18

MUUSEUM

JÄRVAKANDI KLAASIMUUSEUM
Püsiväljapanek „136 aastat Järvakandi klaasitööstust“
„Tindipotid ja -pudelid Järvakandi klaasimuuseumi kogudest“
Muuseum avatud K, N, R kl 11-18 L 11-15,
tel 518 2610 ja 5390 4677

MAHTRA TALURAHVAMUUSEUM
Püsinäitus „Eesti talupoja elu 19. sajandil ja Mahtra sõda“
Muuseum avatud T-L kl 11-18

SILLAOTSA TALUMUUSEUM
Muuseumitund: küünlapäev
1.-5. veebruar
„Velise vallavalitsuse tegemised aastatel 1918-1944 Rahvusarhiivi materjalide põhjal“
Püsinäitus „Märjamaa ja Vigala kihelkonna inimeste ning aja lugu“
Avatud E-P kl 10-17

HAGERI MUUSEUM
Püsinäitused „Maa-apteek“, „Kihelkonnakeskus Hageri“ (fotonäitus)

Avatud T, K, N kl 11-16, tel 5648 3828 või e-post virve.õunapuu@kohila.ee

NÄITUS

„Hetked loomadega“. Arvo Ermoose loodusfotod Muinasjutud inspireerivad (muinasjuttudest inspireeritud ehted erakogust)
Ants Pedaja käsitöönäitus
Vana nuku uus elu (Juta Blande nukkude kogu)
Kehtna raamatukogu

Meila Sermus-Blomqvisti portselanimaalid "Punane ja roheline". Kadi Kurema graafika Raamatukoguhaldja konkursi tööd
Loe, sa ei kahetse! (Netikirjariinis osalenud maakonna koolide võistkondade noorteraamatute reklaamplakadid)
Kohila raamatukogu

Näitus „Tuulelipud ja taevakirjad“
Kohila Tornigalerii (Viljandi mnt 1), avatud kiriku lahtioleku aegadel või leppida kokku tel 5623 0741.

Eesti Arhitektuurimuuseumi näitus „Mõisast kooliks. Mõisakool kui pärandi hoidja“
Kohila vallamaja (kuni 3. veebruarini)

Rapla Kunstiklubi maalide näitus 1971-1991
Sutlema mõis, näituse külastamiseks leppida kokku tel 5648 3828

"Löbusad hampelmannid", õp Eve Burmeistri õpilaste (3.a) lustakas hampelmanninäitus (lastekogus)
"110 aastat pöördelistest sündmustest" (kodulootoas)
Grete Saluste "Nukunäitus" (veebruari keskpäigani)
Märjamaa valla raamatukogu

Märjamaa kunstikooli õpilaste talvenäitus
Märjamaa rahvamaja Ly galerii

Näitus "Korvid ja korvikesed". Ene Kanguri kollektsioon
Raikküla kultuurikeskus, näituse külastamiseks helistada tel 516 0783

Sillamäe linn ja inimesed: fotonäitus (saalis)
RVG keraamikastudio näitus (vitriinis)
Rapla keskraamatukogu
Lipa maaliringis osalejate õlimaalikud
Rapla, Pargi resto

Toomas Tõnisson „Raud laual“
Rapla kultuurikeskuse Rütmani galerii

Ajakirja Kaitse Kodu! 90 aasta jooksul ilmunud kaanekujunduste näitus
Rapla riigimaja fuajee

MITMESUGUST

Loe ja meisterda!
Rapla keskraamatukogu, 3. veebruar kl 16.30

Mati Laose dokumentaalse mosaiikromaani "Punane Mata Hari" esitlus
Rapla keskraamatukogu, 4. veebruar kl 17.30

Rapla ühisgümnaasiumi moeshow "Tagasi kooli". Peaesineja Daniel Levi
Rapla ühisgümnaasium, 5. veebruar kl 18

Kohila valla vastlapäev
Kohila kelgumägi, 9. veebruar kl 15.30

Teadusteater lastele Mir On Show
Rapla kultuurikeskus, 10. veebruar kl 11

Rapla Tantsuklubi: vastlapäeva tantsud ja mängud. Õpetavad Maarja ja Jaan Sarv
Loomeruum (Rapla, Tallinna mnt 5), 6. veebruar kl 18

TEATER

„Ülevaataja“. Kuressaare Linnateater
Rapla kultuurikeskus, 3. veebruar kl 19

„Lollidemaa“. Indrek Taalmaa monoetendus
Kuimetsa rahvamaja, 4. veebruar kl 19

„Ema läheb mehele“. Valtu külateater Anderaasuke
Vigala küladekeskus (Kivi-Vigala), 6. veebruar kl 14

SPORT

Eesti MV korvpallis, Saku I liiga: Kohila/Eesti Telekom/Webware vs Tartu Kalev/Estiko
Kohila spordihoone, 5. veebruar kl 20.30

Pmakro-klassi Eesti MV korvpallis
Rapla ühisgümnaasium, 6. veebruar algusega kl 10

E.Ehase mälestusturniir, Rapla maakonna MV ja Raplamaa valdade talimängud kabes

Kaiu, 6. veebruar kl 10.15

Rapla maakonna MV võrkpallis
Kohila spordihoone, 6. veebruar kl 10

XII Järvakandi Lumeovaal. Lumerajasõit
Järvakandi alevistaadion, 6. veebruar kl 10

TU14-klassi Eesti MV korvpallis
Rapla korvpallikool, 6. veebruar algusega kl 11

Freestyle lumelaua ja freestyle suusavõistlus Paluküla Lumelaud 2016
Paluküla spordi- ja puhkekeskus, 6. veebruar kl 13

Võrkpalli Balti liiga: Kohila VK vs Jelgava/LU
Kohila spordihoone, 6. veebruar kl 16

Alexela korvpalli meistriliiga: Avis Rapla vs TLÜ/Kalev
Rapla, Sadolini spordihoone, 6. veebruar kl 17

Raplamaa valdade talimängud: maleturniir Paul Keres 100
Kaiu, 7. veebruar kl 10.15

Raplamaa Jalgpallikooli turniir
Rapla, Sadolini spordihoone, 7. veebruar kl 11

PU14-klassi Eesti MV korvpallis: BC Raplamaa vs BC Kalev/Cramo
Rapla korvpallikool, 7. veebruar kl 11

Võrkpalli Balti liiga: Kohila VK vs VK miLATss (Läti)
Kohila spordihoone, 7. veebruar kl 12

Kalapüügivõistlus „Loosalu ahven“
Kaiu, Loosalu järv, 7. veebruar

KIRIKUTEATED

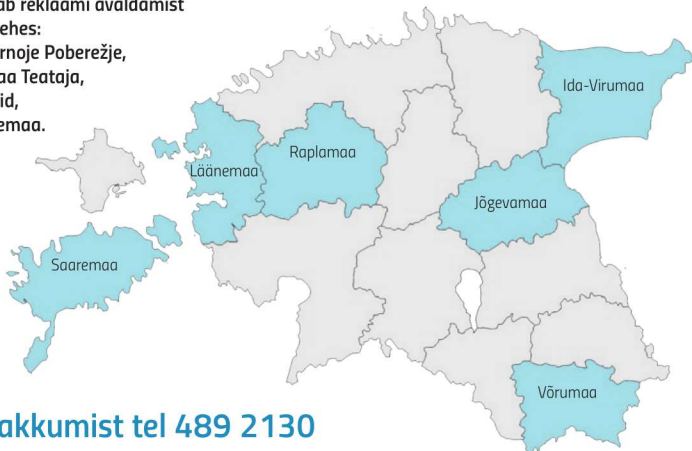
EELK RAPLA MAARJA-MAGDALEENA KOGUDUS
Piiblitund ja palveosadus
Pastoraadi Inglisaal, 4. veebruar vastavalt kl 17 ja 18.30
Armulauaga jumalateenistus
Pastoraadi saal, 7. veebruar kl 12
Alustab kevadine leerikool
Pastoraadi saal (kogunemine), 7. veebruar kl 12

EELK JÄRVAKANDI PAULUSE KOGUDUS
Armulauaga jumalateenistus, järgneb koguduse täiskogu koosolek
7. veebruar kl 15

Ootame teateid sündmuste kohta iga nädala reedeks meiliaadressil kuulutused@sonumid.ee. Tel 489 2130. Järgmine "KUHU MINNA" ilmub 10. veebruari lehes.

Meiega jõuab sinu reklaam veerand miljoni inimeseni!

Ühispakett sisaldab reklaami avaldamist kuues maakonnalehes: Põhjarannik/Severnoje Poberežje, Lääne Elu, Võrumaa Teataja, Raplamaa Sõnumid, Meie Maa ja Vooremaa.

Küsi ühispakkumist tel 489 2130

tre Raadio

91,3^{MHz}

AVASIME UUENDATUD KODULEHE

TULE UUDISTAMA

WWW.TRERAADIO.EE

Ostame metsamaterjali,
raieõigust ja metsakinnistuid.

Tel 514 8238, 523 7944, 503 8777
e-mail: eesti@metsagroup.com

Metsäliitto Eesti AS on nüüd Metsä Forest Eesti AS

**VEEBRUARIS
PVC AKNAD
PARIMA
HINNAGA!**

Rapla Viljandi mnt.19

Amves ☎ **489 7306**

Raplamaa tootjate ühine kauplus on avatud

E-R kella 10-17.30 ja L kella 10-14
(pühapäeval ja riiklikel pühadel suletud)

Hariduse 3, Konsumi kõrval.
Talupoega ühest uksest

Tel 5788 0357,
e-post: raplamaatoode@gmail.com
Koduleht: www.raplamaatoode.ee

MTÜ Väert Raplamaa Toode
ootab endaga liituma ka uusi tootjaid.

Eelistage Raplamaist!

Rapla Vallavalitsus

Rapla Vallavolikogu 28.jaanuari 2016 otsusega nr 1

**ALGATATI valla üldplaneeringut järgiv
RAPLA KESKOSA DETAILPLANEERING.**

Planeeringualasse kuuluvad järgmised kinnistud:

Tallinna mnt 19 (katastritunnus 66901:001:0263),

Tallinna mnt 20 (katastritunnus 66901:001:0265),

Hariduse tn 3 (katastritunnus 67001:003:0002),

Taara tn 3 (katastritunnus 67001:003:0280),

Taara tn 4 (katastritunnus 67001:003:0019),

Taara tn 6 (katastritunnus 67001:003:0300),

Pargi tn 2 (katastritunnus 67001:007:0016),

Pargi tn 4 (katastritunnus 67001:007:0017).

Osaliselt kuuluvad planeeringualasse ka:

Keskikooli tn 1 (katastritunnus 67001:003:0028),

Tallinna mnt 17 (katastritunnus 67001:007:0006),

Tallinna mnt 17a (katastritunnus 67001:007:0024),

Kultuurikeskuse parkla (katastritunnus 67001:007:0027),

Pargi tänav (katastritunnus 66901:001:0128),

27 Rapla-Järvakandi-Kergu tee L1 (katastritunnus 67001:003:0012),

Taara ja Aasa tänavad ning Tallinna mnt äärsed kõnniteed.

Keskkonnamõju strateegilise hindamise vajalikkuse eelhin-
nangu kohaselt planeeringuga kavandatud tegevus keskkon-
namõjude strateegilise hindamise algatamist ei tingi. Detail-
planeeringuga luuakse eeldused Rapla keskosa tervikliku
linnaruumilise lahenduse kujunemiseks ja tingimused kesk-
väljaku vahetus naabruses ettevõtluskeskkonna ning avaliku
linnaruumi arenemiseks.

**Rapla kultuurikeskuses
12. veebruaril kell 19
Valgu M.O.T.T. esitleb**

Lavastaja - Mervi Vaarmann
**Osades: Merlin Suurna, Madis Vaarmann,
Merje Burmeister, Silver Dihlik, Ants Riismaa**

Pilet 5 eurot

**Lavastuses esineb vägivalda -
ei ole soovitatav alla 14a.**

- Ostame **METSAKINNISTUID**,
ka raiutud ja hüpoteegiga
- Ostame **PÖLLUMAAD**

Küsi hinda! Teeme pakkumise!

Lai 10, 80010 Pärnu
Tel 447 7900, 528 5263

Faks 447 7903, metsagrupp@hot.ee

Seltskonnatantsu kursuse taasalustajatele!

Kohilas on algamas seltskonnatantsu kursuse täiskasvanutele, kes on varem kasvõi natuke tantsu õppinud. Tegemist on algkursuse jätkuga, kuhu ootame neid, kes sooviksid oma tantsuoskust lihvida ning uusi samme juurde õppida.

Julged algajad on ka teretulnud!
Seltskond käib koos 1x nädalas,
reedeti kell 20-21.30 Kohila koolimajas.
Plaanime alustada veebruari
teises pooles.

**Anna endast teada,
kui oled huvitatud!**
info@twist.ee, tel 5591 8576

coop

Rapla Tarbijate Ühistu

MÖÖBLIKAUPLUSES

1.-13. veebruarini

LAMBID -20%

KONTORITOOLID -15%

PEEGLID -10%

*Kampaania ei kehti tellitavale kaubale.

Tallinna mnt 39, Rapla, II korrus

E-R 9-18, L 9-15

Rapla Tarbijate Ühistu

OSTAB

- metsakinnistuid
- hüpoteegiga ja
läbiraiutud kinnistuid

Tel 511 0415, 517 9866, 489 4055. www.landeker.ee

**RAPLA KÜTTEKONTORIS lõhutud, saetud
kuivad ja toored LEPA KÜTTEPUUD**
25-60 cm, ka võrkkotis.

Hinnad soodsad, tarne kiire!

Pakume ka PUITBRIKETTI. Vedu.
Tel 516 6305

SILVESTAL

Ostame:

- **RAIEÕIGUST**
- **METSAMAAD**
- **METSAMATERJALI**

Vajadusel abi paberite
vormistamisel ja
materjali transpordil

Tel 5308 8945

info@silvestal.ee
www.silvestal.ee

pm
PRIIMO METS

OÜ Priimo Mets ostab:

- metsakinnistuid,
- kasvavat metsa,
- kasepakku, okaspuu palki,
- paberipuitu, küttepuid,
- võsa hakkeks.

Pakub:

- saematerjali,
- metsaveoteenust.
- kase küttepindu ja kase
kütteklotse bigbag kottides

Tel. 506 9966; 489 0696
E-post priimo.mets@priimo.ee

Reet Saar

Märjamaal on üks vana maja alevi keskel saanud uue alguse. 1913. aastal ehitatud hoone teenis palju aastaid koolimajana, 2006. aasta kevadel oli siin viimati koolisöökla. Mullu aprillis lammutati vana maja maha, nüüd on endise välisilmega hoone taas noorte päralt – 29. jaanuaril avati pidulikult Märjamaa valla noortekeskuse maja.

Märjamaa valla esimene noorsootöötaja Pille Rokk oli see, kes hakkas rääkima, et vaja on suuremaid ruume, tuli ideed volikogu ette põhjendada ja nii lükati pall veerema. 2011. aastal esitati esimene rahastuse eeltaotlus, kuid see jäi rahuldumata. 2013. aastal küsis haridus- ja teadusministeerium vallavalitsuselt, kas ollakse nõus projekti ellu viima ka siis, kui kaasrahastus on 50%. Volikogu otsustas projektiga edasi minna. 2014. aasta augustis otsustas SA Innove projekti rahastada ja vallavalitsus alustas vajalike hangete läbiviimist. 2015. aasta oktoobrikuus tegi Innove rahastamisotsuse muudatuse, millega kaasrahastuse määr suurendati maksimumini. Objekti ehituse ja sisustuse kogumaksumus oli 715 331 eurot.

Vana hoone lammutamine algas mullu 9. aprillil, ehitusaega oli 8 kuud. Märjamaa abivallavanem Triin Matsalu meenutas vihmast ehitusperioodi ja volikogu kartust, et objekt õigeks ajaks (aastavahetuseks) ei valmi. Punkt pandi siiski ettenähtud ajal. Maja ehitanud RIITO Ehituse AS-i juhatase liige Erik Liiv tõdes, et ehitusaeg Märjamaal möödus suhteliselt pingevabalt, kui võrrelda mõne muu objektiga. „Mul on siiras rõõm, et omavalitsused väljaspool pealinna panustavad uutesse hoonetesse ja arengusse,“ ütles Liiv.

Viimati olid noortekeskuse ruumid alevi serval ja sinna paljud juba kauguse pärast ei tulnud. Asukoht alevi keskel, kooli, raamatukogu ja rahvamaja lähedal on end igati õigustanud – mõnel päeval on keskusest läbi käinud üle

Noortekeskuse uhkuseks on bändiruum koos vajaliku varustusega.

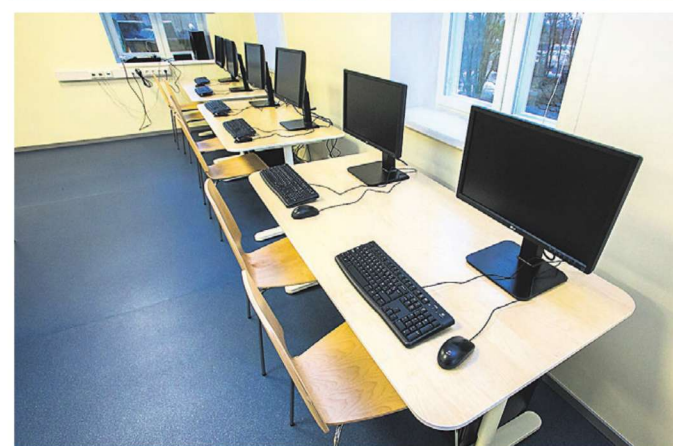

Märjamaa valla noortekeskuse juhataja Anni Tetsmann, noorsootöötaja Egert Mitt ja Martin Regat, kes demonstreeris avamisel külalistele, kuidas trummimäng pärast nädalast harjutamist välja tuleb.

Märjamaa noortekeskus sai oma maja

Noortekeskuse lindi lõikasid läbi Märjamaa vallavanem Villu Karu ja Riito Ehituse juhatase liige Erik Liiv.

Uue maja teisel korrusel on uhke multimeediaklass.

Fotod: SIIM SOLMAN

sel korrusel on suur mängude tuba, kus on piljardilaud ja lauatenнисelaud, riiulitel suur valik lauamänge, istumiseks kott-toolid. Väike köök koos sööginurgaga ootab kasutajaid. Maja üheks uhkuseks on bändiruum koos kitarride, trummikomplekti, süntesaatori ja võimendusega. Nõustamisruumis saab psühholoog või karjäärinõustaja noortega vestelda.

Teisel korrusel on robotikaringi ruum, kus on kuus Lego Mindstorms EV3 komplekti, ka 3D printer, erinevaid tööpinke ja seadmeid. Kõrval on multimeediaklass arvutitega, personali tööruum, riietus- ja duširuum ning võimlemiseks-tantsimiseks väike peeglitage saal.

Varsti hakkab tegutsema robotikaring, noored on soovitud ka kokandus- ja näiteringi. Hommikupoolikute kirjutavad noorsootöötajad Anni Tetsmann ja Egert Mitt projekte, pärast lõunat tegutsevad koos noortega. Ettevalmistamisel on paar rahvusvahelist projekti. Juba on kokku lepitud, et suvel tuleb Märjamaal Rapla maakonna noorte ühislaager siinse keskuse eestvedamisel. Avamisel olid kohal kolleegid Rapla, Kohila ja Raikküla noortekeskusest, kes soovisid ühise koostöö jätku.

Kokku on lepitud, et hommikupoolikute, kui lapsed koolis, on võimalik maja kasutada pensionäride ühendusel ja beebikoolil.

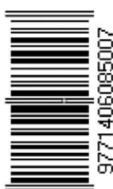
90 külastaja. Juhataja Anni Tetsmann ütles, et jaanuaris on olnud kahe nädalaga sama palju külastusi kui eelmises kohas umbes kolme kuuga.

Märjamaa on saanud mitte üksnes ühe vana maja korda, ka sisustus on vägev. Alumi-

Toimetusel on õigus kirju ja kaastöid nende selguse huvides toimetada ning lühendada. Kaastöid ei tagastata ega retsenseerita. Honoreeritakse tellitud kaastöid. Raplamaa Sõnumeid on võimalik tellida Eesti Posti sidejaoskonnast, raamatukogudest, toimetuse reklaamiosakonnast ja internetis Raplamaa Sõnumite koduleheküljel.

Toimetust võtab vastu ka telefonitsi esitatud tellimusi. Kuulutuste ja reklaami vastuvõtt tööpäeviti 8.30 - 17. Viljandi mnt 6, Rapla. Tel 489 2130, faks 489 2135. Väljaandja: OÜ Nädaline. Trükk AS Printall. Kaebuste korral ajalehe sisu kohta võite pöörduda Pressinõukogusse: pn@eall.ee või tel 646 3363

ISSN 2228-1886

RAPLAMAASõnumid

Rapla 79511, Viljandi mnt 6, tel 489 2133, 5567 3260 Tellimise, reklaam ja kuulutused 489 2130, 5551 1084 faks 489 2135, e-post: info@sonumid.ee, kodulehekülg: www.sonumid.ee

Peatoimetaja: Tõnis Tõnisson.
Tegevtoimetaja: Inge Põlma (489 2244)
Ajakirjanikud: Viivika Veski (489 2132), Siim Jõgis (489 2139), Katri Reinsalu (489 2246), Mariliis Vest (489 2137), Stina Andok, Haldi Ellam

Tehnilise toimetuse juhataja: Siim Solman (489 2138). Kujundaja: Ulvi Blande (489 2138). Keeletoimetaja: Liivi Jegorov (489 2138). Reklaamitoimetuse juht: Ulvi Salumäe (489 2130). Reklaamijuht: Kadri Paju (489 2131). Raamatupidaja: Juulija Rüsse (489 2133)